

Glasiło Mestne občine Ljubljana, letnik XVI, številka 4, april 2011, ISSN 1318-797X

Ljubljana

8
Leto dni
svetovne
prestonice
knjige

22
70 let Osvobodilne
fronte slovenskega
naroda

15
Zavod za oskrbo na
domu Ljubljana

43
O nadzoru pitne
vode v Ljubljani

SVETOVNA
PRESTOLNICA
KNJIGE
WORLD
BOOK
CAPITAL
LJUBLJANA 2010

POSLANICA OB DNEVIH KNJIGE 2011

Stara, blaga,
dostojanstvena vzhodna
omika oznanja, da
zemeljske dneve prav
porabi oni, ki je zaplodil
življenje, posadil drevo
in napisal knjigo.
Ali je kje prispodoba, ki
bi videla dlje in globlje:
saj smo vsi, ki ne
ubijamo, nadaljevalci
življenja;
vsi, ki se v sebi
prebujamo
s pomladjo, sadimo v
njenem vrtu;
in vsi bralci smo vselej
pisci knjig,
pomeni, sograditelji
svetov, jezni pravičniki
nad njimi, popotniki
po njihovih blodnjakih,
spremljevalci njihovih
sreč in bolečin – brez nas
ni knjig in ne njihovih
svetov. Bralci smo njihovi
skrbniki. Beremo skrbno.

*Milan Jesih
z Društva slovenskih
pisateljev*

SVETOVNA
PRESTOLNICA
KNJIGE
WORLD
BOOK
CAPITAL
LJUBLJANA 2010

Ljubljana

V svojem mestu: pomembno na svojem mestu

Milan Jesih: Poslanica ob dnevih knjige 2011	2
Milan Jesih: V svojem mestu: pomembno na svojem mestu	3
Nataša Jazbinšek – Seršen, Alenka Loose: Ljubljanski teden trajnostne energije	4
Petra Čop: Projekt BicikelJ	6
Dr. Uroš Grilc: Leto dni svetovne prestolnice knjige	8
Branka Lovrečič: Zavod za oskrbo na domu Ljubljana	15
Nada Breznik: Pogovor z operno pevko Ireno Preda	21
70 let OF: akad. prof. dr. Matjaž Kmecl, dr. Miklavž Komelj, prof. dr. Boris A. Novak, Ivo Svetina, Živa Vidmar, Julijana Žibert	22
Miha Kos: Znanstival Hiše eksperimentov	28
Vita Kontič: Mladi v gibanju s Civitas Elanom	29
Blaž Telban: Velikonočni običaji v Ljubljani	30
Staša Cafuta: 80 let ŠD Sokol	31
Pogovor s svetovalcem za zdravo življenje Marjanom Videnškom	32
Četrtni razgledi	34
Stane Jagodič: Nagrajena fotografija Igorja Rusa	37
Mag. Maruška Markovčič: Pohodne poti po Ljubljani	38
Ljubljanske novice: Pomoč poplavljenim	40
Dr. Brigita Jamnik: Nadzor pitne vode v Ljubljani	45
Okoljske meritve	47

Fotografiji na naslovnici:

Zgoraj: Spomenik Jožeta Plečnika žrtvam vojne v Trnovem, foto: Dunja Wedam

Spodaj: Oskrbovalci Zavoda za oskrbo na domu Ljubljana, foto: Branka Lovrečič

Na strani 2: Otvoritev dnevov slovenske knjige 2011, foto: Miha Fras

Na strani 3: Milan Jesih, foto: Andrej Petelinšek

Avtorica nepodpisanih besedil je odgovorna urednica Nada Šumi.

Izdajatelj: Mestni svet
Mestne občine Ljubljana,
Mestni trg 1. Zanj: župan
Zoran Jankovič. Uredniški
odbor: Mitja Meršol
(predsednik), Tjaša Ficko,
Vesna Kos – Bleiweis,
mag. Anže Logar, Stanka
Ritonja. Odgovorna
urednica in lektorica:
Nada Šumi, kontakt:
041/737 863, glasilo.
ljubljanaj@ljubljanaj.si.
Avtorica logotipa: Petra
Černe Oven, Studio ID,
Oblikovalska zasnova:
Miljenko Licul. Naslov
uredništva: Glasilo
Ljubljana, Mestni trg 1,
Ljubljana. Tisk: Set
d.o.o., Grafična priprava:
Lupa design. Naklada:
119.000 izvodov.
Natisnjeno na okolju
prijaznem papirju. Glasilo
brezplačno prejme vsako
gospodinjstvo v Mestni
občini Ljubljana.

Podpisanega predsednika Društva slovenskih pisateljev je lansko pomlad zadela utečena čast, z nekaj besedami začeti teden slovenske knjige, ki se je nadaljeval v ljubljansko prestolovanje knjigi. Pri tem ni mogel – in ne hotel – mimo dvojne družbene stiske literarnega metjeja: nemarnega odnosa vsakršnih oblasti in javnosti do zdajšnjega pisanja in piscev in večne gmotne mizerije, ki ta odnos izgovarja v jeziku, ki ga vsi razumemo. Za razlog se je sama ponujala duhovna, emocionalna in intelektualna izpraznjenost glavnega toka našega časa in generatorjev javnomnenjske in realne družbene moči; intenco lanskih besed bi bil lahko povzel z nič manj črnogledno ugotovitvijo, da je periferna umestitev sodobnih literarnih in sploh umetnostno ambicioznih naporov pravzaprav stranska škoda podivjanega plesa skorumpirane človeške neumnosti in zaslepljenosti »v času, ko zmaguje kult užitka, hipne konzumacije in takojšnje pozabe«.

Gneva ni razglašal zato, ker bi morebiti kar povprek terjal slavo za literate in cekine za literaturo, marveč iz prepričanja, da je na škodi prezirljivi svet in ne prezrte pesmi in knjige; pisateljsko društvo navsezadnje združuje nekaj sto žena in mož, ki so se posvetili književnemu pisanju najbrž zato, ker se jim zdi čezvse pomembno. V takšnem kontekstu bo razumljivo, da smo praktiki iz literarne sfere – najbrž povečini – odločitev o svetovni prestolnici knjige sprejemali z dvomom in posmehom, češ še ena malopolitična manifestacija samoslavlilne deželne revščine.

Vendar je v tem letu Ljubljano doletela osupljiva množica veljavnih literarnih dogodkov, velikih branj, prepolnih dvoran, nepozabnih obiskov; tudi za publiko, ki se je dogodkov udeležila samo včasih, redko ali celo sploh ne, je že samo poročanje o gostih in srečanjih in branjih nepreslišen signal – sliši se: »Literatura je.«

Ljubljana ima poslej hišo literature; saj mogoče se zdi komu malček tesna za tako veliko stanovalko, a naj očitaj upošteva, da hiša že z navzočnostjo – in na tako prvovrzdni lokaciji – oddaja izjemno simbolno sporočilo, meščanom in gostom mesta govori: »Literatura je v tem mestu pomembna.« In v deželi.

Potem, slovenska javnost je dobila štirinajstdnevnik. Po dobrem letu je več kot obet časnika, ki z odmerjeno atraktivnostjo predstavlja in pomembne in privlačne teme; članki so temeljiti in končno malo daljši kot po drugem, za del kulture povečini tabloidnem tisku; intervjuji živi in problemsko pisanje primerno izčrpno; končno beremo recenzije knjig, predstav, razstav, koncertov; še bolj pomembni dogodki so deležni še večje in globlje pozornosti. Upamo, da se bo časnik obdržal – če se ne bo, si ga ne zaslužimo – in še zorel.

Bralstvo je dobilo v zbirki Knjige za vsakogar nekaj odličnih knjig; če se bo zbirka, najtudi kako preoblikovana, obdržala še kakšna leta, bo takšna »ljubljanjska knjiga« lahko – tudi spričo zahtevane nizke cene in visoke naklade – pomembno sooblikovala bralski okus.

Naključje ali ne, ta čas se je še kaj obrnilo na bolje: Javna agencija za knjigo je določila minimalni honorar za subvencionirane knjige. Nekako vendarle postaja razumljivo, da se pesnik za pisanje in branje honorira; potiskanje literature v geto prostočasnih amaterskih dejavnosti je v več pogledih škodljivo, če že ne nujno pogubno. In ena od večjih založb, ki so vozile najvišjo klasiko v reciklažni mlin, se je posula s pepelom in se obljubila poboljšati.

V Sloveniji se za naslednje leto pripravlja še eno manifestativno obeleževanje kulturnih vsebin: Maribor bo skupaj z Mursko Soboto, Novim mestom, Ptujem, Slovenjim Gradcem in Velenjem v letu 2012 evropska prestolnica kulture. Zaželimo jim uspeha: da bi imeli ti kraji podoben prid od prestolovanja; imeli ga bomo vsi.

Če sme predstavnik pisateljev v izteku člančiča sestopiti v čisto državljanski diskurz: Ljubljana je kot svetovna prestolnica knjige pokazala, da politična moč – naj mestna, naj državna – vendar lahko ravna vreme. Naj nas meščane in državljane to opogumlja, da bomo do nje v vsem in vselej neizprosno zahtevni.

Povzemam: Ljubljana po letu, ko je na svetu prestolovala knjigi, ne bo nikoli več kot prej.

Milan Jesih

Ljubljanski Evropski teden

Nataša Jazbinšek Seršen

Fotografije: Miha Fras

Osrednje prizorišče ljubljanskih prireditev v Evropskem tednu trajnostne energije na Stritarjevi ulici. V šotoru je bila postavljena razstava Spet ta gneča, ki prek zgledov dobrih praks iz tujine ponuja rešitve problemov, povezanih z naraščanjem prometa, poudarek pa je na možni uvedbi zgoščevalne takse v mestu.

Najmlajše je na skrben odnos do okolja hudomušno opozarjal dr. Eko v predstavi Obisk dr. Eka, ki jo je uprizorilo gledališče FRU FRU.

Med 11. in 15. aprilom so številna evropska mesta organizirala prireditve, s katerimi so želela opozoriti, kako nujno je, da se usmerimo k bolj trajnostni energetski prihodnosti, ki vključuje tako učinkovito rabo energije kot tudi rabo obnovljivih virov energije. Evropskemu tednu trajnostne energije se je letos pridružila tudi Ljubljana s pestrim tridnevnim programom prireditev z osrednjim dogajanjem na Stritarjevi ulici v središču mesta.

Prispevek Energetike Ljubljana k čistejšemu okolju

Na povabilo JP Energetike Ljubljana smo Evropski teden trajnostne energije začeli z ogledom sončne elektrarne na sedežu njihovega podjetja na Verovškovi 62, ki obratuje že dve leti. Na 1300 m² strehe, kjer se razprostira fotonapetostni generator, je proizvedenih 75 MWh električne energije. Toliko energije v enem letu porabi 25 gospodinjstev, izpusti ogljikovega dioksida (CO₂) pa se s tem zmanjšajo za 35 ton na leto. Uvajanje obnovljivih virov energije pa ni edini primer trajnostne energetike javnega podjetja. Na srečanju z javnostjo so udeležencem predstavili tudi sistem daljinskega ogrevanja kot primer zanesljivega, učinkovitega in konkurenčnega sistema oskrbe s toploto. Ker je pokritost oskrbe stavb v mestu iz sistema daljinskega ogrevanja ter komplementarnega sistema oskrbe s plinom, najčistejšim fosilnim gorivom, vse večja, s tem pa vse manj individualnih kurišč, se je stanje zraka v Ljubljani v preteklih letih močno izboljšalo. Kot primer dobre okoljske prakse so strokovnjaki Energetike Ljubljana udeležencem predstavili tudi sistem daljinskega hlajenja v Centru Stožice. Ljubljana ima odlično priložnost, da toploto, proizvedeno v poletnem času, v procesu soproizvodnje skupaj z elektriko porabi za potrebe hlajenja stavb. V poletnem času je namreč te energije v izobilju, rabi se zgolj za pripravo sanitarne tople vode, višek energije (odpadna toplota) pa se odvaja v Ljubljano. Izkoristek celotnega sistema se lahko prav s sistemi hlajenja stavb izrazito poveča.

Obisk dr. Eka

Druge prireditve, ki smo jih organizirali v Evropskem tednu trajnostne energije, so potekale na osrednjem prizorišču, pod šotorom na Stritarjevi ulici. Najmlajši, otroci iz ljubljanskih vrtcev, so si ogledali predstavo *Obisk dr. Eka*, katere uprizoritev je omogočila Termoelektrarna Toplarna Ljubljana (TE-TOL), podjetje z največjo soproizvodnjo toplotne in električne energije v Sloveniji. V skrbi za izboljšanje učinkovitosti proizvodnje, zmanjšanje rabe goriv, uvajanje obnovljivih virov energije (lesni sekanci) in s tem zmanjševanje izpustov toplogrednih plinov niso pozabili na okoljsko ozaveščanje najmlajših. Predstava *Obisk dr. Eka*, ki jo je uprizorilo gledališče FRU-FRU, na nevsiljiv in hudomušen način mladim sporoča, da mora skrb za okolje postati način življenja slehernega posameznika.

Z zanimivimi predavanji, katerih rdeča nit je bila misel, kako z majhnimi vložki do velikih prihrankov, se je zaključila okrogla miza, na kateri so sodelovali predstavnika projekta ENSVET, ki združuje energetskosvetovalne pisarne po vsej Sloveniji, mag. Miha Praznik in Matjaž Valenčič, predstavnica Eko sklada Darja Kunovar, mag. Janez Kopač, direktor Direktorata za energijo pri Ministrstvu za gospodarstvo ter načelnica Oddelka za varstvo okolja Alenka Loose. Predstavnica ENSVET sta prikazala nekaj konkretnih primerov energijsko učinkovite gradnje v Ljubljani in okolici ter pristop k celoviti obnovi stanovanjskih stavb,

kar ima pomemben vpliv ne le na rabo energije, ampak tudi na izboljšanje bivalnega ugodja. Seveda pa si posamezniki brez ugodnih finančnih spodbud marsikdaj težko privoščijo izvedbo učinkovite prenove svojega stanovanja oziroma nizkoenergijsko ali pasivno gradnjo. Zato so seveda finančne spodbude Eko sklada več kot dobrodošle. Darja Kunovar je predstavila aktualne razpise za občane in novosti, ki veljajo v letošnjem letu. Zakonodajne okvire oziroma zahteve s področja učinkovite rabe energije, ki bodo v naslednjem desetletju narekemale korenite spremembe na energetskem področju, tako naravni države in lokalnih skupnosti kot tudi pri posameznikih v gospodinjstvih, je predstavil mag. Janez Kopač in s tem podal iztočnico za razpravo, ki se je nadaljevala med predavatelji in poslušalci. Ukrepe na področju energetike, zapisane v lokalnem energetskem konceptu za MOL, ki je v fazi osnutka, je predstavila načelnica Oddelka za varstvo okolja Alenka Loose in poudarila, da bodo pri energetski prenovi prednostno obravnavane stavbe šol in vrtcev, ki so trenutno tudi najbolj potratne.

Primer dobre prakse je v obliki razstavnih panojev predstavila Tonka Grgič, predstavnica JSS MOL, in sicer nizkoenergijsko sosesko Polje II, ki je že v gradnji. Zgrajenih bo 6 stavb s 183 stanovanji v nizkoenergijskem standardu. Vse stavbe bodo imele higrosenzibilni prezračevalni sistem, skupne plinske kotlovnice, ena stavba bo imela sistem za pripravo sanitarne vode s sprejemniki sončne energije ter ena stavba sončno elektrarno, ki bo krila skupne stroške električne energije.

trajnostne energije

TRAJNOSTNA ENERGIJA – STRATEŠKA USMERITEV MESTNE OBČINE LJUBLJANA

Alenka Loose

Mestni svet Mestne občine Ljubljana je 1. oktobra 2007 sprejel Program varstva okolja za obdobje 2007 do 2013. V programu so bili opredeljeni štirje strateški cilji, med njimi na drugem mestu po pomembnosti:

Zagotovljena energetska učinkovitost in raba obnovljivih virov energije. Osnovni dokument, ki ga moramo izdelati za doseg tega cilja, je lokalni energetski koncept (LEK), izhajajoč iz LEK pa bodo lahko načrtovani in doseženi tudi preostali cilji: • zmanjšanje rabe energije v javnih stavbah, • zagotovljena energetska učinkovitost in raba obnovljivih virov energije v novozgrajenih stavbah, • oskrba poslovnih in javnih objektov z daljinskim hlajenjem ter • povečanje deleža alternativnih virov energije.

Za pripravo LEK je bila imenovana posebna medpodročna delovna skupina, v katero so vključeni vsi deležniki na področju energetike v Mestni občini Ljubljana in širše.

Zavedali smo se, da priprava koncepta ne bo preprosta, kljub dejstvu, da je bil in je še vedno, ravno na področju energetike zagotovljen razvoj, ki je naravnani k nenehnim izboljšavam, zagotavljanju kakovosti, skrbi za okolje in s tem kakovosti bivanja v mestu, da o varnosti oskrbe ne govorimo.

LEK za MOL je v fazi zaključnih usklajevanj pred obravnavo na Mestnem svetu MOL.

Izhodišča za pripravo dokumenta so: energetska bilanca MOL, pregled podatkov o rabi energije na področju industrije in javne razsvetljave, analiza rabe energije v javnih stavbah MOL, strokovna izhodišča za izdelavo LEK za MOL, strokovne podlage oskrbe z energijo, strateški dokumenti JP Energetika in Termoelektrarne Toplarne Ljubljana. Dokument obsega tudi vsebine v lanskem letu sprejetega Strateškega prostorskega načrta MOL. Na podlagi energetske bilance, analiz stanja so opredeljene šibke točke oskrbe in rabe energije ter napovedi predvidene bodoče rabe energije.

V procesu priprave dokumenta so se odpirala številna vprašanja glede načinov, kako doseči lastne in zakonsko opredeljene cilje ter medsebojno uskladiti optimalno izrabo obnovljivih virov energije glede na naravne danosti in omejitve zaradi geografske lege Ljubljane.

Ljubljana ima namreč kotlinsko lego, je slabo prevetrena, pogoste so toplotne inverzije, kar pomeni, da se onesnaževala, ki jih izpuščamo v zrak, v mestu tudi zadržijo. To je ena od omejitev za rabo biomase, druga omejitev pa je dejstvo, da je mesto zgrajeno na vodonosniku oziroma lastnem in edinem viru pitne vode, kar omejuje možnosti rabe geotermalne energije predvsem na južnem delu mesta. Analiza potencialov je pripravljena za možnosti uporabe: biomase, bioplina, biogoriva ter vetrne, vodne, geotermalne in sončne energije.

Na naštetih analizah so opredeljeni cilji in ukrepi, podani možni viri financiranja, časovni okvirji naložb ter predlagan akcijski načrt, ki je trenutno v fazi usklajevanja in opredelitve prednostnih nalog.

Ne glede na fazo, v kateri je priprava lokalnega energetskega koncepta, pa v Ljubljani že zdaj skrbimo za izboljšanje energetske učinkovitosti in uvajanje obnovljivih virov energije, kar smo someščankam in someščanom predstavili v vrsti dogodkov, ki smo jih pripravili v okviru Evropskega tedna trajnostne energije.

Evropski teden trajnostne energije se je začel z ogledom sončne elektrarne na strehi Energetike Ljubljana, ki zmanjša izpuste ogljikovega dioksida v okolje za 35 ton letno.

Energetika Ljubljana je javnosti predstavila tudi sistem daljinskega hlajenja v Centru Stožice.

Energetsko svetovanje na prostem

Evropski teden trajnostne energije pa smo želeli približati tudi meščanom in zanje organizirali energetske svetovanje na prostem. Strokovni svetovalci, združeni v projektu ENSVET, so pripravili zanimiv nabor kratkih predavanj, ki so se vrstila ves dan. Obiskovalci šotora na Stritarjevi ulici so prisluhnili nasvetom s področja toplotne zaščite stavb, kako se lotiti energijsko učinkovite hiše, o prezračevanju bivalnih prostorov, izbiri energenta za ogrevanje, o sodobnih kotlih na lesno biomaso, kako se soočiti s plesnijo v stavbah in na njih ter o merjenju, delitvah in obračunu stroškov toplote za ogrevanje stavb. Energetski svetovalci Carmen Hladnik Prosenec, Janko Rozman, Vladimir Bizjak, Franc Kalan, Matjaž Valenčič in Miha Praznik pa so meščanom svetovali tudi v obliki individualnih pogovorov.

Mimoidoči so na ulici lahko zavrteli tudi kolo, na katerem je ob poganjanju pedal zagorela žarnica, s čimer je bil prikazan prenos mehanske v električno energijo. Kolo je v ta namen posodila Fakulteta za elektrotehniko. Na ulici pa smo postavili tudi razstavo *Spet ta gmeča*, ki prek zgledov dobrih praks iz tujine ponuja rešitve problemov, povezanih z naraščanjem prometa, poudarek pa je bil na možni uvedbi zgoščevalne takse v mestu.

Ljubljana na poti trajnostne energetike

Trajnostna energetika je eno od področij, ki mu mesto namenja veliko pozornosti. V Programu varstva okolja za MOL za obdobje 2007 – 2013 je med štirimi strateškimi cilji izpostavljen cilj, »zagotoviti energetska učinkovitost in rabo obnovljivih virov energije«. Slednje pa bo obravnavano tudi v lokalnem energetskem konceptu, ki je trenutno pripravljen do faze osnutka. Ne glede na to pa MOL že vrsto let izvaja energetska politiko, kar dokazujejo predvsem ukrepi za razvoj daljinskega sistema ogrevanja in plinifikacije, ukrepi na področju javne razsvetljave, energetske prenovne stanovanj JSS MOL, zamenjave energentov v prometu, postopno uvajanje obnovljivih virov energije in podobno. Na področju javne razsvetljave je bila

v letu 2000 vgrajena moč razsvetljave več kot 9 MW, danes je kljub večjemu obsegu razsvetljave skupna priključna moč le še okoli 4 MW. Trenutno poteka posodabljanje osvetlitve javnih objektov, kjer s pomočjo LED tehnologije zmanjšujemo tako osvetljenost kot tudi porabo električne energije. Primer take prenovne je osvetlitev sakralnega objekta Stara Cerkev, kjer se je vgrajena moč zmanjšala s 700 W na 48 W. Novo, sodobno in energetsko učinkovito osvetlitev ima tudi Vrt vseh svetih na Plečnikovih Žalah. Z najsodobnejšo tehnologijo LED svetil se je poraba energije zmanjšala za 90 odstotkov. Poteka tudi zamenjava semaforne opreme. Z uvedbo LED signalnih dajalcev se je zmanjšala poraba električne energije in podaljšala življenjska doba. Z njimi je opremljenih že 43 semaforiziranih križišč in prehodov. Ukrepe na področju rabe okolju prijaznejših energentov uvajamo tudi v mestni upravi, prav tako v mestnih javnih podjetjih. Mestni inšpektorat in redarstvo uporablja vozila na hibridni pogon, Snaga je svoja vozila preuredila na rabo utekočinjenega naftnega plina, čistejše gorivo, zemeljski plin, pa bodo začeli uporabljati tudi avtobusi LPP, letos 20, postopoma pa bo s tem energentom vozilo kar polovico avtobusne flote. Posebej velja omeniti tudi rabo obnovljivih virov energije, sončne v JP Energetiki in lesne biomase v TE-TOL, kjer so že v letu 2009 del premoga nadomestili z lesnimi sekanci. V zadnjih dveh letih smo zamenjali vse azbestne strehe na vrhcin in šolah v Ljubljani ter ob tem izvedli dodatno izolacijo ostrešij. Posebej pa velja omeniti izgradnjo centra Stožice skladno z najboljšimi energetskimi standardi in postavitvijo sistema daljinskega hlajenja.

Evropski teden trajnostne energetike, v katerem je Ljubljana letos sodelovala prvič, je bil tako odlična priložnost, da smo opozorili na dobre prakse, spomnili na tisto, kar nas v prihodnje čaka na področju energetike, predvsem pa osvetlili področje z različnih plati in s tem pokazali, da želimo v prihodnje slediti poti energetske učinkovitosti in trajnostne energetike nasploh.

Z biciklJem najhitreje

Petra Čop

Fotografiji: Dunja Wedam

Kolesarski terminal za izposajo mestnega kolesa na postaji Prešernov trg - Petkovškovo nabrežje.

Sredi maja bo v Ljubljani zaživel sistem izposoje koles, ki prinaša občanom in obiskovalcem Ljubljane poceni, v večini primerov pa celo brezplačno izposajo koles. Ta alternativni prevoz v širšem mestnem središču dopolnjuje sistem javnega prevoza v mestu. Tako se boste odslej najhitreje in tudi najceneje po središču mesta premikali z novimi kolesi. V sistem bo vključenih 300 koles, sposodili pa se jih boste lahko na eni od 30 postaj v širšem središču mesta. Ljubljanski sistem izposoje koles bo enak sistemom, ki so že več let v uporabi v več kot 20 mestih po Evropi in tudi drugod po svetu. Sistem je razvila družba JCDecaux, ki je zanj prejela tudi številne nagrade.

Pogoji izposoje

Prva ura izposoje kolesa bo brezplačna, saj je cilj sistema, da si ljudje kolesa sposodijo za posamezno vožnjo, in ne za določeno časovno obdobje. Na eni od 30 postaj si boste torej sposodili kolo, se zapeljali na zeleno lokacijo in tam na najbližji postaji s kolesi kolo vrnili. Ko boste zaključili z opravko, pa si boste znova lahko sposodili eno od koles, ki bodo na voljo na postaji. Po petih minutah, ko vrnete kolo, si ga lahko znova sposodite, sistem pa vam bo to izposajo štel kot novo vožnjo s prvo brezplačno uro. Kot kažejo izkušnje iz drugih evropskih mest, traja večina izposoj manj kot eno uro – na primer na Dunaju je krajših od ene ure kar 95 odstotkov vseh voženj.

Postaje v širšem središču mesta

Postaje med seboj niso oddaljene več kot 300 do 400 metrov in so razporejene po širšem središču mesta. V smeri Šiške je zadnja postaja

v bližini Kina Šiška, v smeri Bežigrada pri Stožicah, v smeri Most do tržnice, v smeri Trnovega do Špice in v smeri Viča do Ilirije.

Vseh 30 terminalov na vsaki od postaj bo povezanih med seboj in z glavno enoto za upravljanje, ki zagotavlja podporo sistemu. Na vsakem od terminalov bodo na voljo informacije o tem, kje so preostali terminali in koliko je na vsakem od teh prostih stal oziroma koliko koles je na voljo za izposajo. V glavni enoti za upravljanje bodo zabeleženi vsi premiki in izračunavane časovne konice, ko so določene postaje polne oziroma prazne.

Gre torej za »pameten« sistem, ki bo deloval ob podpori ekipe. Za 300 koles bo na 30 postajah na voljo 600 parkirnih mest. Da pa se ne bi dogajalo, da na nekaterih postajah ne bi bilo na voljo koles ali parkirnih mest, bo podporna služba po potrebi prestavljala kolesa s polnih postaj na prazne.

Kolesa si bo mogoče sposoditi vse dni v letu

Ker gre za samopostrežni sistem izposoje koles, bo ta deloval 24 ur na dan in vse dni v letu. Izposoja ne bo možna le takrat, kadar bodo ceste in ulice zasnežene. Takoj, ko bodo s parkirnih mest za kolesa očistili sneg, pa bo sistem lahko znova deloval.

Ker bo izposoja koles delovala praktično vse dni v letu, so tudi kolesa bolj robustna in težja od običajnih. Da bi zmanjšali število okvar, bodo imela gumirane zračnice. Opremljena bodo tudi s košarami, kamor bo mogoče odložiti torbice, vrečke oziroma druge predmete, ki bi voznike lahko ovirali pri vožnji.

Pred uporabo je potrebna registracija

Če si boste želeli sposoditi kolo, tega ne boste mogli urediti na samih postajah s kolesi. Najprej se morate prijaviti na spletni

in najceneje po Ljubljani

Preizkušanje ustreznosti terminala z novim tipom mestnega kolesa v projektu Bicikelj.

strani www.bicikelj.si ali pa na eni od informativnih točk v Ljubljani (na primer ljubljanskem Turističnem informacijskem centru ali Potniškem centru LPP). Na voljo sta prijava za letno uporabo sistema (torej letni abonma) ali pa za tedensko uporabo (tedenski abonma, ki je namenjen predvsem turistom).

Za letno uporabo sistema boste plačali tri evre, ki se vam bodo zapisali kot dobropis. Pri tem potrebujete mestno kartico urbano, ki vam bo služila kot identifikacija na terminalu ene od postaj s kolesi. Strošek prijave za tedensko uporabo sistema znaša en evro. Prva ura izposoje kolesa je brezplačna, druga en evro, tretja dva evra, od četrte ure naprej pa je cena na uro štiri evre.

Za prijavo prek spleta na www.bicikelj.si boste potrebovali elektronski naslov in kreditno kartico, za prijavo po pošti pa bančno kartico oziroma osebni račun. Poleg osebnih podatkov boste morali ob prijavi navesti tudi podatke o banki, saj bo plačilo prijavnine in pristojbin za vožnje, za katere se plačuje (torej vožnje, ki so daljše od ene ure), potekalo prek bančnega nakazila. Prijava na tedensko uporabo sistema bo mogoča le prek spleta, zato boste poleg elektronskega naslova potrebovali še kreditno kartico, ne boste pa potrebovali mestne kartice urbane.

»Ljubljana se je s knjigo Leto dni Unescovega naslova

Dr. Uroš Grilc

Fotografiji: Miha Fras

Podžupan Aleš Čerin, načelnik dr. Uroš Grilc in programski direktor prof. dr. Miha Kovač na sprejemu udeležencev Svetovnega vrha knjige na Ljubljanskem gradu.

Prva in zadnja beseda programa Ljubljana – svetovna prestolnica knjige 2010 sta pogleda umetnikov na knjigo. 23. aprila 2010 je Matjaž Berger v Križankah uprizoril Timpan v diahroniji, srečanje umetnosti, znanosti in filozofije skozi optiko knjige. Zadnje dejanje enoletnega prestolovanja Ljubljane pa je pripadlo Vladu Škafarju, ki je v Kinu Šiška 22. aprila 2011 odkrival čustva, povezana s knjigo, literaturo in branjem, priveditev pa je nosila ime Daj besedo. Oba dogodka je neposredno prenašala nacionalna televizija. Konec in začetek sta si po svoji estetiki in govoric karseda različna, a prav zato sta posrečeno zaobjela vse raznoliko dogajanje Ljubljane - svetovne prestolnice knjige, saj sta vpletla vse poti, ki so jih ubirali avtorji, založniki, knjigarne, knjižnice in bralci ter naslikala vso raznolikost, ki zaznamuje knjigo. To pa je bila tudi ambicija tega programa. Čas je, da spregovorimo o sledih, ki jih je ta program pustil v mestu in na knjižnem trgu.

Promocija knjižne kulture

Ljubljana je 23. aprila 2010 naslov Unescove svetovne prestolnice knjige prevzela iz rok Bejruta in od tega dne dalje so glavno mesto Slovenije, širša regija in država na različne načine zaznamovani s knjigo. Na različne načine: od prijave programa na Unesco Ljubljana v programu poudarja in promovira »knjižno kulturo«, osredotočena je na avtorje, založnike, knjigarne,

knjižnice, na bralno kulturo, a tudi na oblikovanje knjig, zgodovino knjige in tiska, na povezovanje knjige z vsemi področji umetnosti, povezovanje knjige z javnimi prostori in z mestom. Različni izvajalci, od javnih zavodov, založb, do nevladnih organizacij, so izvedli 92 različnih projektov, skupaj pa se je v okviru programa Ljubljana – svetovna prestolnica knjige 2010 v enem letu zgodilo 1651 dogodkov.

PROGRAMSKI SKLOPI	ŠT. PROJEKTOV	ŠT. DOGODKOV
Knjiga in ustvarjalnost na področjih kulture	55	802
Knjiga in mesto	19	235
Mestna knjižnica Ljubljana	9	52
Festival Fabula 2010 + 2011	2	144
Programi veleposlaništev v Ljubljani	12	57
Trubarjeva hiša literature	1	284
Kulturni štirinajstdnevnik <i>Pogledi</i>	1	27
Knjige za vsakogar	1	26
Svetovni vrh knjige 2011	1	24
SKUPAJ	92	1651

Del tega programa sta poleg Mestne občine Ljubljana podprla tudi Javna agencija za knjigo RS in Ministrstvo za kulturo RS, obsežen program so pripravila tudi veleposlaništva v Ljubljani, nekatera, denimo Veleposlaništvo Francije, so izvedla cel sklop kakovostnih izmenjav slovenskih in tujih avtorjev ter drugih dogodkov. V projekt je bilo vloženih vsega skupaj 3.800.300 evrov javnega denarja, od tega je Mestna občina Ljubljana vložila 2.900.300 evrov, Javna agencija za knjigo RS 700.000 evrov, Ministrstvo za kulturo RS pa 200.000 evrov.

V ospredju je bila osredotočenost na bralca

Organizatorji smo v programski knjigi napovedali okoli 500 dogodkov, to več kot trikratno povečanje pa je posledica dejstva, da je program Ljubljane svetovne prestolnice knjige 2010 na konstruktiven način povezal različne izvajalce in naletel na topel sprejem pri strokovni in medijski javnosti, nemara tudi zato, ker je bil nad pričakovanji sprejet pri najširšem občinstvu. Program je namreč vključeval vse člene verige knjige, od avtorjev, založnikov, knjigarn, knjižnic, a nikogar od naštetih ni posebej postavljaj v ospredje. Naj se popravim: v ospredje je vseskozi postavljaj bralca. Bralac je bil osrednja točka programa *Ljubljana - svetovna prestolnica knjige 2010*, a da bi to lahko postal, je program moral tkati kompleksne vezi med založniki in knjigotržci ter knjigarnami, med pisatelji in različnimi umetniškimi zvrstmi (filmom, gledališčem, glasbo, likovno umetnostjo), med javnim prostorom in knjigo, med knjigo in mediji. Inovativnost, včasih tudi eksperimentalnost in drznost ter dosledno vztrajanje na kakovosti programa so tiste prvine, ki so knjigo v tem obdobju postavljale v ospredje, v različne produkcijske in družbene kontekste. Ta vizija programa je botrovala temu, da se je program širil prek zastavljenega in v mestu pustil trajni pečat knjige, ki smo ga dolžni negovati in razvijati naprej.

Vprašanje, ali so protagonisti dovolj izkoristili izjemno pozornost knjigi

O izvedenem programu lahko že danes povemo nekaj z vidika tega, kateri so trajni učinki, ki bodo Ljubljani in slovenskemu knjižnemu

trgu ostali tudi po predaji naziva. Povedali pa bomo tudi nekaj o tem, kaj že danes vidimo kot zamujene ali ne dovolj izkoriščene priložnosti, ki bi postavile še boljše temelje za razvoj področja knjige. So založniki, knjigarne, knjižnice izkoristili to silno pozornost in knjižni naklonjeno občo klimo, ob katero smo trčili v letu 2010? So strategije založnikov, knjigarn in knjižnic upoštevale tiste dimenzije programa *Ljubljana - svetovna prestolnica knjige 2010*, ki se dotikajo razvoja knjižnega trga? So stanovska in strokovna združenja uspela na podlagi izkušenj programa LSPK 2010 oblikovati trajnejše modele svojega delovanja? Bistveno izhodišče programa je bilo namreč povezovanje vseh dejavnikov, ki so povezani s knjigo, s ciljem, da se vzpostavi optimalno delovanje knjižne verige, ki le, če je uravnovežena, zagotavlja dolgoročni razvoj področja knjige.

Slovenska knjiga poslej postaja bolj iskana in bolj dostopna

Če smo še bolj natančni: dolgoročni, nemara preambiciozni, a prav zato je bil nujni cilj programa LSPK 2010, da se v slovenskem založništvu začrta usmeritev, ki bi v nekaj letih povečala število prodanih knjig na glavo prebivalca od 2 do 3 na 4, povečala povprečne naklade knjig za okoli 30 odstotkov (na okoli 2000 na naslov) ter za 20 odstotkov znižala povprečno ceno slovenske knjige, ki je v letu 2009 znašala 20,03 evra. Kaj se je v tem letu, ko je bila knjiga postavljena v ospredje bolj kot kadar koli, zgodilo na slovenskem knjižnem trgu? Prvič po letu 1990 se je zgodilo, da je število vseh izdanih knjižnih naslovov padlo od 6.586 v letu 2009 na 5.720 v letu 2010. A vedeti moramo, da je bilo leto 2009 v tem pogledu izjemno, leto 2010 pa že močno zaznamovano z gospodarsko krizo. Po drugi strani pa je v letu 2009 izšlo 1.926 leposlovnih knjig, v letu 2010 pa 1.750, od tega 922 del domačih avtorjev. Zanimivi pa so podatki glede doseženih naklad: v letu 2009 je znašala povprečna naklada leposlovne knjige 1.098 izvodov, leta 2010 se je povišala na 1.221 izvodov. In še cena: leta 2009 je bilo za povprečno leposlovno knjigo potrebno odšteti 20,09 evra, leta 2010 19,43 evra. Povišanje naklade in znižanje cene leposlovne knjige sta brez dvoma učinka programa LSPK 2010 in le upamo lahko, da se bo ta trend nadaljeval tudi v prihodnje, saj

spremenila na bolje» svetovna prestolnica knjige

to pomeni, da slovenska knjiga postaja tako bolj iskana kot bolj dostopna. Verjamemo, da je to mogoče.

Novi knjižni prostori

Toliko o učinkih na sam knjižni trg. A pogledjmo torej ključne rezultate programa LSPK 2010. Prav gotovo ne moremo pričakovati, da bo mesto tudi v prihodnje pričakovanjsko, da bo obilja dogodkov, povezanih s knjigo, a brez dvoma je in bo program svetovne prestolnice v Ljubljani pustil trajne sledi. Te sledi ali trajne učinke svetovne prestolnice knjige lahko razdelimo v tri vrste. Prvi so *infrastrukturni*: Ljubljana ima od septembra 2010 prvo literarno hišo na Slovenskem, Trubarjevo hišo literature, ki ni le nov javni prostor, temveč je v osmih mesecih z 284 dogodki, povezanimi s knjigo, literaturo, humanistiko ter kritično refleksijo kulture in družbe vnesla v prestolnico nov programski veter. Prva otroška knjigarna v Ljubljani Kres pod Gradom je še en otrok prestolnice knjige, ki od aprila 2010 bogati ponudbo v Mestnem domu. Severni park z bralnimi portali ter Labirint umetnosti sta trajni obeležji ljubljanskega prestolovanja knjigi, obenem pa sta inovativni intervenciji v javni prostor, poskus kultiviranja javnega prostora v znamenju knjige. Na Bregu je začela delovati starinska tiskarna TipoRenesansa, ki bo izvajala pomemben javni program, povezan s tiskom in oblikovanjem knjig, med drugim je bil izveden tudi Festival črk, s katerim se odpirajo novi pogledi na vprašanja zgodovine tiska in oblikovanja knjig. Ljubljana pa je od 21. aprila 2011 bogatejša še za knjižnico Zadvor.

Nove kulturne vsebine

Druga vrsta trajnih učinkov so *vsebinski*: ti so pričlo velike raznolikosti programa in usmerjenosti v »knjižno kulturo« v najširšem smislu najbolj številni. Nov štirinajstdnevnik *Pogledi* je za celotno področje kulture ključna pridobitev, ki je ustvarila nov medijski prostor in od katere si obetamo premike tako na ravni refleksije kulture in družbe kot na ravni promocije kakovostne kulturne ponudbe. Projekt *Knjige za vsakogar* je omogočil vpogled v živo tkivo slovenskega knjižnega trga: ta kampanja za promocijo knjige in branja je povezala avtorje, založnike, knjigarne in knjižnice,

ustvarila mrežo 220 prodajnih mest na celotnem območju Slovenije in na presenečenje domala vsakogar pokazala, da je tudi zelo kakovostna in zahtevnejša knjiga lahko prodana v nakladah nekaj tisoč izvodov in ne le v butični nakladi. *Festival Literature sveta – Fabula 2010* je prinesel povsem nov pogled na popularnost pesnikov in pisateljev, zanimanje za branje svetovnih pisateljskih imen, ki so obiskala Ljubljano, je bilo izjemno, festival pa je v maju tako močno zaznamoval dogajanje v Ljubljani, da sta Mestna občina Ljubljana in Javna agencija za knjigo RS sprejeli odločitev o potrebi po takšnem urbanem literarnem festivalu tudi v prihodnje. Številni projekti so raziskovali razmerja med knjigo in umetnostmi, naj gre za film, glasbo, gledališče ali likovne umetnosti. Serija razstav je tematizirala knjigo, besedo, frazeme, pomemben presežek pa je edinstvena razstava miniaturnih knjig *V majhnem plašču* besed iz zbirke dr. Martina Žnideršiča, ki bo v nadaljevanju doživela nadgradnjo doma in v tujini. Dr. Žnideršič je v letu knjige svojo izjemno zbirko več kot 3000 miniaturnih knjig podaril Ljubljani, na kar smo še posebej ponosni. Knjižnica pod krošnjami je v lanskem letu doživela izjemen razmah, saj so parkovne in druge odprte javne površine dobile nove knjižne vsebine in novo identiteto. S projektom *Ljubljana bere* smo ljubljanske triletnike in prvošolce obdarili z vrhunskima izvirnima slikanicama (7000 knjig), v projektu *Rastem s knjigo* pa so vsi slovenski dijaki prvih letnikov srednjih šol ob obisku knjižnice prejeli slovensko mladinsko delo, vsega skupaj je bilo razdeljenih 21.000 knjig. Pomembno je poudariti tudi, da je Ministrstvo za šolstvo in šport šolsko leto 2010/11 razglasilo za šolsko leto knjige in v tej zvezi šole načrtno spodbujalo k različnim aktivnostim na področju knjige. *Svetovni vrh knjige*, ki je nosil podnaslov *Knjiga kot nosilka razvoja človeštva*, je prvič združil vse ključne mednarodne organizacije, ki delujejo na področju knjige, predstavnike založnikov, knjižnic in knjigarn in s tem odprl novo kvaliteto razpravljanja o knjigi, ki jo je kronala sprejeta *Ljubljanska resolucija o knjigi*. Slednja je oblikovana na podlagi izkušenj LSPK 2010 in vladam sveta ter strokovnim združenjem s področja knjige predlaga konkretne in kompleksne usmeritve glede spodbude razvoja področja knjige.

Svetovnega vrha knjige 30. marca v Cankarjevem domu se je udeležila ministrica za kulturo Majda Širca, v imenu Mestne občine Ljubljana pa podžupan Aleš Čerin in podžupanja Tjaša Ficko.

Simbolno izročilo svetovnega leta knjige in kandidatura Ljubljane za naslov mesto literature

Tretji učinki so *simbolni*. Program LSPK 2010 je omogočil prvo uprizoritev romana *Nekropola* Borisa Pahorja, nato pa še njeno gostovanje v gledališču Verdi v Trstu, kar je v simbolnem pomenu izjemen dogodek, saj slovenska beseda in intelektualna veličina slovenskega pisatelja tja še ni imela vstopa. Bodo ta vrata ostala odprta? Kaže da, saj se napoveduje živahna izmenjava med tržaškimi in ljubljanskimi gledališči. Smo tik pred tem, da se Ljubljana vključi v mrežo mest zatočišč za preganjane pisatelje (ICORN), ki deluje pod okriljem mednarodnega PEN-a, s čimer naša prestolnica tudi izpričuje svojo kozmopolitsko usmeritev: biti odprt in gostoljuben prostor za drugega, ki je ogrožen. Oktobra se je z drzno skulpturo slovenskim protestantskim piscem in tiskarjem kiparja Luja Vodopivca Ljubljana oddolžila slovenskim protestantskim piscem. A morda najpomembnejša simbolna zapuščina je dvig zavesti o pomenu knjige in branja: program LSPK 2010 je neumorno in na različnih ravneh poudarjal, da je knjiga prepogosto nevidna sopotnica naših življenj, da je pomembna za vsa področja našega delovanja v vseh obdobjih človekovega življenja, zato smo jo srečevali v različnih oblikah in v različnih prostorih. Ne po naključju so številni projekti potekali na javnih prostorih, knjige smo srečevali

na vlakih, avtobusnih postajah, v parkih in na mestnih trgih. O knjigi se je v medijih in javnosti v letu 2010 govorilo več kot kdajkoli. Ljubljana - svetovna prestolnica knjige 2010 je vpeljala nov diskurz o knjigi in knjižni kulturi. Te dediščine ne gre zavreči, velja jo negovati in bogatiti, kajti knjiga je temelj razvoja posameznika in družbe. A da ne bo ostalo le pri besedah o besedi: Mestna občina Ljubljana se je zavezala, da bo takoj po zaključku programa svetovne prestolnice knjige kandidirala za Unescov naziv *mesto literature* in se s tem pridružila Iowi, Melbourneu, Edinburgu in Dublinu.

Knjige za vsakogar – analiza učinkov kampanje za spodbujanje branja

Program LSPK 2010 je s posameznimi projekti precej razburkal dogajanje na slovenskem knjižnem in literarnem trgu, gotovo pa najbolj s projektom *Knjige za vsakogar*. Nepojmljivo, malone bogokletno je bilo pomisliti, da se lahko na slovenskem knjižnem trgu kakovostno in zahtevnejšo literaturo natisne v nakladi 8000 izvodov, se jo prodaja po ceni 3 evre in povrh vsega ne le v knjigarnah, temveč tudi v knjižnicah in drugih kulturnih ustanovah. A še bolj kot to bogokletje zlasti med založniki odzvanjajo javnosti transparentno predstavljene številke o prodaji posameznih naslovov, saj slovenski založniki v tem pogledu stavijo na transparentno netransparentnost in lahko o prodanih knjigah le

»Ljubljana se je s knjigo Leto dni Unescovega naslova

Fotografiji: Miha Fras

Kulturni štirinajstdnevnik Pogledi je 7. aprila v Trubarjevi hiši literature z okroglo mizo praznoval prvi rojstni dan. V razpravi je sodelovala tudi ministrica za kulturo Majda Sirca.

ugibamo. Pravi presežek projekta Knjige za vsakogar je dvojen. Najprej v tem, da je to edini projekt in edina kampanja za promocijo knjige in branja, ki združuje vse člene verige knjige – avtorje, založnike, knjigarne in knjižnice – z jasnim ciljem: dvigovati zavest o pomenu bralne kulture in spodbujati prodajo knjig. Drugi je izrazito vsebinski in zadeva kvantiteto prodanih dobrih knjig. Toda v kakšno okolje se je projekt Knjige za vsakogar pravzaprav umestil? Kontekst slovenskega knjižnega trga je na kratko naslednji: povprečna naklada knjig v letu 2009 je znašala 1.543 izvodov na naslov, za področje leposlovja 1.098 izvodov, povprečna cena knjige pa je bila 20,03 evra. Zahtevnejše leposlovne knjige s svojo naklado v povprečju ne presegajo 600 izvodov. Če smo po izposoji knjig v slovenskih splošnih knjižnicah Slovenci z 12,8 izposoj *per capita* letno v evropskem vrhu, smo s prodajo 2 do 3 izvode na evropskem dnu. Če dobrohotno vzamemo zgornjo številko (ki je po vsej verjetnosti pretirana), to pomeni, da se v Sloveniji letno proda okoli 6 milijonov knjig, od tega so jih v letu 2009 samo splošne knjižnice kupile 447.664. Število novo izdanih knjižnih naslovov v letu 2009 je znašalo 6.586, od tega 1.765 leposlovnih del, med njimi 921 del slovenskih avtorjev.

Zavod Turizem Ljubljana je svojo promocijo turistične ponudbe Ljubljane v preteklem letu gradil tudi na blagovni znamki svetovne prestolnice knjige, zlasti na nemškem govornem področju. Rezultat je ta,

da se je število zahtevnejših gostov iz Nemčije, ki jim kultura mesta veliko pomeni, povečalo za 20 odstotkov, s tem pa so se nemški turisti prebili na drugo mesto med vsemi, ki obiskujejo Ljubljano. Ljubljana – svetovna prestolnica knjige 2010 je tako s svojim širšim kontekstom Ljubljane mesta literature in kulture dala pozitivne učinke.

Razširitev knjižne prodajne mreže

Projekt Knjige za vsakogar je na samem začetku trčil na še eno pomembno dejstvo: problematičnost mreže slovenskih knjigarn. Primarno mesto za prodajo knjig so seveda slovenske knjigarne, ki pa jih je premalo, demografska podoba Slovenije je eden od razlogov, da na obsežnih območjih knjigarn preprosto ni: povedano drugače, če vzamemo za kriterij, da v projektu sodelujejo knjigarne, ki imajo v svoji ponudbi vsaj tisoč knjižnih naslovov in produkcijo vsaj dvajsetih založnikov, potem takšnih knjigarn naštejemo približno petdeset. To je neverjetno dejstvo, a tako je. Obenem vemo, da morajo knjigarne ostati prvo in »naravno« mesto za prodajo knjig, zato ni prišlo v poštev, da bi se prodajna mreža širila v trgovska središča ali na poštne urade, čeprav bi bile s tem prodajne številke nedvomno višje. A pri projektu ne gre samo za prodajne številke, gre za iskanje trajnih pozitivnih učinkov, zato je bila zavestno sprejeta odločitev, da se omejimo na kulturne ustanove. Po drugi strani pa

je mreža splošnih knjižnic bistveno bolj razvejana in je v letu 2009 štela 261 izposojevališč, brez postajališč bibliobusa; a ne le to, v letu 2009 so splošne knjižnice naštele 9.200.197 obiskovalcev, ki so si sposodili 23.958.653 enot knjižničnega gradiva (vir: Nuk, Slovenske knjižnice v številkah. Poročilo za leto 2009).

Splošne knjižnice so torej dobro delujoča infrastruktura, ki jo nemara velja izkoristiti tudi za kakšne dodatne namene in uporabnikom ponuditi nove storitve. Posebnost projekta Knjige za vsakogar je v tem, da prodajno mrežo tvorijo knjigarne, knjižnice in nekatere druge kulturne ustanove, skupaj je tedaj mest trenutno 220, s tem pa je zagotovljena fizična dostopnost knjig na celotnem območju Slovenije in tudi v zamejstvu.

Pomembno načelo projekta Knjige za vsakogar so redne evalvacije projekta, ki temeljijo na natančnih številkah prodaje posameznih naslovov po prodajnih mestih. Le tako bomo lahko o njegovih učinkih resno govorili in ga presojali. Govorica teh števil je naslednja: od začetka projekta 23. aprila 2010 do konca leta je izšlo 20 knjig v nakladi 8.000 izvodov, prodanih pa je bilo 75.497 izvodov knjig. To pomeni, da je bilo od skupne natisnjene naklade 160.000 izvodov prodanih 47,19 odstotka naklade. Od skupno prodane naklade je bilo 65,8 odstotka knjig prodanih v knjigarnah, 28,1 odstotka v knjižnicah, 4 odstotke v muzejih in 1,9 odstotka v drugih kulturnih ustanovah. Najpomembnejša pa je naslednja numeričnost, ki jo lahko z malce patetike opredelimo kot vsebinski presežek projekta Knjige za vsakogar: 7.335 prodanih knjig Svetlane Makarovič, 7.206 knjig Slavoj Žižka, 6.942 Borisa Pahorja, 6.744 Toneta Pavčka, 5.509 antologije slovenskih pesnikov, 4.597 Herte Müller itd. Vrhunski avtorji so našli pot do bralcev, in to v številkah, ki so impozantne, so desetkratnik, pri poeziji pa skoraj dvajsetkratnik siceršnjih naklad v Sloveniji. Posebej je razveseljivo, da gre pri najuspešnejših knjigah za slovenske avtorje. Obstaja boljši način njihove promocije? A temu moramo takoj dodati naslednje: bodo založniki in avtorji sami znali vnovčiti to pozornost, ki jim je bila dana na nekoliko presenetljiv način?

Prodajni uspeh v knjižnicah

Posebno pozornost pri projektu gre nameniti knjižnicam. V tretjem obdobju projekta (september – december 2010) se je za odstotek zvišala prodaja v knjižnicah, za dober odstotek pa se je znižala prodaja v knjigarnah. Če se omejimo zgolj na to zadnje obdobje, je slika prodaje naslednja: 61 odstotkov knjigarne, 30 odstotkov knjižnice, medtem ko je prodaja na preostalih prodajnih mestih (muzeji in kulturne ustanove) celo presegla 8 odstotkov. Če prevedemo, knjižnice so doslej skupaj prodale 21.230 knjig, od tega samo Mestna knjižnica Ljubljana 10.153 knjig. Sklepamo lahko, da je prodaja v knjižnicah in kulturnih ustanovah konstantna oz. celo v rahlem porastu, medtem ko gre v knjigarnah v nasprotni smeri. Razlog temu gre nemara pripisati dvojemu: prvič, da se obiskovalci knjižnic in kulturnih ustanov s samo možnostjo prodaje knjig v teh javnih prostorih spoznavajo na novo, po drugi strani pa tvegamo trditev, da gre pri obiskovalcih knjižnic in kulturnih ustanov za širši krog bralcev, ki niso nujno tudi redni obiskovalci knjigarn in torej kupci knjig. Vsekakor je nesporno, da je obseg obiskovalcev knjižnic v primerjavi s knjigarnami bistveno večji, kar lahko grobo ponazorimo s primerjavo obiska največje slovenske knjigarne in največje slovenske knjižnice: Knjigarno Konzorcij je na zadnji dan januarja 2011 obiskalo okoli 600 ljudi, od tega jih je 415 kakšno knjigo tudi kupilo, Knjižnico Otona Župančiča pa 2.316 ljudi, ki so si sposodili 4.238 enot knjižničnega gradiva. Če smo še nekoliko bolj konkretni in primerjamo rezultate knjižnic in dveh največjih knjigarniških mrež pri nas: Knjigarne Mladinske knjige so skupaj prodale 29.045 izvodov knjig, knjižnice 7.815 knjig manj; druga največja knjigarniška mreža, DZS, je doslej prodala 11.589 knjig, skoraj pol manj kot knjižnice, pri čemer se je samo Mestna knjižnica s prodajo 10.153 knjig zelo približala njenemu rezultatu. Kaj poreči na te številke? Povedo, da so knjižnice dober prostor za prodajo knjig.

spremenila na bolje» svetovna prestolnica knjige

Temeljna prednost knjižnične mreže je enakomerna razvejanost po vsej Sloveniji

Na uporabnike knjižnic torej še kako velja naslavljanje takšno kampanjo za promocijo knjige in branja, ker jih je veliko in ker je v Sloveniji precej krajev, ki imajo knjižnico, ne pa tudi knjižarne. Knjižnice niso le največji kupec knjig in niso le temelj dostopnosti knjižničnega gradiva, ampak so premalo izkoriščeno okolje za promocijo knjižne produkcije. Vsekakor so se knjižnice ob projektu Knjige za vsakogar soočile s precejšnjim izzivom in se resnično posvetile kakovosti nove storitve za uporabnika. To je pomembna nova dimenzija »javne službe«, kajti knjižnica je prostor, ki je zelo tesno povezan s potrebami lokalnega okolja. Uspeh knjižnic je torej tudi v tem, da so znale odgovoriti na potrebe lokalnega okolja glede kupovanja kakovostnih knjig, o katerih prej niso vedeli praktično nič. Tudi zaradi tega so splošne knjižnice danes še boljše, kot so bile sicer, obiskovalcu lahko ponudijo več. Seveda pa bo potrebno še kako paziti, da knjižnice ne padejo v skušnjavo glede prihodnje prodaje knjig, kajti založniki bodo zdaj nedvomno bolj intenzivno iskali svoje priložnosti. Ta skušnjava je resljiva na en sam način: da knjižnice zelo jasno sledijo kriterijem kakovosti knjižne produkcije in javnemu interesu slovenske knjige. Knjižnice gotovo ne morejo in ne smejo postati *ad hoc* prodajno mesto za knjige, temveč morajo glede prihodnjih možnih oblik takšnih projektov oblikovati jasne cilje ter tudi dolgoročne usmeritve, povezane tako s splošnimi cilji nacionalne kulturne politike na področju knjige kot s potrebami lokalnega okolja. Prostor za takšne projekte je še precej.

Povedano drugače, ključni faktor uspeha projekta Knjige za vsakogar je trdnost, obseg in razvejanost mreže prodajnih mest na celotnem območju Slovenije, ki je knjižarne ne dosežejo v zadostni meri, s knjižnicami pa se ta slika bistveno spreminja. Ta prodajna mreža projekta in torej zagotovljena »fizična« dostopnost knjig sta ključna tudi za odločitve o nadaljevanju projekta, saj se je izkazala za preveč dragoceno in je ne gre razpustiti. Prav tako ne gre spregledati, da so odlično prodajale knjige tudi nekatere kulturne ustanove, med njimi Muzej in galerije mesta Ljubljane (302), Narodni muzej Slovenije (364), Muzej na prostem Rogatec (322) in Kinodvor (1.069).

Ko je v ospredju bralec, se mu podredijo tudi parcialni interesi knjižne verige

Glede na rezultate projekta ni dvoma, da so ga bralci sprejeli in pričakujejo njegovo nadaljevanje. In projekt je bil od vsega začetka prvenstveno namenjen bralcu, ne založnikom, knjigarjem in knjižnicam. Nihče izmed vseh treh naštetih členov verige knjige znotraj projekta Knjige za vsakogar ni mogel v prvi vrsti staviti na svoj »naravni« legitimni parcialni interes, temveč ga je lahko zasledoval v drugem ali tretjem planu, vse pa je bilo podrejeno bralcu in javnemu interesu, ki je v ospredju te nacionalne kampanje za promocijo knjige in branja. Od tod neizbežne travme vseh treh naštetih členov knjižne verige, založnikov (knjiga po 3 evre in natisnjena v vsaj desetkrat višji nakladi kot sicer, zakaj se ukvarjati s tako nizkimi donosi iz prodaje, projekt ekonomsko ni donosen?!), knjigarj (zakaj dobivamo konkurenco pri prodaji knjig v knjižnicah, bodo kupci knjig zdaj še manj obiskovali knjižarne, bodo morda kupovali le še knjige po 3 evre in ne drugih?!) in knjižnic (spada v knjižnično javno službo tudi prodaja knjig?!).

Trhli očitki o nizki ceni knjig za vsakogar, češ da so (po)rušili razmerja na knjižnem trgu

Še dva posplošena očitka smo lahko zasledili od začetka projekta, ki pa sodita v tako imenovano ideološko polje slovenske knjige. Prvi govori o »razvrednotenju knjige« zaradi nizke cene. Ta očitek je zanimiv zato, ker enači ekonomsko ceno knjige z njeno metafizično vrednostjo in pravzaprav samemu sebi nastavi lice. Zna kdo odgovoriti na vprašanje, kaj je prava vrednost, se pravi cena knjige? Je to 5, 10 ali 20 evrov? Ali pa je nemara knjiga razvrednotena tedaj, ko ne glede na svojo odličnost ne dočaka bralcev, ko pozabljena in spregledana porumeni in konča v mlinu? Morda je razvrednotena takrat, ko je sicer množično kupovana in brana, a ostaja nerazumljena in je njena vsebina razumljiva le peščici posvečenih? In, če se malo ozremo po knjižni ponudbi, mar ni na voljo kar precej cenovno ugodnih knjig? Zelo spolzek teren, a zagotovo to ni teren Knjig za vsakogar: odlične knjige in odlični avtorji so našli številne bralce. Založniki so se knjižnih izdaj v projektu Knjige za vsakogar lotili

Podžupanja Tjaša Ficko je v Mestni hiši sprejela pisatelja Christopa Ransmayrja, udeleženca Fabule 2011, ki se je vpisal v mestno spominsko knjigo.

s prepričanjem, da bodo uspešno zaprli finančno konstrukcijo tako s pridobljeno subvencijo kot s prihodkom od prodaje, in kot kažejo rezultati, se pri tem niso ušteli: edina razlika je v tem, da projekt ne prinaša »običajnih« založniških dobičkov, toda vrednost promocije založnikov in njihovih programov je lahko zelo visoka, na daljši rok gotovo tudi ekonomsko zanimiva.

Drugi očitek govori o tem, da projekt na dumpinški način ruši razmerja na knjižnem trgu. To je ob vseh resničnih ekonomskih motnjah zdrave konkurence, s katerimi je predeterminiran slovenski knjižni trg (prevlada ene založbe), ter ob kompleksnem sistemu subvencioniranja področja knjige (prevedeno: motnjah tržne dejavnosti z državnimi pomočmi več kot 400 subvencioniranih knjižnih naslovov, pri čemer na trgu ne nastopajo z bistveno drugačno ceno kot knjige, ki izidejo brez subvencije) smela trditev, ki bi – če bi jo izrekovalci mislili resno –, lahko hitro našla preverbo pri varuhu konkurence, ki obstaja zato, da tržne dejavnosti temeljijo na zdravi konkurenčnosti. A resno in s številkami: Je realno pričakovati, da bo 21 naslovov temeljito in na kratki rok pretreslo knjižni trg z 6.589 izdanimi knjižnimi naslovi letno (2009)? Lahko teh 21 naslovov resneje pretrese dogajanje na ožjem knjižnem trgu, se pravi na trgu knjig s področja literature, če je v letu 2009 po podatkih Nuka izšlo 1.765 leposlovnih del s povprečno naklado 1.098 izvodov? Težko.

Povezanost členov verige knjige v imenu zavesti o pomenu dobre knjige

Na prvi pogled bi lahko rekli, da so te travme nerešljivo breme celotnega projekta in da je njihova teža takšna, da bodo projekt slejkoprej zadušile. A rezultati projekta to v celoti zanikujejo. Te travme so namreč *sine qua non* pogoj uspešnosti projekta, brez njih bi projekt padel oziroma ne bi zaživel, te travme so zagotovilo, da si noben člen verige knjige ne »lasti« projekta in da je nobeden od njih ne prosperira z lastnimi interesi. To pa je bistvo kampanje za promocijo knjige in branja: povezati vse člene s ciljem, da se dviguje zavest o pomenu dobre knjige. Ker so bili povrh vsega cilji in bistvo projekta od vsega začetka jasni, je javni interes te kampanje zlahka utemeljiti in ga zagovarjati. Skratka, vse našete travme so »duša« projekta, iz njih in zaradi njih je projekt Knjige za vsakogar izmerjeno uspešen. Pokazalo se je še nekaj: projekt Knjige za vsakogar je lahko zanimiv poligon za drznejše založniške in uredniške poskuse, kakršni so Graffit, čitanke Cankarjeve založbe, Čarovnikov vajenec v stripu in Passion de Pressheren. Zadnja dva sta brez dvoma uspela in sta pomemben signal založnikom glede prihodnjega oblikovanja programov, glede prvega pa bomo morali na rezultat še malo počakati. Projekt torej tudi s produkcijskega vidika vnaša na slovenski knjižni trg novo dinamiko, kar je lahko glede na njegovo siceršnjo okorelost in predvidljivost le dobro znamenje.

»Ljubljana se je s knjigo spremenila na bolje«

Leto dni Unescovega naslova svetovna prestolnica knjige

Foto: Miha Fras

Projekt Knjige za vsakogar je dr. Uroš Grilc skupaj z direktorjem Javne agencije za knjigo Slavkom Preglom in direktorico Mestne knjižnice Ljubljana mag. Jelko Gazvoda ob koncu prvega tričetrtletja širši javnosti predstavil v Trubarjevi hiši literature.

Rozmanov in Horjakov *Passion de Pressheren* doživlja izredne odmeve v strokovni javnosti in je prav tako poskus vpeljave povsem novega stripovsko poetičnega diskurza. In še nekaj je značilno za nabor knjig: kar pet izmed njih so ob koncu leta 2010 Pogledi umestili med najboljše knjige minulega leta.

Projekt Knjige za vsakogar se nadaljuje

Ob vsem tem ne more biti dvoma, da glavni cilj projekta Knjige za vsakogar - promoviranje knjige in branja ter spodbujanje kupovanja knjig kot nepogrešljivega dela bralne kulture - pomeni tek na dolge proge, v tem trenutku pa smo pretekli morda prvi kilometer tega maratona. A start je uspel, saj na Slovenskem ne najdemo projekta na področju knjige, v katerem bi se založniki, knjigarne in knjižnice povezali za skupni cilj in torej pozabili na svoje parcialne interese. Prizadevanje, da dosežemo cilj tega knjižnega maratona, je povezano z vprašanjem vztrajnosti in inovativnosti, ki ju slovenski knjižni trg potrebuje bolj kot kdajkoli, ne glede na to, da se vsi zavedamo njegovih meja. V programu LSPK 2010 smo se odločili, da s konkretnimi projekti te meje postavimo pod vprašaj, jih ne jemljemo za okope, temveč jih dojemamo kot priložnosti in iščemo nove razvojne spodbude slovenski knjigi ne navkljub tem mejam, temveč zaradi njih.

Mestna občina Ljubljana in Javna agencija za knjigo RS sta se na podlagi evalvacije rezultatov odločili, da

s projektom Knjige za vsakogar nadaljujeta. Konec januarja 2011 je bil tako objavljen javni razpis, na katerem bodo izbrane nove kakovostne knjige, ki bodo v letu 2011 dostopne bralcem po vsej Sloveniji v knjigarnah, knjižnicah in nekaterih kulturnih ustanovah.

Projekt bo poslej prožnejši glede naklad in cene posameznih knjig

Projekt Knjige za vsakogar je razkril tudi določene slabosti, zato se spreminjajo nekateri parametri projekta, dasi ostaja njegova filozofija enaka, vključno s prodajno mrežo. Glavna sprememba je večja fleksibilnost naklad, saj bodo založniki lahko pri kandidaturi izbirali med tremi kategorijami naklad, 5.000, 8.000 in 12.000, pri čemer cilji razpisa z višino subvencije precej odločno privilegirajo višje naklade. Druga sprememba je cena knjige, ki bo skupaj z vračunanim DDV znašala 5 evrov. Glede na povprečno ceno knjige je ta cena še vedno zelo ugodna, založnikom in prodajalcem pa bo olajšala zapiranje finančne konstrukcije, s tem pa večala interes založnikov in posledično boljše ponudbo za bralce. In tako smo v okviru festivala *Literature sveta - Fabula 2011* v začetku aprila na knjižnih policah že lahko našli pet odličnih novih knjig, Niccola Ammanitija, Christoph Ransmayrja, Margriet de Moor, Cesarja Aire in Pera Olova Enquista.

Rezultate novega javnega razpisa bo zagotovo zanimivo spremljati.

Pred dobrim letom je bil projekt za marsikoga poln neznank glede delovanja celotnega sistema in glede samih rezultatov, v prvi vrsti pa je obstajal velik dvom založnikov, da je kakovostno knjigo ne glede na ugodno ceno mogoče prodati v nakladi 8.000 izvodov. Ta uganka je danes razrešena, saj je projekt ponudil konkreten vpogled v drobovje slovenskega knjižnega trga ter vsem akterjem prinesel novo védenje. Z vidika oblikovanja in načrtovanja založniških programov je to védenje dragoceno, zato si na novem razpisu obetamo veliko zanimanje založnikov, večji nabor predlaganih kakovostnih knjig in zato še boljše ponudbo za bralce. Prepričani smo namreč, da glede projekta Knjige za vsakogar obstajajo pomembne rezerve tako pri ponudbi knjig kot pri razvejanosti prodajne mreže, zato bo napor v tej smeri nujen.

Na koncu pa si moramo zastaviti vprašanje, kje bi lahko projekt tako založniki kot knjigarne in knjižnice še bolje izkoristili z vidika svojega interesa ali osnovnega poslanstva? Če smo namreč utemeljevali, da je pogoj uspešnosti kampanje za promocijo knjige in branja v tem, da ne temelji na parcialnih interesih založnikov, knjigarn in ne knjižnic, pa to ne pomeni, da ciljev projekta Knjige za vsakogar ni mogoče združiti z nekaterimi poslovnimi cilji posameznih subjektov. Lahko knjižnice s tem, ko so uporabnikom ponudile novo storitev, morda pridobijo tudi nove člane? Lahko knjigarne izkoristijo večji obisk na podlagi promocije projekta in ugodne kakovostne ponudbe knjig pridobijo nove kupce knjig? Lahko založniki z izdanimi knjigami v projektu promovirajo tudi svoje založniške programe? Še več, lahko založniki po modelu Knjig za vsakogar oblikujejo model, ki bi temeljil na povsem komercialnem interesu? Lahko stanovska združenja (založnikov, knjigarn, knjižnic) ustvarijo lasten model kampanje za promocijo knjige in branja? Ali slovensko založništvo v tem trenutku potrebuje takšne kampanje, ki bodo spodbujale kupovanje knjig? To so vprašanja, ki bodo odzvanjala in na katera nam bodo v prihodnje pomagale odgovoriti tudi izkušnje Ljubljane - svetovne prestolnice knjige.

Popotnica prihodnjim prestolnicam knjige

Programi dosedanjih svetovnih prestolnic knjige so bili med seboj tako zelo različni, da je praktično nemogoče pokazati na njihove skupne poteze. Kar niti ni narobe, saj je navkljub kriterijem Unesca za pridobitev naslova knjiga kot medij še najbolj odvisna od nacionalnega jezika, sami založniški trgi pa so vsak zase specifični. Tudi če ne gre iskati skupnih vsebin preteklih in prihodnjih prestolnic knjig, pa velja na podlagi izkušenj Ljubljane poudariti nujnost, da so programi prestolnic ne le reprezentativni, temveč tudi drzni in usmerjeni v razvoj področja knjige. To seveda pomeni, da morajo ti programi upoštevati vse člene verige knjige in iskati možnosti njihovega povezovanja. Le tako se lahko ustvarijo temelji, na katerih spodbujamo razvoj bralne pismenosti, dvigujemo bralno kulturo ter dajemo spodbude knjižnemu trgu. Pomeni tudi, ne hoditi po varnih in utečenih poteh posameznega knjižnega in literarnega trga, temveč postavljati pod vprašaj njegove meje, iskati nove pristope za promocijo knjige in branja. Vprašanje, kakšen je javni interes, ki ga vežemo na knjigo, je zato vprašanje, ki si ga mora zastaviti vsaka prestolnica knjige. In temu vprašanju mora slediti pretres javnih politik (kulturne, izobraževalne, znanstvene, davčne itd.), ki vplivajo na položaj knjige, pri čemer ta pretres ni nujno le akademske narave, temveč bo uspešen le, če ga bodo sprožili konkretni projekti. Knjiga je kompleksen organizem in kot takšen terja kompleksne ter usklajene odgovore, do njih ni mogoče priti zlahka, zato morajo biti premisleki temeljiti in vključevati vse, ki so del knjižne verige. Prav tu poskuša biti načrtovalcem javnih politik v pomoč Ljubljanska resolucija o knjigi.

Program Ljubljana - svetovna prestolnica knjige 2010 je primer diskurza o knjigi, ki je v mestu zapustil sledi in izoblikoval dovolj trdne nastavke za razvoj področja knjige tudi po predaji naslova. Ljubljana se je s knjigo spremenila na bolje, in prav »knjižno kultiviranje mesta« bi moral biti cilj vseh prihodnjih Unescovih prestolnic knjige.

Dogodki ob izteku svetovne prestolnice knjige

Teden mestne
knjižnice Ljubljana,
23. – 27. maj 2011

Veronika Rijavec

Mestna knjižnica Ljubljana je ob združitvi junija 2008 pod svoje okrilje vzela ne le 36 splošnih knjižnic v Mestni občini Ljubljana in v nekaterih primestnih občinah, temveč je združila vse tiste Ljubljančane, ki znajo svoj prosti čas preživljati na kvaliteten in ustvarjalen način. Teh in takih je bilo v Mestni knjižnici Ljubljana in bližnjih občinah ob združevanju knjižnic kar 80.000, nemajhna številka za mesto, ki se je letos krasilo z naslovom svetovna prestolnica knjige.

V dveh letih se je število članov in obiskovalcev v knjižnicah Mestne knjižnice Ljubljana povečalo in kaže, da so in smo to skupno knjižnico sprejeli za svojo. Od tod tudi ideja, da vsako leto en teden posvetimo posebno pozornost članom, občanom in končno tudi zaposlenim. Tako smo že lani uvedli Teden MKL, ki postaja in ostaja tradicionalen. V eni izmed naših večjih knjižnic se v tednu dni zvrstijo številne prireditve, predstavitve, predavanja, izobraževanja in delavnice tako za otroke in mlade kot tudi za odrasle in starejše.

Bistvo Tedna MKL je, predstaviti širok spekter dejavnosti in dogodkov, s katerimi v MKL izvajamo svoje osnovno poslanstvo – širjenje bralne kulture, promocijo branja, izposojajo gradiva, hkrati pa želimo poudariti našo kulturno ponudbo ter vpetost v življenje občanov Ljubljane in njene okolice. S teden dni trajajočim brezplačnim programom želimo opozoriti na številne dejavnosti, s katerimi se tudi sicer ukvarjajo in jih izvajajo zaposleni v MKL.

Teden MKL bomo odprli 23. maja v Knjižnici Otona Župančiča, ki bo letos tudi gostiteljica tega tedna in v kateri se bo zvrstilo kar: 5 izobraževalnih delavnic (tuji jeziki, računalniško opismenjevanje, razvoj kariere), 4 predstavitve uporabe e-bralnikov za branje e-knjig, ki so na voljo za izposojajo v MKL, 12 prireditev za otroke in mlade (pravljicne ure, kinološka urica, filmska in šahovska šola, igranje z igračami iz Igroteke, zabavni kviz, interaktivna Kosovirjeva žlica itd.) in številne

Foto: arhiv MKL

Na simpoziju o ustvarjalnosti in življenju Kristine Brenkove Obdarovanja je imel uvodni referat uredniški naslednik Kristine Brenkove na Mladinski knjigi akademik pesnik Niko Grafenauer.

razstave, predavanja, literarni večeri in delavnice za odrasle in starejše.

V Knjižnici Otona Župančiča se bo tako vsak dan predstavila ena izmed večjih ljubljanskih knjižnic (Knjižnica Bežigrad, Knjižnica Jožeta Mazovca, Knjižnica Prežihov Voranc, Knjižnica Šiška, Slovanska knjižnica in Potujoča knjižnica) s svojimi zanimivimi storitvami in programi v izvedbi zaposlenih.

Središče dogajanja Tedna MKL pa bo v četrtek, 27. maja, ko bomo v pasaži Knjižnice Otona Župančiča, s celodnevni sejamskim dogajanjem obeležili stoletnico Šentjakobske knjižnice, najbrž ene najstarejših javnih ljudskih knjižnic v Sloveniji in ene od prehodnic zdajšnje Knjižnice Otona Župančiča. Zagotavljamo, da bo sejem živ in glasen, na njem bo moč kaj kupiti, dobiti, poskusiti, poslušati in celo zaplesati ob večernem koncertu.

Prisrčno vabljeni na Teden MKL! Več o programu na www.mklj.si.

Simpozij o ustvarjalnosti in življenju Kristine Brenkove

Mag. Darja Lavrenčič Vrabec

13. aprila je bil v Mestni knjižnici Ljubljana Simpozij Obdarovanja o ustvarjalnosti in življenju Kristine Brenkove. Simpozij se je odvijal v letu,

ki predstavlja stoto obletnico rojstva dr. Kristine Brenkove, vsestranske kulturne osebnosti, ki je s svojim delovanjem in ustvarjanjem pustila neizbrisne sledi na številnih področjih mladinske književnosti in bralne kulture, hkrati pa je minila komaj druga obletnica njene smrti in je s tem še dovolj blizu čas, v katerem je potekalo zbiranje in urejanje njene kulturne zapuščine. Ta dva mejnika, simbolni in praktični, sta tudi osnovi, ki ju Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo izrablja za pripravo strokovnega dogodka, s katerim po tradiciji vsako leto počasti mednarodni dan knjig za otroke 2. april.

Kristina Brenkova je bila prva urednica Mladinske knjige, založbe, ki je kmalu postala ne le nacionalno, ampak tudi južnoevropsko založniško žarišče. Je tudi ustanoviteljica knjižnih zbirk, ki še danes predstavljajo pomembne stebre leposlovja za mladino. Kot urednica in prevajalka je kmalu po 2. svetovni vojni med našo mladino pripeljala knjižne junake, ki so kot *Pika Nogavička*, *Bambi* in *stric Tom* spregovorili po slovensko. Vsa ta dejstva, povezana v simpozij, simbolno zaokrožajo leto, v katerem je bila Ljubljana tudi svetovna prestolnica knjige in je hkrati tudi leto Kristine Brenkove.

Otvoritveni referat na simpoziju je imel akademik Niko Grafenauer, predavali pa so še: mag. Darja Lavrenčič Vrabec, dr. Marjana Kobe, prof. dr. Milena Mileva Blažič, dr. Vladimira Velički, Jože Zupan, Jana Kolarič, Maša Kodrič in Manca Ratkovič.

Kosovirjeva žlica

Vojko Zadravec

Mestna knjižnica Ljubljana je v sklopu prireditev Ljubljane – svetovne prestolnice knjige pripravila slavnostno otvoritev Kosovirjeve žlice 18. aprila na Oddelku za otroke in mladino Knjižnice Otona Župančiča. Gostja je bila priljubljena pisateljica Svetlana Makarovič, saj smo po njeni knjigi Kosovirja na leteči žlici poimenovali interaktivni objekt za otroke.

Med različnimi kulturnimi in izobraževalnimi programi, ki smo jih v ta namen pripravili in jih je Mestna občina Ljubljana sprejela, smo želeli simbolno in trajno obeležiti nekatere vrednote, ki so že sicer lastne knjižničarstvu kot dejavnosti; predvsem svobodo in demokratičnost znanja in domišljije. Plod te svobode je tudi sodobna tehnologija, ki pa s svojim čarom preprostosti rada preglasi na eni strani individualnost in osebnostno vrednost, na drugi strani pa solidarnost, medsebojno odgovornost in nesebičnost. Danes so predvsem mladinski oddelki splošnih knjižnic postavljeni pred velik izziv, kako družiti sodobno tehnologijo in vrednote svobodnega, razmišljujočega, kreativnega in odgovornega duha.

V projektu Kosovirjeva žlica smo želeli združiti več namenov: pridobiti otroke s privlačnostjo sodobne tehnologije, vabiti k branju knjig o Kosovirjih in drugih dobrih knjige in trajno zaznamovati čas, ko je Ljubljana prestolovala svetu v vlogi prestolnice knjige z nevsakdanjim spomenikom slovenski

Dogodki ob izteku svetovne prestolnice knjige

Foto: Miha Fras

10. aprila je bil v okviru cikla *Moje ulice* v Trubarjevi hiši literature pogovor s Slavkom Krušnikom, avtorjem 25 knjig, med drugim tudi treh z anekdotami in šalami.

mladinski književnosti, katere izjemna predstavnica je prav Svetlana Makarovič. Gre za umetniško oblikovan sedež - žlico s paradižniki, pri čemer je zajemalna površina žlice ergonomsko prilagojena sedenju otroka, paradižniki pa so v funkciji orodja za izbiro pravljič ali pesmic. Sodobna tehnologija ozvočenja, ki je vgrajena nad žlico, otroka ne »priklopi« na aparaturu za poslušanje (objekt nima slušalk) in ga zato slušno ne osami za zunanji svet, ampak ga »sprejme« v območje pravljič (v lastno pravljično okolje), ne da bi mu izklopila čutni stik z zunanjim okoljem.

Projekt je bil sprejet na razpisu Mestne občine Ljubljana v okviru Ljubljane - svetovne prestolnice knjige, -za izvedbo projekta je z navdušenjem dala svoje pisno dovoljenje tudi avtorica Svetlana Makarovič, objekt pa je v celoti izdelal studio Incognito.

Ljubljana v šalah in anekdotah s Slavkom Krušnikom

Gea Verderber

10. aprila je v Trubarjevi hiši literature na Stritarjevi 7 v okviru projekta *Moje ulice* potekal pogovor s Slavkom Krušnikom, 87-letnim Ljubljancem, ki že od leta 1947 zbira

anekdote in šale. *Moje ulice* so serija pogovorov s starejšimi Ljubljanci in Ljubljankami o Ljubljani, kakršna je nekoč bila. Tokratni dogodek je vodila Špela Frlič. Slavko Krušnik se je že pred začetkom uradnega dela pogovora, ko smo gostje še »kapljali« na prireditveni prostor Trubarjeve hiše literature, izkazal za izredno karizmatično osebnost, ki te kar pritegne k poslušanju. Ni hotel, da bi pogovor potekal »predavateljsko«, temveč si je želel interakcije s publiko in pogovor začel z nekoliko šalivim stavkom *Če premagaš sebe, si PREMAGANEC*, ter takoj nasmejaj zbrano občinstvo.

Slavko Krušnik, ki v Ljubljani živi že vse svoje življenje, je starosta med zbiralci šal in anekdot. Kot najstnik je moral v 5. letniku takratne gimnazije prenehati s šolanjem, ker starši niso imeli dovolj denarja. Zatem se je zaposlil v Jugoslovanski tiskarni kot vajenec, po vojni pa se je izučil za tiskarja. Že od malih nog je gojil ljubezen do knjig, hkrati pa se je zavedal, da se ljudje v življenju raje smejejo kot jokajo, zato se je odločil za zbiranje šal in anekdot, ki se jih je kmalu nabralo dovolj za knjigo. Kasneje v življenju se mu je ponudila možnost, da zaključni srednjo šolo, in ko je opravil vse izpite, se je želel vpisati na študij dramaturgije. Vendar se je obenem zavedal, da se v Ljubljani ne bi mogel zaposliti kot dramaturg,

svojega rojstnega mesta pa ni želel zapustiti, zato se je posvetil knjigam.

Danes ima za seboj že 25 knjig, med drugim tri knjige anekdot *Smeh stoletja*, prvi in drugi del knjige *Smeh na vseh poteh*, *Med grehom in smehom*, *Smeh ni greh*, knjigo *Vse najslabše*, v kateri so zbrane šale o moških in ženskah, ter knjigo *Noetova barka*, ki vsebuje vice o živalih. Slavko Krušnik šale zbira od povsod, od koder se le da, tudi iz tujine, ljudje pa mu jih v zadnjem času pošiljajo kar po elektronski pošti. Trenutno zbira gradivo za novo knjigo, po končanih *Mojih ulicah* si je skrbno si je zapisal vse šale, ki so jih med pogovorom povedali obiskovalci.

Gospod Krušnik je povedal, da smo Ljubljanci redko subjekti šal. Nismo kot na primer Gorenjci ali Ribničani, ki imajo v šalah neko stalno mesto. Šale o Ljubljani se navezujejo predvsem na to, da kvakamo, v vicih nastopamo kot žabarji, močvirniki ali ljubljanske srajce. Kljub skopi izbiri se je gost na pogovor izredno dobro pripravil in nam postregel z nekaj šalami o Ljubljani, kot je na primer naslednja: *Kakšna je razlika med Afriko in Ljubljano? V tem, da je v Ljubljani Lev večji kot Slon.*

Poleg zbiranja šal je imel Slavko Krušnik v življenju še eno funkcijo, ki se povezuje z Ljubljano. Bil je namreč sekretar odbora pri izgradnji Poti spominov in tovarštva. Pot, ki se je odprla leta 1984, naj bi se sprva imenovala Aleja spominov in tovarštva, a je ravno Slavko Krušnik predlagal spremembo imena v Pot spominov in tovarštva, ki se je ohranila vse do danes. Gost je pogovor zaključil z izborom svojih najljubših šal in rekom *Če se v dnevu človek vsaj enkrat ne nasmeji, je to zanj za vedno izgubljen dan.*

Simpozij o literarni kritiki

Nada Breznik

Prireditvam in srečanjem ob zaključevanju leta, v katerem je Ljubljana imela čast biti svetovna prestolnica knjige, se je nekako sramežljivo pridružil simpozij o literarni kritiki. Prav v času, ko je potekal tudi *Svetovni vrh knjige 2010*, je v istih, čeprav podprtiličnih prostorih Cankarjevega doma, zadnjega dne v marcu, potekalo srečanje slovenskih literarnih kritikov

v organizaciji stanovskega društva.

Svoja videnja in rezultate empiričnih raziskovanj na temo literarne kritike so v prvem delu simpozija predstavile Ignacija J. Fridl, Mojca Pišek in Tanja Petrič. Prva je poročala o umanjkanju in pomanjkljivosti literarne kritike otroške in mladinske literature. Literatura za otroke in mladino ima vse preveč poučno in vzgojno poanto, medtem ko je njena umetniška vrednost pogosto vprašljiva. Ob zaključku svojega referata je predlagala, da se dobri otroški knjigi podeli znak odličnosti. Mojca Pišek je predstavila rezultate raziskovalne naloge, ki je spremljala pogostost in obseg literarne kritike v časopisih *Delo*, *Dnevnik* in *Večer* v obdobju dvajsetih let (pod drobnogledom so bila leta 1990, 2000, 2010). V povezavi s prispevkom Tanje Petrič, ki je predstavila to področje v nemškem, romanskem in skandinavskem prostoru, kjer literarna kritika zamira, smo udeleženci lahko ugotovili, da je pri nas stanje še spodbudno. Najmlajša referentka Katja Perat je med drugim opozorila, da pogreša odkrito kritičnost.

V nadaljevanju smo lahko prisluhnili Andreju Hočevarju, Mateju Bogataju, Mihi Mazziniju in Alešu Debeljaku, ki so spregovorili o podkupljivosti v literarni kritiki na Slovenskem, o tem, da avtorji pogosto drug drugemu pišejo ugodne ocene, o vprašljivosti in potrebnosti tega posredništva med avtorji del in njihovimi bralci. Poročevalski del simpozija sta zaključila gosta Teofil Pančič, novinar, kolumnist in literarni kritik iz Srbije, in Andrej Nikolaidis, pisatelj in publicist iz Črne gore. Poročala sta o stanju literarne kritike v njihovih državah.

Okrogla miza na zaključku simpozija je prinesla še nekaj ugotovitev. Med literarnimi kritiki je veliko književnikov. Refleksije o literarnem delu so pogosto umetnina sama po sebi, ki včasih literarno delo po kakovosti celo prekašajo. In kot je ugotovil srbski predstavnik: »Avtorji del in literarni kritiki smo na istem bregu.« Andrej Nikolaidis iz Črne gore, tudi sam uspešen pisatelj, je zelo resno poudaril, da mu kot avtorju literarna kritika veliko pomeni. Ali je kaj čudno, če vemo, da v Črni gori kvalitativne literarne kritike praktično ni in so avtorji odvisni od kritikov iz drugih držav. Teme so vsekakor vredne razmisleka, saj gre za področje, ki ga ne smemo pustiti v nemar. Literarna kritika lahko namreč bistveno oživi radovednost potencialnih bralcev, vpliva na bralno kulturo in kvaliteto literarnih del.

Zavod za oskrbo na domu Ljubljana - skrb z ljubeznijo

Branka Lovrečič

Foto: Dunja Wedam

Jesen življenja je najlepše doživljati v lastnem domu. Zavod za oskrbo na domu Ljubljana poskrbi za povprečno 647 uporabnikov mesečno, ki kljub teži let najrajši ostanejo na svojem domu.

Nedavno sem na okrogli mizi slišala zdravnika dr. Božidarja Voljča: »Večina starejših živi v mestih. Kar se dobrega naredi v mestih, se naredi za to večino. Za tisto, kar se uvede v Ljubljani, je zanimanje tudi drugod po državi.« Začelo se je že leta 1989 ali 1990 z javnimi deli. Takrat je prišla tranzicija, tovarne, kot so Pletenina, Angora, Rog, Kartonažna, Totra, so zapirali. Ljudje so ostali brez zaposlitev, a med njimi so bili aktivni, ki niso hoteli ostati niti en dan brez dela doma in dobivati podpore. Prek Zavoda za zaposlovanje se je z njimi in javnimi deli začel program brezplačne pomoči starejšim na domu. Obenem so družbene spremembe prinesle korenito krajšanje ležalnih dob v bolnišnicah, negovalnih bolnišnic ni bilo, domov za starejše premalo za potrebe. Patronažna služba je začela z opuščanjem nege na domu, ki so jo vrsto let izvajale negovalke. Posledično so potrebe po oskrbi starejših naraščale. Pridružila se je še demografska projekcija. Skrb Mestne občine Ljubljana (MOL), kako zadovoljiti te naraščajoče potrebe po oskrbi starejših na domu, je v opisanih okoliščinah rodila Zavod za oskrbo na domu. Leta 2002 so iz vseh ljubljanskih centrov za socialno delo in dveh domov za starejše občane (DSO) zbrali 79 ljudi, ki so še zmeraj pomagali starejšim na domu in jih združili v enem zavodu. Mestna občina Ljubljana je ustanovila Zavod za oskrbo na domu Ljubljana (ZOD) kot javno službo za pomoč prebivalcem Ljubljane nad starostjo 65 let, ki si ne morejo več pomagati sami. Ta mestna socialna oskrba je v pomoč družini na domu tudi v primeru invalidnosti in pri hudo bolnih otrocih, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva.

Meščani, ki v stiski potrebujete pomoč – socialno oskrbo na domu – pokličite na številko 01/239-65-10 in 01/239-65-14 ali pišite na info.center@zod-lj.si. Mestna občina Ljubljana nudi socialno oskrbo - pomoč družini na domu, ko je pomoč potrebna in upravičena.

Socialna oskrba obsega pomoč pri temeljnih življenjskih opravilih, gospodinjsko pomoč in pomoč pri ohranjanju socialnih stikov. Cena storitve za upravičenca je le 3,04 evra na uro, ker jo Mestna občina Ljubljana sofinancira več kot 70-odstotno.

Obisk na Zavodu

Sprejela me je prijazna in živahna skupinica: direktorica A.Nina Ličer, predsednica sveta uporabnikov Zvezda Magister, njena namestnica Ljuba Prezelj, uporabnika Ana Plut in Dragotin Berlan. Vsi izžarevajo zadovoljstvo: s svojim delom,

s pomočjo, ki jo nudijo drugim, z uslugami, ki so jih deležni, z medsebojnimi odnosi ... Česa takega v teh težkih časih nisem pričakovala. Bolj ko teče pogovor, bolj spoznavam, da so res iskreno zadovoljni in tenkočutni do sočloveka.

Moji sogovorniki so predstavniki mestnega javnega zavoda v okrilju Oddelka za zdravje in socialno varstvo, ki nudi pomoč starejšim in težko bolnim ljubljankam in ljubljancem, da s kombinirano pomočjo, s pomočjo Zavoda in svojcev, lahko čim dlje ali za vselej ostanejo doma v svojem okolju, in ne v instituciji. Po prvem stiku socialni delavec Zavoda na domu obišče zainteresiranega in glede na njegove potrebe poišče možnost pomoči. Skupaj s potencialnim oskrbovanom naredita načrt, v katerem je nekaj ali največ do 20 ur pomoči na teden v različnih oblikah, v različnem trajanju ali pogostnosti. Po pogovorih zainteresirani in ZOD

podpišeta medsebojni dogovor, ki mu v kratkem sledi obisk prijazne osebe s poklicem socialna(i) oskrbovalka (oskrbovalec). Danes ima ZOD zaposlenih 114 socialnih oskrbovalk(cev) in letno skrbi za okoli 1 000 uporabnikov. Je največji javni zavod v Sloveniji, ki izvaja socialno oskrbo na domu.

ZOD oskrbuje povprečno 647 uporabnikov mesečno. To je za štiri domove starejših občanov. S to javno službo in koncesionarjem mesto Ljubljana dobro pokriva oskrbo na domu in tudi delno nadomešča nepokrite potrebe po institucionaliziranem varstvu.

Gospa Ana Plut je zbolela pred leti. Od leta 2003 prejema pomoč Zavoda tedensko eno uro pri osebni higieni. Za to možnost je zvedela od sosedov in prijateljev. »Zelo sem vesela, da Zavod obstaja. Za ljudi, ki želijo ostati doma, je Zavod res pravi naslov in rešitev za starostnike in invalide. Ta pomoč nas res zelo razbremeni. Domači so v službi.« Gospa direktorica pri tem doda: »Občutek odvisnosti, večne prošnje za pomoč, s tem, da ne veš, če si dovolj hvaležen ali si dovolj plačal, je za posameznika lahko zelo neprijeten. Tu pa plačaš storitev, ki sploh ni draga. Kdor ne zmore plačati, lahko prosi za oprostitev plačila in zgodi se, da so uporabniki deležni storitve celo brezplačno.«

Medicinsko tehnični pripomočki so v življenju uporabnikov Zavoda zelo pomembni. Gospa Zvezda Magister o tem pove: »Oskrbovalka s pripomočki seznanj svojec. Pri nas je začela prihajati dvakrat na teden, potem se je stopnjevalo do vsakega dne dvakrat na dan. V začetku so se menjale tri ali štiri oskrbovalke, zato smo si sporočila pisali v zvezek.« Oskrbovalka Ana Plut: »Vsakomur povem, da Zavod res pomaga, res izboljša kvaliteto življenja. Mislim, da ljudje še ne vedo dovolj za Zavod.« Gospod Dragotin Berlan je uporabnik rdečega gumba in socialne oskrbe na domu. Ima bolezen, ki ga ob akutnih napadih lahko zaduši. »Sem zelo, zelo zadovoljen. Prej sem se počutil izobčenega, zdaj pa nisem več sam. Imam nekoga, ki skrbno skrbi zame.« Gospod bi rdeči gumb priporočil vsem, če bi bilo mogoče, saj se mu v Zavodu zmeraj zelo prijazno oglasio. Gospa Ljuba Prezelj je za svojko dobila pomoč pri zasebnih družbah, kjer je urna postavka od 18 do 30 evrov na uro. Vendar je klub temu morala večino negovalnega dela postoriti sama. A je bilo prehudo, od preutrujenosti je postala jokava. Ko so prišla dekleta iz Zavoda, je bilo vse takoj drugače. Oskrbovalke so energično in vešče naredile vse, kar je bilo potrebno, in so tudi njo hitro spravile spet v ravnovesje. Niso seštevale točk svojega dela, za kar bi bile plačane. Bolnico so naučile, kako je lahko čim bolj samostojna in to so naučile tudi svojec. »Imajo zelo dober odnos do bolnika, ne pustijo, da jadikuje in ob vsem, kar se dogaja, ostanejo mirne. Sem neizmerno hvaležna, da sem imela njihovo pomoč,« sklene gospa Ljuba Prezelj.

Svet uporabnikov

Pa da ne bi morda mislili, da so uporabniki samo betežni stari bolniki. Sploh niso stari in sploh so lahko izjemno aktivni! Najprej imajo vsi, tako kot gospa Plut in gospod Berlan, možnost, da na »svojem«

Zavod za oskrbo na domu Ljubljana -

Fotografije: Branka Lovrečič

Oskrbovalci na kolesih hitijo k svojim oskrbovancem.

Oskrbovalke in oskrbovalci Zavoda za oskrbo na domu.

občnem zboru izvolijo predstavniško telo - Svet uporabnikov. Potem po svojih močeh in lastni pobudi pomagajo poslanstvu Zavoda. Žal njihov predstavnik v Svetu zavoda še nima glasovalne pravice, zato bi radi, da ustanovitelj v tem delu spremeni ustanovni akt, kar mu bodo tudi sporočili. Zadal so si tudi svoj program dela: enkrat mesečno odprto anonimno telefonsko številko, kjer bodo sami dežurali za pripombe in sporočila uporabnikov, in še občasno glasilo.

Regijski center za pomoč na daljavo

Sogovorniki mi povedo, da ima ZOD v okviru svojega delovanja tudi sistem pomoči rdeči gumb. To je sistem pomoči na daljavo, ki deluje za Ljubljano, Kranj in Jesenice. Rdeči gumb je neobvezna storitev občin, tistih, ki želijo ponuditi višjo kvaliteto življenja in jo v visokem odstotku tudi sofinancirajo. Ljubljana jo hvalevredno financira v višini 80 odstotkov. Na rdeči gumb je priključenih okoli 100 uporabnikov, klicev pa okoli 400 na mesec. Vsak priklic z rdečim gumbom je nujen vse do tedaj, dokler ne ugotovijo razloga klica in ustrezno ukrepajo. Center, kamor »rdeči gumbi« kličejo, deluje 24 ur na dan vse dni v letu. V njem dela 8 ljudi (zaposleni in študentje), a ker so vsi enako usposobljeni, se ne glede na uro dneva pri odzivu razlikuje le barva glasu ali smisel za humor uslužbenca.

Rdeči gumb je poseben telefon za pomoč na domu v različnih življenjskih situacijah in ob nenadnih zdravstvenih težavah, ki bi lahko bile usodne. Cena storitve rdečega gumba je 25,6 evra mesečno. Pridobite ga lahko na Zavodu za oskrbo na domu Ljubljana za trajno uporabo. Pokličite na številko 01/239-65-10 ali 01/239-56-14.

Center smo si pogledali tudi od znotraj. Vodja službe Darinka Piskule nam razlaga z zvočnim, melodičnim glasom, razločno in umirjeno: »Uporabniki imajo doma mobilni gumb rdeče barve in poseben telefon, ki se aktivira na daljavo 25 metrov od telefona. Ko v center prispe klic, se odpre kartoteka in oprema uporabnika prepozna. To je pomembno, ker lahko uporabnika prepoznamo kljub motnji govora kot posledici nenadno spremenjenega zdravstvenega stanja. Enako pomembno je za tistega, ki izredno slabo sliši in ne more komunicirati po telefonu. Tako lahko uspešno varujemo ljudi tudi z večjimi okvarami sluha ali govora, ki jim sicer ne bi mogli organizirati pomoči. Veste, se je zgodilo, da je uporabnica klicala svojce, pa so mislili, da se nekdo šali, ker jo je zadela kap in je imela okvaro govora. Šele, ko je četrtič klicala, so pomislili, kaj pa, če se je mami zgodilo kaj hudega. Odkar ima rdeči gumb, se to ne more več ponoviti. Mi organiziramo pomoč po vnaprej predvidnem postopku, ker vsakega uporabnika pred vključitvijo obiščemo na domu. Pripravimo načrt pomoči za vsakogar posebej.«

V centru imajo načrt dnevni klicev s seznamom uporabnikov in večbarvnimi oznakami. Rdeča barva je za službo najpomembnejša, saj pomeni, da jih je klical uporabnik prek gumba. Rdeči gumbi delujejo na baterije in zato skrbijo, da so opravljene vaje priključna pomoči, da se ne bi zgodilo, da komu gumb ne bi deloval. Darinka Piskule pove: »Dnevno preverjamo

stanje. Če nas uporabnik do določene ure ne pokliče, ga pokličemo mi.«

Trenutno imajo 91 uporabnikov. Povprečna starost uporabnikov je 85 let. »Menjava je kar velika, izgubimo jih tretjino v enem letu. Gredo v domove ali druge oblike pomoči, primerov smrti pa imamo zelo malo. Najstarejša uporabnica je imela 105 let, ko se je vključila. Razmišljala je tako: če ima ta telefon, se ji nič ne bo zgodilo - in se ji res ni. Gumb je imela predvsem za dober občutek. Tako kot je bilo npr. ljudem, ki so imeli prej veliko napadov angine pectoris, potem pa so se z gumbom počutili varne in so imeli res manj napadov,« razlaga gospa Darinka. Res ima prijeten glas, ni čudno, da so uporabniki zaljubljeni v njen glas in njeno ljubeznivo potrpežljivost.

Obisk na terenu

Z gospo Darinko sva se odpravili še na obisk h gospodu Berlanu na dom. Gospod naju je pričakal že na dvorišču. Okrog vratu mu visi vrčica z rdečim gumbom. Ne loči se od njega, tudi v trgovino gre z njim, čeprav tako daleč ne vleče. Živi v več kot 100 let stari hiši z visokimi obokanimi stropi. Od zelo skromne pokojnine za oskrbo na domu in rdeči gumb plača 50 evrov na mesec. Za Dom starejših občanov nima dovolj visoke pokojnine in tja tudi ne bi šel, vsaj dokler ima svojo zvesto pasjo prijateljico ne. Za samostojno življenje je zanj edina možnost socialna oskrba na domu in rdeči gumb. Iz Zavoda k njemu redno prihaja socialna oskrbovalka. »Gospa je zelo, zelo prijazna. Enkratna, sem več kot zadovoljen. Prihajajo pospravljati in v pomoč pri kopanju več različnih gospa iz Zavoda, a moram reči, da je ena boljša od druge, so prijazne, pridne ko mravlje. O Zavodu moram pa še to povedati. Prej, ko sem bil sam, ko še nisem bil povezan prek gumba, me je bilo strah. Saj sosedje pridejo pogledat, a včasih pride tako, da ne morejo priti, da jih ni po dva ali tri dni. Mi postane slabo, pa ni nikogar. Zdaj, ko imam to oskrbo, zdaj sem pa brez skrbi in mirne duše.« Potem gospod še doda: »Če sam direktno pokličem na Klinični center, me zdravnik sprašuje, kaj to, kaj ono, katero zdravilo jemljem, kako se imenuje, koliko časa ga jemljem, mine pol ure, ko me prepričujejo, naj še malo počakam, mogoče bo pa boljše. Namesto, da bi takoj poslali rešilca, raje čakajo. Ko pa pokličem Zavod, so rešilci v četrto ure tukaj.«

Anketa o zadovoljstvu uporabnikov storitve rdeči gumb za leto 2010

Razdeljenih 40 vprašalnikov, odgovorov 21

nezadovoljni	1
zadovoljni	12
zelo zadovoljni	8

Socialni oskrbovalci in oskrbovalke

Socialni oskrbovalec/oskrbovalka je poklic, za katerega se lahko usposobijo ljudje s poslušom za starejše, ali kakor pravijo v Zavodu, »ljudje s srcem«. Tega dela ne moreš opravljati, če ga nimaš rad. Enkrat tedensko imajo skupne sestanke. V izpostavi Zavoda na Viču sem se srečala s štirimi socialnimi oskrbovalci: Bernardo, Jasmino, Izudinom in Slavico. Fant v tem poklicu je redkost. Zanimalo me je, če ima pri oskrbi zaradi tega kakšne težave. »Ne, saj vodja vedno vnaprej

skrb z ljubeznijo

vpraša, ali lahko pošljejo fanta. Nekateri to možnost zavrnejo, drugi sprejmejo,« mi pojasni. Seveda se fant ob prvem obisku spozna in pogovori z uporabnikom in pove, kako poteka delo. Ko naslednjic pride, pričakuje, da bo delal kaj drugega, pa ga lahko gospe že presenetijo: »No, pa greva na kopanje«. Vodja Barbara Samec pove, da uporabniki zelo pohvalijo moško roko, ko jo enkrat izkusijo, ker imajo moški drugačen prijem in so močnejši.

Na Zavodu za oskrbo na domu imajo stalno odprto razpis za zaposlitev socialnega oskrbovalca na domu. Pogoj je pridobljena nacionalna poklicna kvalifikacija, zanjo pa: opravljen verificiran tečaj za socialne oskrbovalce, starost najmanj 25 let, 5 let delovnih izkušenj z ljudmi in pozitivne reference. Veseli bodo kandidatov, vendar to delo ni za vsakogar.

Oskrbovalci na domovih postorijo to, kar ljudje najbolj potrebujejo, pa sami ne zmorejo več: gredo zanje v trgovino po hrano, z receptom v lekarni, plačajo položnice, pospravijo posteljo, odnesejo nočno posodo, zamenjajo plenice, jih okopajo, pomagajo pri oblačenju, pripravijo zajtrk ali pospravijo najožji bivalni prostor. Čisto vsakdanja, a za posameznika zelo pomembna opravila, ki pa jih opravijo z velikim dodatnim znanjem in spretnostjo. Vsi zaposleni so ves čas med seboj povezani prek mobilnih, zaradi organizacije dela in če pride do težav. Seveda imajo tudi stalen strokovni nadzor.

In kaj jih je pritegnilo k temu delu, kaj jim je všeč?

Izudin: »Delo je zelo razgibano, veseli me delo z ljudmi, tudi zelo veliko je pogovora in zato je v redu. Danes mi je gospa rekla, da bi moral iti naprej v šolo. Pa sem ji rekel: 'Potem se pa danes ne bi mogel pogovarjati z vami.« Bernarda je že 25 let v tem poklicu: »Delo na terenu mi je zelo všeč. Če lahko primerjam Dom starejših občanov in Zavod za pomoč na domu, se lahko tu veliko bolj posvetiš uporabniku, veliko več lahko narediš zanj, ker imaš več časa. To je zame zelo pomembno, da si lahko vzameš čas za človeka in lahko narediš delo, kot je potrebno.« Tudi Slavica je že dolga leta v tem poklicu: »Čas tako hitro mine, ko bi še kar ostal, saj je dela vedno dovolj. Gledam na uporabnike kot na svoje starše in je lepo. Saj tudi pride kakšna težava, a je ne glede na to res prijetno. Res je, da delam po štiri ure in prilagodijo delo za moje zmožnosti in nimam težaškega dela.« Jasmina: »Bila sem prijavljena na Zavodu za zaposlovanje. Soseda, ki je bila dolga leta na Finskem, me je seznanila s to možnostjo. Tam je to že delovalo in povedala mi je, kako poteka servis na domu in da bo kmalu tudi pri nas. Tako je, kot sem si takrat predstavljala. Sem zelo zadovoljna, delo mi je zelo všeč. Ko pa hodiš leta in leta k oskrbovancu, te smrt prizadene. Navežeš se na ljudi in smrt težko preneseš.«

Anketa o zadovoljstvu uporabnikov storitve socialna oskrba na domu za leto 2010

Razdeljenih 200 vprašalnikov, odgovorov 124

nezadovoljni	0
zadovoljni	63
zelo zadovoljni	61

Zgodbe za dušo

Bernarda: »Najbolje te nagradijo, ko rečejo: 'Veste brez vas bi pa moral iti v Dom'. To je tako iskreno izrečeno, da si izpolnjen.« Slavica: »Dostikrat slišiš, ko rečejo: 'Vas imamo čisto za svojo, ste domači'. To so tako veseli, ko prideš! Pravijo: 'Tudi molimo za vas, da bi še prišli, saj nikoli ne vemo, kaj se vam lahko zgodi'. Imaš topel občutek, res.« Slavica pove še zgodbo, kako je gospod kar ležal v postelji. »Vprašala sem ga, zakaj leži. 'Ne vem, so rekli, da bom umrl.' Pa greva vstati, sem rekla. Potem sem ga spravila na noge, je hodil s hojco, vzel harmoniko in igral. To je bilo tako veselje, on je bil vesel, jaz zadovoljna in imaš za vedno dober občutek. Gospod je zdaj v redu, pokreten, še zmeraj igra na harmoniko.« Izudin: »Pri meni gospe obujajo spomine. Ko jih zjutraj zbudim, pravijo, da jih je zbudil mož. Tako jih je zbudil mož in potem jim je tako lepo ob spominih. Dostikrat mi razlagajo svoje izkušnje. To so zelo inteligentni ljudje in mi predajajo svoje izkušnje. To pomeni, da niso zavrženi, da nekaj še veljajo, njihovo življenje še nekaj pomeni. Moški pa radi govorijo o športu. Vsak rad pove svoje izkušnje, da je koristen.« Bernarda: »Zelo rada poslušam, kako je bilo včasih v Ljubljani, ko so hodili na promenado, pa k Petričku na sok. Radi se spominjajo.«

Vsi pripovedujejo, da se njihovi uporabniki zelo radi pogovarjajo, a kaj, ko morajo oskrbovalci ob tem delati, kar pa ljudem že ni prav! Želeli bi, da sem jim polno posvetijo samo s pogovorom, ne tako med delom. Da, to je služba, iz katere socialni oskrbovalci odhajajo domov zadovoljni. Imajo občutek, da so vsak dan storili nekaj dobrega, da so nekomu pomagali, da so bili koristni. Le včasih so obremenjeni, skrbi jih, če so prav naredili ali so se prav odločili, ko npr. gospa zavrne pregled na urgenci, pa niso vztrajali pri tem.

Kolo

je za socialne oskrbovalce nadvse dragoceno. Lanskega decembra je Zavod namenska donatorska sredstva uporabil za nakup devet novih koles z vso opremo vred, vključno s čelado. »V Centru mesta ni prostora za parkiranje in je res super, da imamo kolo,« pravijo Izudin, Slavica, Bernarda in Jasmina, ki dnevno hitijo s kolesom od 'doma' do 'doma'. Od kolesa se nočejo ločiti, spotoma jim služi še kot zdravstveni pripomoček. Pred hišo Zavoda se nam pridruži Andrej, ki pove, da je kolo dobil v dar od svojih uporabnikov, ki so bili tako zadovoljni z njegovim delom. Zdaj že dolga leta uporablja istega, Zelenega. Hkrati opozarja na nevarnost, ki jo dnevno srečuje v Stari Ljubljani. Močni fantje z gorskimi kolesi vozijo po pločnikih z veliko hitrostjo po napačni strani. Ko zadenejo starostnika, ki stopi iz hiše, se lahko polomijo krhke kosti, rebra, kolk. Apel Mestnemu redarstvu, da spravi s pločnikov tudi kolesarje, enako kot napačno parkiran avto!

»Želimo se javno zahvaliti donatorju Komunalnemu podjetju Žale, ki nam je izkupiček od prodaje sveč na dobrodelni stojnici poklonilo in uporabili smo ga za nakup koles. Potrebujemo še pelerine, mogoče se bo našel še kak sponzor, donator,« so hvaležni uslužbenci.

Dnevnik klicev iz sistema pomoči rdeči gumb.

Dežurni center ZOD.

Na pogovoru v Zavodu.

Zadovoljni uporabnik rdečega gumba Dragotin Berlan z vodjo službe Darinko Piskule.

»Vedno poskrbi za tistega, ki je v stiski, Beseda direktorice Zavoda za oskrbo na domu

Branka Lovrečič

Foto: Branka Lovrečič

Direktorica Zavoda za oskrbo na domu Ljubljana A. Nina Ličer.

Direktorico A. Nino Ličer smo poprosili, naj nam kaj več pove o svojem delu, o svoji viziji, o tem, kaj bi pri svojem delu še naredila, če bi imela proste roke, o prostovoljstvu, o izkušnjah iz tujine ... Pogovor z njo nam je ob vseh širokih razgledih po področju oskrbe starejših povedal še posebej to, da je direktorica najprej pravi človek na pravem mestu, oskrbovancem v Ljubljani v korist in mestu v ponos.

Strateški dokumenti

Vse življenje že delam s starejšimi in to rada delam. Delo v Zavodu je izjemno zahtevno in težko, zahteva dobro poznavanje stroke, fleksibilno naravnavanje glede na situacijo, ki jo imamo trenutno v Sloveniji, glede na kadrovske možnosti, glede na potrebe, ki se odražajo v okolju, in glede na politično voljo. Državna politika kreira razvoj področja s svojimi strateškimi dokumenti, z zakonskimi in podzakonskimi akti, ki predpisujejo storitve in določajo standarde storitev, ki naj bi jih dosegli. Na državni ravni se je strateški dokument z letom 2010 zaključil. Menim, da smo zdaj v odločilnem letu, ko se postavljajo nove strateške smernice od leta 2011 in naprej in se jim bomo morali približati tudi izvajalci. Menim, da realizacija strategije, ki je bila začrtana do l. 2010 na področju izvajanja pomoči na domu, ni bila dovolj uspešna. Nestrpnost pričakujem analizo raziskave izvajanja pomoči na domu v Sloveniji za leto 2010, iz katere bomo natančneje videli, kako smo se približali strateškemu načrtu na državni ravni. Ocenjujem, da smo jo uresničili malo več kot 50-odstotno. Na mestni ravni je strategija razvoja socialnega varstva aktualna še do l. 2012 in je seveda

prilagojena nacionalnemu strateškemu dokumentu. Nacionalna strategija je načrtovala, naj bi v vsakem lokalnem okolju s pomočjo na domu poskrbeli za 3 odstotke prebivalcev, starejših od 65 let. Za Ljubljano bi na podlagi števila prebivalcev to pomenilo, da bi storitev moralo dobiti približno 1 400 uporabnikov. Skozi kronološko leto smo oskrbovali okoli 1 000 uporabnikov, povprečno mesečno pa okoli 640 do 650. Svoj delež pa seveda prispeva tudi koncesionar, ki deluje od leta 2009.

Mestna občina Ljubljana ima posluš

Izredno razveseljivo je, da je Mestni svet Mestne občine Ljubljana letos Zavodu za oskrbo na domu povečal proračunska sredstva za 5 odstotkov. Razvojno gledano, je to povišanje zelo upravičeno. Smo v specifičnih razmerah, na katere pri načrtovanju najbrž nihče ni prav posebej mislil. Doletela nas je recesija, finančna kriza in pravzaprav ne vemo, kaj nas čaka! Funkcija družine se v teh razmerah spreminja. Družinski člani prevzemajo drugačne vloge. Zaradi izgub dela so nekateri lahko negovalci, drugi pa potrebujejo več podpore, ker je delovni čas drugačen, delovne obveznosti so drugačne. Potrebovali bi še dodatno silo, da bi bolj razbremenjevala aktivno populacijo. Seveda jih ne smemo odvracati od dobrega sodelovanja in pomoči v družini, če je to že družini lastno. Če pogledam iz prakse, je večina naših uporabnikov starejših od 80 let, njihovi otroci so stari vsaj 60 let. To so že leta, ki prinašajo zdravstvene in druge težave ali vpetost v pomoč svojim potomcem. To pa pomeni, da je aktivna populacija razpeta med starejšo in mlajšo generacijo. Pojavljajo se primeri, da živijo skupaj že tri ali štiri generacije. Na to je treba misliti.

Pri nas je posebnost tudi premoženje, ki ga imamo, saj je okoli 70 odstotkov Slovencev lastnikov stanovanj oz. nepremičnin. Ker smo bili tako zelo pridni, smo si sami zgradili hiše, naredili več stanovanj za svoje otroke. Otroci so v preteklih letih predvsem spoznavali zahodni svet in zaradi recesije nimajo več take želje po vrnitvi domov in tudi manjše možnosti zaposlitve imajo. Povedali so mi, da je v Heidelbergu, ki je tipično študijsko mesto, povsem normalno, da imajo prebivalci za podnajemnika študenta. Tako je tudi medgeneracijsko sodelovanje veliko boljše. Ocenjujem, da je v Mestni občini Ljubljana veliko stanovanj praznih oz. takih, ki jih zasedajo starejši in niso v celoti v uporabi. Če ni dovolj stanovanj na razpolago jeseni, ko študentje pridejo v Ljubljano, bi politika lahko spodbujala prakso iz tujine in hkrati s tem zagotavljala neko varnost starejšega občana, ker je nehote ob njem nekdo navzoč.

Celostna obravnava

Vem, da imamo omejene finančne možnosti. V tem okviru bi dajala prednost nadgradnji storitve pomoči družini na domu, kot je socialna oskrba, kajti neko stopnjo razvoja smo v Ljubljani in državi že dosegli. Menim, da smo okoli leta 1980 dosegli evropski vrh na področju zagotavljanja institucionalnega varstva za starejše, pomoč na domu pa se je komaj prebujala.

Zdaj moramo nadaljevati s povečevanjem obsega in kakovosti storitve za oskrbo na domu. Potrebno je združiti vse akterje, ki posegamo v zagotavljanje večje kakovosti življenja starejših. Ponuditi bi morali celostni program pomoči. Na domu bi morala biti koordinirana socialna, zdravstvena služba, obisk zdravnika, medicinske sestre, delovnega terapevta, fizioterapevta, po kapi tudi logopeda, ki bi lahko prispevali k boljši rehabilitaciji in višji kakovosti življenja na domu ter tako zmanjšali pritisk na sprejem v domove za starejše.

Naš Zavod je že večkrat dal pobudo, da je pripravljen izvesti poskusni projekt, ki bi vključeval celostni vidik obravnave posameznika. Projekt imamo spisan v arhivu. Menimo, da bi tudi na manjšem vzorcu lahko naredili preizkusi, kako naj bi pripravili vse potrebno za izvajanje dolgoročne oskrbe na domu po predvideni zakonodaji, ki je v delu že šest let. Seveda nas bo to stalo. A ker gredo sredstva iz dveh virov, iz sistema socialnega varstva in zdravstvenega varstva, se pri celostni obravnavi sredstva združijo.

Pomembno je, da imajo uporabniki možnost izbire: tako med institucionalnim varstvom, pomočjo na domu in drugimi oblikami, kot so dnevno varstvo, oskrbovana stanovanja, stanovanjske skupine ipd. Menim, da bi zelo prav prišla manjša gerontološka središča ali medgeneracijska središča, ki bi bila v znanem okolju starejših, npr. nekdanjih krajevnih skupnostih. Krajevne skupnosti so dale lokalni pečat, so se uveljavile, čeprav jih danes ni več. Tam so delovale socialno-zdravstvene in druge komisije, ki so poznale svoje prebivalce. Ljudje so med seboj vzpostavljali pristne stike, si medsebojno pomagali. Tudi z dnevno signalizacijo – 'še sem živ', s pripenjanjem vrečke na balkonu. Upoštevajmo načelo, da se približamo prebivalcem tam, kjer živijo. Zato so zelo dobro sprejeti tudi centri dnevnih aktivnosti za tiste, ki so malo mlajši od 80 let, ali za tiste, ki so v dobri kondiciji. Vse uporabniške skupine naj bi bile čim bolj vpete med druge generacijske skupine, je osnovno vodilo. V Skandinaviji imajo prakso, da v vsakem večjem stanovanjskem naselju namenijo starejšim določen odstotek arhitektonsko prilagojenih stanovanj. Na tak način družijo vse generacije.

Vloga vnukov

Odnos do starosti se začne gojiti od otroštva naprej, ko otroci prihajajo v stik s starejšimi, prihajajo do prvih informacij o pripomočkih: kako se dviguje negovalna postelja, da je hoduljica pripomoček, s katerim si olajšajo hojo. To je lahko že del našega vsakdana. V letošnji program dela Zavoda sem vključila projekt, da bomo vsaj dvema osnovnima šolama prikazali, kako je starost lahko lepa, če jo gledamo z lepe strani in starejšim pri tem tudi pomagamo. Zakaj ne bi vnuk pomagal pri vstajanju iz postelje? Ali pa pri osvajanju novih tehnologij. Veliko bolj pristno je sodelovanje pri učenju novih aktivnosti, če ti razlaga vnuk ali vnukinja, kot če smo v tej vlogi otroci. Tudi če pride do hudih besed, pride do odpušcanja, ker si to vnuki in stari starši to lahko privoščijo.

če si sam pri močeh!«

A. Nine Ličer

Vizija

Moja vizija je poleg celostne pomoči na domu tudi razvoj servisov. Če izvajamo javno službo, ponudimo še dodatne storitve. V preteklosti smo bili v tako težkem položaju, da smo vse moči usmerili v izvajanje osnovne javne službe. Od ustanovitve leta 2002 pa do zdaj smo zaposlili 44 odstotkov več socialnih oskrbovalcev, oskrbovalk. Ali je tak kader v Ljubljani lahko dobiti? Težko, ker izobraževanje kadra za strokovno pomoč na domu ni sistemsko vključeno v šolstvo, pridobivanje kadrov z nacionalno poklicno kvalifikacijo socialni oskrbovalec poteka prepočasi in menim, da ni dovolj spremljano oz. načrtovano, kar bi si morali zastaviti za cilj. Potrebujemo usposobljen kader, ki si mora to želeli delati, ob delu mora čutiti zadovoljstvo. Kandidat mora zadostiti tudi zdravstvenim pogojem. V Zavodu imamo hude probleme zaradi invalidnosti delavk, zaradi česar smo morali že odpuščati. Tudi delo prinaša invalidnost, zato moramo ogromno vlagati v izboljšanje delovnih razmer, ki pa lahko povzročajo pri naših uporabnikih nejevoljo. Uporabniki imajo pravico do pripomočkov za premikanje, ki jih dobijo brezplačno, na izposojajo. Prihajamo v domače okolje posameznika, kjer je uporabnik doma in edini odloča o svojem življenju. Mi to spoštujemo, vendar želimo pridobiti osnovno, kar potrebujemo za delo. Poglejmo primer: za ustrezno oskrbo težko pomicne ali nepomicne osebe na postelji je pogoj primerna višina postelje. Naš uporabnik pa ima klasično spalnico z nizko francosko posteljo, ki ni primerna za negovanje. Naš problem je, kako prepričati uporabnika, da bo francosko posteljo dal iz prostora in vnesel bolniško posteljo! Morda v francoski postelji spi njegov partner, zato to stisko po svoje razumem. Če je socialna oskrba na domu storitev, ki prinese uporabniku podaljšano bivanje na lastnem domu za krajši, daljši čas ali za vedno – pomeni, da morajo biti za delo enaki pogoji, kot jih imajo izvajalci v domovih starejših občanov. Tega si še želimo. Nekateri uporabniki so namreč zelo kritični, ker jih prosimo, da prilagodijo bivalne razmere našim storitvam.

Načrtovanje lastne starosti

Priprava na starost je projekt, ki naj bi ga opravil vsak posameznik: oporoka, kaj bo z lastnino, npr. stanovanjem, kaj z denarjem, kje bo živel, ko sam ne bo zmožtel postoriti vsega ... Pri nas s tem odlašamo in imetje zadržujemo do konca, v nasprotju z Nizozemci na primer. Menim, da ne bi prišlo do tolikšnih napetosti s strani svojcev, če bi bilo lastništvo urejeno že prej, pred smrtjo. Če bi se pravočasno pripravili, bi šli v dom za starejše živeti le v drugačno okolje, ne umreti. Pred 34 leti je uporabnik prinesel za sprejem v dom za starejše potrdilo, da je zdrav. Zdaj mora prinesiti potrdilo, da je bolan. Naša stroka se je več desetletij izogibala negovalnim bolnišnicam. Nehote so to postali domovi za starejše. Zdaj smo v Ljubljani le dobili prvi oddelek negovalne bolnišnice, ki je

neprecenljive vrednosti. Negovalna bolnišnica je most, da se starejši lahko rehabilitira po akutni bolezni za vrnitev domače okolje ali vstop v institucionalno oskrbo ali druge oblike bivanja.

Naraščanje števila oseb s težavami z demenco

Demenca nas je presenetila. Na to kot stroka nismo bili dovolj pripravljeni. Osebe s težavami z demenco živijo tudi doma in potrebujejo poseben pristop. Moramo se dodatno izobraziti tako svojci kot formalni in neformalni sektor, ki se srečuje s to problematiko. Lepo bi bilo, da bi ljudi, ki imajo demenco, čez dan oskrbeli v dnevnem centru. Aktivirali bi jih z njim znano aktivnostjo. Najpomembneje je, da ohranijo samostojnost. Na Danskem sem videla, kako v dnevnih centrih telovadijo, pospravljajo, kuhajo zase, vkuhavajo marmelado, kompot, sušijo zelišča, pripravljajo ozimnico, opravljajo čisto navadna gospodinjstva opravila, a so koristni in zato zadovoljni.

Prostovoljstvo

Ne moremo mimo spodbujanja sosedске pomoči in prostovoljnega dela. Ne gre pričakovati zamenjave prostovoljnega dela s poklicnim. Intimno nego naj opravljajo profesionalci, tega tudi svojcem ne moremo naložiti. Povprečna slovenska ženska je že nadpovprečno obremenjena s službo, skrbjo za otroke, obolelimi starši. Prostovoljstvo bi moralo v našem okolju dobiti pomembno mesto, v smislu, da je družbeno priznano in tudi spoštovano. Za zgled bi morali biti predvsem ljudje, ki v družbi nekaj veljajo, ki bi lahko bili za zgled tovrstnemu prostovoljstvu. Manca Košir izjemno veliko prispeva k prostovoljstvu. Mogoče tudi druge javne osebe, a je to premalo javno znano, mogoče se nočejo izpostaviti. Vendar bi moral to storiti nekdo, ki je v javnem življenju znan in cenjen, predvsem pa mora imeti srce. Ko sem bila pred mnogimi leti na Danskem v domu za starejše, se je avla okoli 11.30 ure naenkrat napolnila z množico okoli tridesetih ljudi. To so bili moški srednjih let s poslovnimi kovčki, ženske v elegantnih kostimih, meni so delovali kot uglajeni poslovni ljudje. Šli so v skupen prostor in po tri četrt ure odšli. To so bili prostovoljci, ki so v času kosila prišli hraniti oskrbovance v domu za starejše. Bila sem osupla. Bil je zgled, ki bi ga potrebovali tudi mi, da bi pritegnili za seboj še druge. Poteza bi imela več teže, če bi bili prostovoljci iz vrst znanih oseb. Npr. župan Zoran Janković, ki ima energijo, ki jo daje starejšim, nikoli ne spregleda starih, nasprotno, še bolj jih pogleda. Tak trden mož, kot je, se posveča starim čustveno in inteligentno. Tak odnos je zagotovo prinesel od doma, ko z velikim spoštovanjem gleda svojo mamo. Bil bi čudovit zgled, če bi šel npr. v Sonček in peljal oskrbovanca na vozičku na sprehod.

Naši uporabniki redko sprejmejo prostovoljca, ne izrazijo te potrebe. Vprašamo jih, če bi sprejeli tujo osebo za družbo. Kako bo človek v teh poznih letih sprejel tujo osebo, če pa se ne čuti izoliranega, ko se je že navadil živeti sam! Ponudimo jim prostovoljce in kadar se odločijo, se odlično ujamejo. Vendar je pogoj, da je prostovoljec usposobljen ali pri Inštitutu Antona Trstenjaka ali pri Mestni zvezi upokojencev. Ti organizaciji prostovoljce usposabljata, mi pa tiste prostovoljce, ki delajo družbo našim uporabnikom, tudi spremljamo.

Licenca za taksiste – »prijazen do starih ljudi«

Moja velika želja je, usposobiti taksiste za pridobitev npr. licence »prijazen do starih ljudi«. Koliko starejših je odvisnih od taksistov! Če je taksist po naravi razumevajoč, bo imel lahko dela, kolikor ga bo hotel! Potrebuje le še dodatno znanje, da se usposobi za licenco, ki bo dokazovala, da je prijazen do starih ljudi in da je zaupanja vreden. To je projekt za Ljubljano, ki lahko naredi Ljubljano prijazno do starejših ljudi.

Raziskava

Menim, da je letošnje leto odločilno za razvoj pomoči na domu. Moramo vedeti, kaj si ljudje želijo, zato je starejše treba vprašati. Nujno bi bilo potrebno narediti raziskavo ali anketo, ker ne moremo strokovne službe odločiti namesto ljudi. V Zavodu imamo svoje rezultate, svoje ocene, a ne moremo namesto starejših govoriti o prednostnih nalogah. Potrebno bi se bilo postaviti v kožo starejših, pregledati, kakšno stanje je v mestu, koliko je pomoči potrebnih, kakšni so problemi, kakšni ljudje so doma, ali živijo sami, saj se situacija iz leta v leto spreminja. Nekatere je potrebno narediti presek in načrtovati za naprej. Po naših ocenah je doma veliko osamljenih, starih ljudi, pa ne vemo, koliko. Vse organizacije bi lahko zbirale podatke, da bi dobili pregled potreb. Vedno več je gibalno oviranih, koliko in kako, ne vemo. Starejši živijo tudi v šestem nadstropju stolpnice, dvigalo pa se pokvari. Včasih naši socialni oskrbovalci prehodijo od doma do doma uporabnikov tudi do 1.200 stopnic.

Zelo me mika projekt 'Tudi starejši vadimo' (Fakulteta za šport s partnerji, 2005), ki je pokazal, da lahko vadba starejše gibalno »pomladi« tudi do 20 let. Lahko bi usposobili prostovoljce za pomoč vadbi starejšim na domu, saj boljša in dlje časa trajajoča mobilnost ključno pomaga k 'uspešnemu' staranju in premagovanju arhitektonskih ovir.

»Največja kvaliteta v 21. stoletju je, če znaš spoštovati različnost ljudi, spoštovati starejšega, invalida, pomoči potrebnega. Vprašaj ga, če potrebuje pomoč. Nikoli ne pusti prijatelja samega, če je v stiski. Vedno poskrbi za tistega, ki je v stiski, če si sam pri močeh. Ne pozabimo, da je lažje nuditi pomoč, kot pa jo prejemati!« A. Nina Ličer

Mestna štipendistka Irena Preda –

Nada Breznik

Foto: Andrej Križ

Irena Preda z dirigentom Evanom Christom in violinistom Julianom Rachlinom.

Foto: Miha Fras

Z Njenim veličanstvom kraljico Elizabeto II. ob obisku Ljubljane na Ljubljanskem gradu.

Irena Preda je vzhajajoča zvezda opernega sveta, sopranistka, katere petje je očaralo že mnoge ljubitelje klasične glasbe, opernih arij, slovenskih ljudskih pesmi, tanga, džeza in gospela. Med njenimi občudovalci so tako ambasadorji, državniki, njeni kolegi umetniki, vsi, ki so kdaj spremljali njen nastop. Vse od njenega prihoda na oder, ponosne drže, nasmeha, ki ga nameni občinstvu, pogleda, s katerim ga poboža, od prvih vibracij njenega glasu do mogočnih vrhuncev, v katerih se izrazi vsa barvitost, toplina in globina njenega vokala, vse to in še kaj je magija njenega nastopa. V širokem nasmehu, ki ga na koncu podari navdušenemu občinstvu, se izrazi vsa njena lepota. To še ni igra. To je Irena, takšna, kot je. Ko se vživi v vloge, zna zapeljivo koketirati, zna tudi brez besedila v glas položiti vse odtenke človeških čustvovanj. Znanje za igro si je pridobivala pri mojstrih, pri igralcih, dobitnikih nagrad, kot so oskar, BAFTA, emmy in zlata palma, a pravo mojstrstvo vživljanja izvira iz nje lastne sposobnosti empatije, iz njene strasti in veselja do življenja, iz njenega naravnega daru in značaja, v katerem se prepletajo tako spontanost in muhavost kot popolna obvladanost in aristokratska uglajenost.

Navdušenje, s katerim se predaja petju, prenaša tudi na svoje učence. Prav tako seveda dragoceno znanje, ki ga je po odkritju svojega daru pridobivala tako v Sloveniji kot na slovitem Trinity College of Music v Londonu, na katerem je z odliko diplomirala in se v nadaljevanju izpopolnjevala tudi v magistrskem programu. Veliko znanja, spodbud in spretnosti tako za nastopanje kot za življenje je pridobivala in še pridobiva od svojih profesorjev in mentorjev v Sloveniji in v tujini. O njih vedno pripoveduje z velikim spoštovanjem. Najbolj je ponosna na povabilo legendarne operne umetnice Montserrat Caballé za nastop na koncertu Puccinijevih arij. – Irena je v času študija na Trinity College of Music prejela štipendijo za nadarjene Mestne občine Ljubljana.

Kdaj in kako si v sebi odkrila zavezanost glasbi in petju?

Zavezanost glasbi je moja stalnica že od malih nog. Spomnim se, da sem kot zelo majhna pred obiski nastopila s pesmijo ameriške pevke, ki je bila takrat zelo popularna. Nadaljevalo se je v osnovni šoli, ko sem pod mizo skrivaj listala glasbene revije in znala večino pesmi na radijskih lestvicah na pamet. Svoj prvi album sem kupila, ko sem imela okoli 10 let – kaseto! – in spomnim se, da se mi je zdela pot od trgovine s ploščami do doma neznansko dolga. Naslednji dan sem že znala zapeti vse pesmi in jih pela pred ogledalom, ko sem prišla iz šole in so bili starši še v službi. Še danes imam to kaseto in ni se kaj dosti spremenilo, le da zdaj največ pojem v avtu, ker sem stalno na poti (smeh).

Kakšni so bili tvoji začetki? Kdo je zaslužen za odkritje tvojega izjemnega glasu?

Zelo rada sem poslušala radijsko oddajo *American Top 40*. Prav obsedena sem bila, to je bil moj tedenski ritual in doma so vedeli, da me je treba ob nedeljah zvečer pustiti pri miru. Imela sem veliko

prijateljev, ki so bili oz. so DJ-ji in skupaj smo se navduševali nad novostmi.

In prijatelji so tisti, ki so tudi »odkrili« moj glas. Jaz sem se bolj kot z glasom ukvarjala z besedili in fraziranjem. Ko pa smo se nekega dne sprehajali ob obali jezera pri rojstnem kraju moje mame, kjer sem preživljala poletne počitnice, in se pogovarjali o pesmi, katere začetka se nihče ni mogel spomniti, sem ga jaz zapela in bila začudena nad tem, da so vsi obstali. Najprej sem mislila, da se čudijo, ker znam toliko besedit na pamet. Oni pa so v en glas vzkliknili »Kakšen glas imaš ti!« Ko smo se zvečer dobili še z drugo družbo, so me nagovarjali, naj spet zapojem, da me slišijo še drugi, in reakcija je bila enaka. Tako sem preostanek poletja vsak večer pela za vse večjo množico, najpogosteje pesmi skupine Red Hot Chili Peppers ali pa hite Arethe Franklin in podobno.

Kadar me je kot otroka kdo vprašal, kaj si želim biti, ko bom velika, sem običajno odgovorila: »Pevka, plesalka ali pa igralka! Nisem se še čisto odločila ...« V osnovni šoli sem se aktivno ukvarjala s plesom in sanjala o Broadwayu. Že pri svoji prvi operni vlogi

pa sem morala početi vse troje obenem (pa še na kastanjete sem morala igrati) in pri tem neznansko uživala.

Kdo te je prvi napotil na izobraževanje?

Pravzaprav sem bila jaz tista, ki sem starše prosila, da me vpišejo v glasbeno šolo. Prav nadležna sem bila. (Prisrčno se nasmeje.) Ko pa me, kljub brez napak opravljeni avdiciji in opaznemu navdušenju članov komisije – za poljubno skladbo sem izbrala zahtevno pesem – niso sprejeli v glasbeno šolo, smo vsi trije za kratek čas izgubili voljo do ponovnih poskusov. Tako sem se v osnovni šoli bolj posvetila plesu, vse do srednje šole, ko sem se na nagovarjanje prijateljice pridružila Mešanemu mladinskemu pevskemu zboru Veter. Takrat pa je bila zborovodkinja Urša Lah tista, ki me je spodbudila k temu, da grem na avdicijo za solopetje na glasbeno šolo Vič-Rudnik. Zelo sem se želela učiti pri Piji Brodnik in ko sem izvedela, da sem sprejeta na glasbeno šolo, in to prav v njen razred, sem skakala od veselja – pa ravno na moj rojstni dan je bilo (smeh).

vzhajajoča zvezda opernega sveta

Znano je, da te vabijo na različne pomembne protokolarne dogodke tako v Ljubljani kot v tujini, na državne prireditve oz. pomembne dogodke, v katerih se ob različnih priložnostih predstavlja Slovenija.

Res je, nastopam na protokolarnih slovesnostih. Veseli me, da se Slovenija veliko predstavlja s kulturo. Junija bom tako nastopila na osrednji svečanosti ob 20. obletnici samostojnosti Slovenije v Houses of Parliament v Londonu.

Kakšna je pot od naravnega talenta do šolanega glasu in odličnega odrskega nastopa, v katerem prepoznamo tvoje prvinsko veselje do petja, izjemno nadarjenost, ponosno držo, uglajenost in igralski talent?

Ni nujno, da so vse poti enake. Moja je bila dokaj nekonvencionalna. Vsekakor je odlično, če imaš možnost, da se kališ in izpopolnjuješ pri svetovnih mojstrih in ohranjaš vpogled v sceno in njeno stalno razvijanje. Pomembno je, da se zavedaš, da diploma še ne pomeni, da vse znaš ali da se tvoje izobraževanje z njo zaključí. Zame se je pravzaprav z diplomom ponovno začelo. Zavedanje, da nenehno izpopolnjevanje potrebujem in želim, je eno pomembnejših na moji ustvarjalni poti. Umetniki, s katerimi in od katerih se učim po svetu, so izjemni in s tovrstnimi sodelovanji se razvijam.

Kako je potekala avdicija na znamenitem Trinity College of Music v Londonu?

Avdicija je trajala ves dan, saj so se preizkusi kar vrstili. Najprej smo v eni od dvoran opravljali preizkus teoretičnega znanja. Nato so nas, neangleško govoreče kandidate, razvrstili v nekaj skupin, kjer smo nato opravljali preizkus znanja angleškega jezika – pisno, slušno in govorno. Šele po vsem tem je prišel na vrsto pevski del. V dvorani so za mizo sedele tri gospe, med njimi Wendy Eathorne, mednarodno uveljavljena sopranistka, profesorica petja in nekdanja vodinja pevskega oddelka Trinity College of Music, ter Linda Hirst, trenutna vodinja pevskega oddelka, tudi sama izjemno uveljavljena in iskana pevka sodobne glasbe.

V spominu mi bo vedno ostal njihov prijazen sprejem. Želeli so in poskrbeli so za to, da bi se kandidati počutili kar se da prijetno in sproščeno, saj naj bi se tako lahko najbolje predstavili.

Pripraviti je bilo potrebno nekaj skladb in kot prvo sem izvedla arijo po svoji izbiri. Nato so prosili še za eno skladbo, potem pa je Linda sedla za klavir in zaigrala nekajtaktako temo, ki sem jo morala ponoviti in potem nekaj taktov improvizirati. Nato so mi dali neko pesniško zbirko in me prosili, naj preberem eno od pesmi. Imela sem le kakih deset sekund, da si jo na hitro pogledam, in potem sem jo morala kar se da doživeto prebrati. K sreči sem hitro opazila, da gre za komičen razplet in sem jo tako tudi povedala in začutila olajšanje, ko so se na koncu vsi v komisiji smejali. Nazadnje pa so me povabili, da sedem prednje, da bi lahko

izvedeli kaj več o meni, mojih dotedanjih izkušnjah z nastopanjem, interesih, ambicijah in o tem, kako si predstavljam, da bi mi šolanje na njihovi ustanovi lahko pomagalo k želenim ciljem. Odšla sem s prijetnim občutkom in polna upanja, da bi lahko študirala na tako imenitni ustanovi s tako prijaznimi, spodbujajočimi pedagogi.

Koliko te je navdihovalo samo okolje Trinity College of Music?

Izjemno učilišče je. Že samo fizično okolje, v katerem študiraš, je navdušujoče. Poslopje, ki ga je v začetku 18. stoletja načrtoval Sir Christopher Wren in je pod zaščito Unesca, stoji čez cesto Greenwich parka, enega najlepših londonskih parkov, ki leži neposredno ob Temzi. Tako smo imeli pouk komorne glasbe in samospeva v sobanah z ogromnimi kamini iz 18. stoletja s pogledom na Temzo – naravnost čarobno! Do nedavnega je bilo to učilišče Kraljevske mornarice, pred tem pa je tu domovalo več rodov britanske kraljeve družine. Ko me je Kraljica Elizabeta II. na predstavitvi po nastopu vprašala, kje sem študirala, in sem ji odgovorila, je takoj veselo vzkliknila »V Greenwichu!« in se nasmejala. Tu je bila rojena tudi Elizabeta I., sedanje delovanje Trinity College of Music pa poteka pod pokroviteljstvom vojvode iz Kenta. Prostor je izjemno dobro opremljen z vsem, kar študent glasbe potrebuje za kvaliteten študij. Meni najbolj dragocena je bila knjižnica, kjer je vedno vladalo prijetno študijsko vzdušje, na voljo pa je sodobna oprema, ogromno literature, plošč in DVD-jev vseh zvrsti in predvsem prijazni in izjemno razgledani knjižničarji, ki so te vedno znali in bili pripravljene usmeriti ali ti svetovati. Poleg vseh osnovnih stvari je študentom na voljo snemalni studio, ure tehnike Alexander, joga, pilates, bazen in fitness, posebna učilnica, prirejena za potrebe slepih in slabovidnih, fizioterapevt in še kaj. Nastopi in predstave se odvijajo v Blackehath Halls, najstarejši londonski koncertni dvorani ter Old Royal Naval College Chapel, enem najuglednejših koncertnih prizorišč.

Od vsega najbolj pomembni pa so ljudje, ki krojijo tvoj vsakdan v tistih letih, ko si tam. Poleg vrhunskih pedagogov si neprestano obkrožen z vrhunskimi mladimi glasbeniki. Ustvarjalni duh je otipljiv. Sodelovanja z mladimi skladatelji, drugimi instrumentalisti in glasbeniki iz drugih zvrsti širijo obzorja in bogatijo duha. Okolje, v katerem študiraš, je izjemno pomembno, pomembno pa je tudi, da znaš navdih najti predvsem v sebi.

Kaj ti je še posebej ostalo v spominu, kaj še posebej ceniš pri svojih mentorjih, kaj je najbolj vplivalo na tvoj pevski in osebnostni razvoj?

Pedagogi so študentom izjemno naklonjeni in nenehno na voljo. Presenetilo me je, da se z vsemi pedagogi in zaposlenimi tikaš, a sem se na to hitro navadila. S tem smo, med drugim, vsi postavljeni na isto raven. Vedno znova so nam dajali vedeti, da smo enakovredni, le da imajo oni

Na podelitvi diplome z Johnom Highwayem mentorjem in prodekanom Trinity College of Music.

pač več izkušenj, ki jih tukaj lahko predajajo naprej. V tebi vsi vidijo ogromen potencial in izražajo spoštovanje do tvojih še tako majhnih dosežkov. Prijateljski odnos se je včasih tudi poglobil, saj me je recimo mentorica za teorijo pogosto vzela s seboj na razne koncerte ali pa smo šli po pouku vsi skupaj na kosilo in ure in ure razgledali o temah, ki smo jih tisti dan obravnavali. Kar naprej so nas tudi spraševali, če čutimo, da dobimo vse, kar bi od študija pričakovali, če bi si želeli še česa več, in vedno so naredili vse, da bi nam prišli naproti.

Kakšen je običajno razvoj pevske oziroma solistične kariere po zaključku izobraževanja? Kdo bi ti pri tem lahko pomagal?

Koncertni solisti se srečujemo s celo vrsto izzivov. Gre za zelo specifičen poklic. Po končanem izobraževanju se ne moreš kar prijaviti na razpisana delovna mesta, kot je praksa pri drugih poklicih. Hoditi moraš na tekmovanja in avdicije, se predstavljati intendantom opernih hiš ter agentom in se vseskozi dodatno izpopolnjevati, kar je povezano s stroški. Za te stroške se ne da vedno dobiti štipendije, kot sem jo prejela za redni študij na Trinity College of Music.

Kakšne so tvoje želje in pričakovanja?

Želja oz. ambicij ne zmanjka nikoli, pričakovanja pa so z vsakim novim uspehom vse višja.

Hvala za odgovore. Upam, da te bomo še velikokrat slišali in videli na naših in tujih odrih.

(Pesnica, in literarna kritičarka Nada Breznik je bila do lanskega leta na Mestni občini Ljubljana zadolžena za nadarjene mestne štipendiste, ki jim je vse do danes ostala druga mama, tako tudi Ireni Preda. Več o Ireni Preda najdete na www.irenapreda.org).

PESMI O UPORU

Boris A. Novak

Foto: Miha Fras

Prof. dr. Boris A. Novak

KORAK V NEZNANO

Ni smel pokazati, a se je bal.

Vse bolj se mu je zdelo, da ima vročico.

Mimo stražarjev in zakrinkanih postav

agentov je korakal kakor skoz meglico,

četrti tir, dolenski vlak, bil je robot,

srce je slišal kot neznansko perutnico,

le kam gre, v neznano, strašna je ta pot,

ki pelje iz okrilja mestnih hiš na plano,

vesolje se je spremenilo v ta kot

vagona, kjer je ždel, poleg Italijanov,

ki so kvartali, vsa njegova bit – uganka,

ki je odpirala na koži smrtno rano,

prihodnost – ena sama samcata neznanka,

ki je naraščala od postaje do postaje,

povsod patrolje, rampe, pri Zalogu dva tanka,

70-letnica Osvobodilne fronte

Foto: Dunja Wedam

Spominsko obeležje pred hišo na Cesti 27. aprila 51, kjer je bila ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda.

Mestna občina Ljubljana je v sodelovanju z Zvezo združenj borcev za vrednote NOB Slovenije v počastitev spomina na 70-letnico ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda 21. aprila odprla razstavo ciklusa slik Gabrijela Stupice V okupirani Ljubljani v galeriji Kresija. Otvoritev, na kateri je bil slavnostni govornik predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije in častni meščan Janez Stanovnik, je odprl župan Zoran Jankovič. Slikar je ciklus podaril umetnostnemu zgodovinarju dr. Lojzetu Gostišu, ki je tudi kustos razstave. Praznične počastitve so potekale tudi 22. aprila, ko je predsednik RS dr. Danilo Türk v Parku prijateljstva ob Poti spominov in tovarištva zasadil drevo ob navzočnosti predsednice društva Zeleni prstan in častne meščanke Ane Nuše Kerševan in župana Zorana Jankoviča, 26. aprila pa je bila v Stanovski dvorani na Ljubljanskem gradu slavnostna seja Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije v počastitev 27. aprila, državnega praznika dneva upora proti okupatorju in 70-letnice ustanovitve OF ter v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma državna slovesnost v počastitev obeh praznikov. V znamenju 70-letnice OF bodo potekale tudi slovesnosti ob mestnem prazniku 9. maju – dnevu miru in dnevu Evrope, ki se bodo začele s 55. Pohodom ob žici 2011 za osnovnošolce in dijake in tradicionalno proslavo na Orlah 6. maja, se nadaljevale 7. maja z rekreativnim Pohodom ob žici, s proslavo 8. maja ob 20. uri v počastitev mestnega praznika in dneva Evrope na Prešernovem trgu s slavnostnim nagovorom predsednika RS dr. Danila Türka, na mestni praznik 9. maj – dan miru pa s slavnostno sejo Mestnega sveta na Ljubljanskem gradu in podelitvijo naslovov častnih meščanov ter nagrad in plaket glavnega mesta Ljubljane. Slovenska kinoteka pa bo na ta dan ob 20. uri predvajala legendarni film Ljubljana pozdravlja osvoboditelje, ob katerem bo obiskovalce pozdravil župan Zoran Jankovič.

slovenskega naroda

PESMI O UPORU

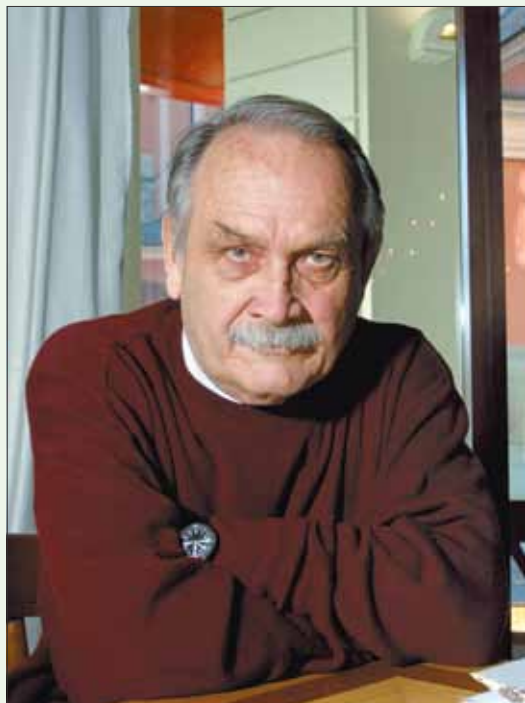

Foto: Borut Kranjc

Akademik prof. dr. Matjaž Kmecl

Foto: Miha Fras

Dr. Miklavž Komelj

Zgled evropsko usmerjenega humanizma in brezpogojne svobodoljubnosti

Akad. prof. dr. Matjaž Kmecl

Najbrž tako naglega in frontalnega odgovora proti nacističnemu okupiranju Evrope kot v Sloveniji zlepa kje ni bilo. Ne gre samo za tisti nočni sestanek politično mislečih razumnikov. 26. oziroma 27. aprila 1941, na katerem so oblikovali uporniški manifest, znameniti *program Osvobodilne fronte*; nekako v pozabo se nam je namreč potuhnilo, da se je odgovornost za slovensko usodo v tistih smrtno zagatnih trenutkih spontano porajala na vseh koncih in krajih slovenskega sveta; v najrazličnejših oblikah. Zavladala je sicer velika potlaččenost, tudi zbežnost – obenem pa kljubovalnost. Nihče ni na nikogar prenašal ničesar; jasno je bilo, da tudi nergaštvo ni moglo reševati ničesar, usoda je dohitela takratno generacijo Slovencev scela in vsakogar posebej. Brez »znamenitih« družbeno razrednih razlik: ljubljanski trgovci so po skrivnih poteh oskrbovali prve partizanske enote, kmetje so zanje dajali vse, kar so zmogli in imeli; umetniki so razglasili kulturni molk; štajerski in primorski duhovniki so plačevali krvav davek za svoj narod. Kasnejša preobjesta oblast jim je sicer mnogim vračala s krivicami, in to po popolnoma nepošteni in nečloveški meri, toda to ne spremeni trajno navdihujočega dejstva, kako zelo enotno, samoumevno in odgovorno se je domala ves

slovenski narod že takoj prve dni okupacije postavil po robu nameram, da ga iztrebijo. Zbrišejo s sveta. Torej OF ni bila samo politična organizacija, temveč množična samoobramba, dejanje odgovornosti za slovensko usodo. - Mali David iz osrčja krvave Evrope, zgled evropsko usmerjenega humanizma in brezpogojne svobodoljubnosti: Kaj ni to vir navdiha, ki je neizgovorljivo močnejši in trajnejši od današnjega politikantskega in defraudanškega spotikanja ob takratne idealiste?

»Na vsakem vogalu glej pisano s kredo / kot kemično formulo novo besedo: /OF!«

Dr. Miklavž Komelj

Ko sem pisal knjigo *Kako misliti partizansko umetnost?*, se mi je večkrat vsilila misel, da je bila pravzaprav največja umetnina osvobodilnega gibanja v Sloveniji v letih 1941–1945 organizacija OF. V Ljubljani, ki je imela takrat le 90 000 prebivalcev, a jo je labirintsko razpredena dejavnost te organizacije v težkih razmerah okupacije spremenila v pravo osvobodilno velemesto, je pesnik Oton Župančič kratico OF navdihnjeno označil kot »novo besedo«, ki učinkuje kot kemična formula (mimogrede: glavni pobudnik te organizacije, Boris Kidrič, je pred vojno študiral kemijo), za sovražnike pa pomeni »skrivnost menetekel«. Sam sem v »alternativnem vodiču« po Ljubljani o tej organizaciji napisal, da je bila »ena

pod strahom pa ta ritem vlaka, ki se maje in škriplje, ritem, ki ga je uspaval, stalna sla tirov, skoz veke je lovil imena krajev,

kjer se je vlak ustavljal, Mlačevo in Žalna in Višnja Gora, in morda ga je rešilo prav to, da ga je kot magnet odvedel sen, podtalna

voda odsotnosti – medtem ko so na silo peljali z vlaka nekega mladeniča, je smrčal, kakor bi čez žago vlekel pilo –

karabinjer se je zarežal in nato zakričal na mamico z otrokom brez prepustnice, kričanje ga je prebudilo, iz varnosti niča

je nastežaj odprl oči v stvarnost, kjer je vse telo in rana in nemožnost in nevarnost ... Nad robom gozda so se dvigale meglè ...

Ko je sestopil z vlaka, pa je čudna jasnost nenadoma preplavila njegovo bitje.

Nič več vročice, nič strahu. Le brezčasnost

slehernega trenutka in koraka, zlitje edinega telesa z Vsem ...

S kretnjami turista

si je oprtal nahrbtnik in se napotil v kritje

dreves. Nihče ni v njem slutil avanturista.

Nihče ga ni ustavil. Nič več ni bil talec usode. Bil je lahek kakor luč, vsa čista

nad temnim gozdom. Bil je in bo zmagovalec. Brž ko je premagal sebe in se vrgel v neznano, je svet postal pregleden kakor palec in kazalec.

Uganka je bila razrešena, svet preprost ...

Nikdar ni bil in več ne bo tako razkošno prost, kot je bil, ko je z vlaka stopil ven na plano

in storil prvi, tvegani korak v neznano,

*v neznanstvo,
v gozd,*

iščoč skupino prvih slovenskih partizanov ...

(Odlomek iz še neobjavljenega epa Velika osebna mitologija)

PESMI

O UPORU

Boris A. Novak

ZAPUŠČINA

(SREBRNA ŽEPNA URA LEA NOVAKA)

1

*Ta srebrna žepna ura
glasbenika Lea Novaka
še tiktaka, še koraka
z ritmom Ka und Ka kadetov:
stvar pozabe, tvar polmraka,
brodolomka starega sveta,
ki ji zgodovinska burja
ni prišla do živega ...
Kam koraka? Kaj tiktaka?
Zgodbo Lea Novaka.*

*Z ritmom mrtvega srca,
ki je vekomaj zakleto
v odlomljene kazalce,
zlizane številke talcev,
še tiktaka, še koraka ...
To srce v škatlici,
ura, ki stoji in z molkom
vseh kazalcev govori,
kam koraka? Kaj tiktaka?
Zgodbo Lea Novaka.*

*Ta ura je edina priča,
nema partitura niča.
Ničeva nagrada za pogum.
Nadležni šum hitenja,
strašni metronom življenja,
dvom v stalnost, volja ptiča,
da postane čista glasba:
glasba, čista preobrazba! ...
Kam koraka? Kaj tiktaka?
Zgodbo Lea Novaka.*

*To drobceno srce je dar.
Za bodoče. Edina klica
iz pepela, klic iz vetra časa,
sled izbrisanih besed.
Ta mehanična igrača,
oltar napredka, znamenje utvar,
ura, ki stoji in z zlizanim
jezikom vseh števil molči,
kam koraka? Kaj tiktaka?
Pepel Lea Novaka.*

2

*Vse, kar je po njem ostalo,
je zapisal na seznam,
s prsti, ki so ga boleli:
devetindvajset Reichsmark,
škatala z umazanim perilom,
poččkana partitura
Pete Beethovnove (»Philharmonia«)
in žepna ura (»Tulla-Silbers«).
Ni omenil lastnih skritih skladb.
Vse, kar je ostalo. Malo.*

*S prsti, ki so ga boleli,
je napisal zadnja pisma,
nekaj stavkov za slovo:
sestri, staršema in ženi.*

70-letnica

Osvobodilne fronte

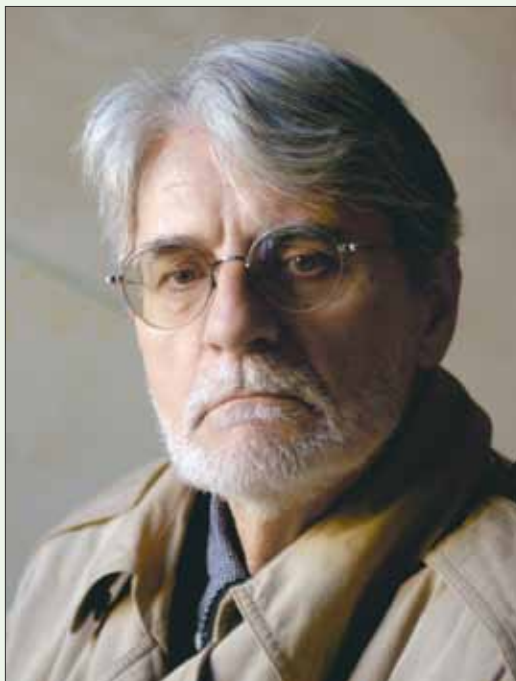

Foto: osebni arhiv

Ivo Svetina

najpopolnejših osvobodilno-revolucionarnih organizacij v zgodovini, prava umetnina kolektivne subjektivnosti, obenem jasno definirana in neskončno zapletena kot kakšna Bachova fuga«. Če ob organizaciji OF govorim o umetnosti, mi ne gre za estetizacijo, ampak hočem poudariti tisto, kar je o vstaji dejal Lenin: da jo je treba obravnavati kot umetnost. Se pravi: logika vstaje ne izhaja iz tega, kar dana situacija ponuja kot svoje možnosti, ampak postavi nove koordinate mogočega in nemogočega.

Župančičeva metafora »kemične formule« je zelo natančna. Elementi, ki so se združili v OF, v tej organizaciji niso ostali preprost seštevek, ampak so dali novo kvaliteto, novo politično subjektivnost, novo zavest. Osvoboditev, o kateri je govoril program OF, ni pomenila samo boja proti okupatorjem, ampak ustvarjanje novega sveta – onkraj kapitalizma. (Zato je revizionistično preimenovanje dneva OF v dan upora proti okupatorju pomenilo tendenciozno vsebinsko osiromašitev praznika; predlagal bi, da se mu vrne prvotno ime.) Osvobajanje na zunaj in na znotraj. Boj za svobodo je, kot v predvojnem eseju *Zgodovina in poezija* napisal Marko Ristič, za človeka neločljiv od učenja, kako biti svoboden. Nacionalna osvoboditev v programu OF je pomenila, da je treba na novo konstituirati tisto kolektivno subjektivnost, ki mora biti osvobodjena. (In v resnici so se ljudje v tistih letih spremenili; Kajuh je napisal: »Zdaj smo taki, da strmimo nad seboj.«) OF je na novo utemeljila nacionalno eksistenco v delovnem ljudstvu, s čimer je dala narodnoosvobodilnemu boju univerzalistično dimenzijo. Že v času prvih odporiških akcij je konceptualno presegla platformo odporiškega gibanja in je začela vzpostavljati strukture vzporedne revolucionarne oblasti. OF je dala veličastno lekcijo, kako lahko radikalne družbenotransformativne ideje dobijo

Foto: osebni arhiv

Živa Vidmar ob svojem očetu Josipu Vidmarju, soustanovitelju OF

mobilizacijsko moč, ko povežejo ljudi različnih prepričanj in mnenj v imenu skupne resnice, in kako lahko zavestna samoorganizacija ljudi odpre poti v navideznem brezpotju.

Vesel sem, da danes praznovanje sedemdesetletnice OF poteka tudi na najvišji državni ravni. Pa vendar je ob tem praznovanju treba posebej poudariti, da danes v slovenski parlamentarni »politiki« ni sil, ki bi si imele pravico prilaščati izročilo OF. Še posebno problematično se mi zdi, da se praznovanje sedemdesetletnice OF povezuje s praznovanjem dvajsetletnice tako imenovane »osamosvojitve«, povezane s procesom restavracije kapitalizma, ki je sprožil verigo jugoslovanskih vojn, torej krvavo razbitje v NOB priborjene avnojske Jugoslavije, Sloveniji pa je – kljub tekanju za takšnimi ali drugačnimi »vlaki« – dodelil status kapitalistične periferije v novi imperialistični strukturi sveta. (Mimogrede: vse, ki se zgražajo zaradi tega, da je organizacija OF dober mesec uporabljala ime Protiimperialistična fronta, je treba opomniti, da ni nobenega konceptualnega nasprotja med protifašizmom in protiimperializmom; protifašizem mora biti utemeljen v protiimperializmu, če noče ostati samo na površini.) Danes v »politiki« poslušamo predvsem mantr o »neizbežnosti«: da je treba sprejemati stvari, ki ne bodo dobre za nikogar, vendar so neizbežne; življenja ljudi je pač treba žrtvovati za »višje metafizične cilje«, kakršna sta »konkurenčnost« in »gospodarska raste« – takšni pojmi imajo v govorici današnjih političnih elit približno tako vlogo, kot so jih imeli v srednjem veku teološki pojmi. OF pa je pomenila, da so ljudje v navidez brezupni situaciji spoznali, da se je treba organizirati prav proti tistemu, kar se zdi neizbežno.

(V naslovu so citirani verzi iz nedokončane pesmi o OF Otona Župančiča.)

slovenskega naroda

PESMI O UPORU

in poznejšem predsedniku Izvršnega odbora OF.

Foto: Miha Fras

Julijana Žibert

Slovesnost slovenstva

Ivo Svetina

Zgodovinarji pišejo zgodovino, zgodbe, ki jih iztrgajo molohu časa. A ljudje, živi in mrtvi, delajo zgodovino. Zlasti mrtvi, na milijone mrtvih, na katerih smo zgradili katedralo človeškega rodu. In zato so njeni temelji posvečeni. Dviga se visoko, više, kot smo načrtovali njeni arhitekti. Saj v njej domuje človekov duh, ki se je prebudil v Altamiri in vztrajno, skorajda brezumno hrepeni po nedosegljivem, neubesedljivem, nepredstavljenem. Po tistem, kar zmore poimenovati le poezija. V pesmi Slovenska noč Edvard Kocbek zapoje:

O zgodovina, slavnostni opoj, / z zanosom daješ, kar si v sramu skrila! / Glej, če nas hraniš za dokončni boj, / naj bomo strašne slave spravna sila.

Slovenski (zgodovinski) čas, kot je ugotovil zgodovinar Peter Vodopivec, se pne od Pohlinove slovnice do samostojne države. Najprej smo morali uzakoniti svoj jezik, nato pa smo lahko začeli sanjati o svoji državi. To dejstvo nas zagotovo izpostavlja kot posebneže v družini evropskih narodov. Z normiranjem jezika smo ustvarili svoje najmočnejše orožje, za katero smo zgradili leta 1941. Ko se je v nas, v naših starših, starih starših prebudil uporni človek. To je človek, kot pravi Albert Camus, ki zna teči »ne«. Je suženj, ki je vse življenje sprejemal ukaze, a se nenadoma odloči, da bo prvič rekel »ne! Slovenci smo tako leta 1941 rekli »ne! Saj smo se zavedeli, da je, rečeno z avtorjem Tujca, »bolje umreti pokonci kakor živeti na kolenih«. S tem pa smo dokončno zavrgli sanjo o Kralju Matjažu in sklenili, da zastavimo vse, ne da bi si karkoli pridržali zase. Ker je upor človekovo temeljno določilo, smo se Slovenci spremenili v bojevnike in stopili iz anonimnosti. »Danes nočemo sprejeti slovenske svobode iz rok tujega darovalca, ampak iz svojega prebujenega ljudstva,« je zapisal

novembra leta 1941 Edvard Kocbek, eden od ustanovnih članov Osvobodilne fronte. Pesnik je verjel v prebujenje slovenskega človeka in aktivno slovenstvo kot posledico preoblikovanja narodnega značaja, kot se je glasila tudi ena od točk Osvobodilne fronte. Pesnik Kocbek nikakor ni bil fantast, kajti njegova vera v slovenstvo je izvirala iz spoznanja o nujnosti upora proti okupatorju. Saj druga možnost je bila »zazibati se v smrtno spanje ter se radovoljno izročiti rablju v roke«.

Ne glede na vse tiste, ki bi si želeli nanovo napisati zgodovino, saj doslej so jo pisali zmagovalci, in ne poraženci, bojevniki, in ne izdajalci, pa tudi ne glede na objektivna, tj. zgodovinska dejstva, da se je z Dolomitsko izjavo temeljna ideja Osvobodilne fronte izničila, moramo biti danes Slovenci, če hočemo biti samozavestni člani evropske družine, ponosni na dejanja iz pomladi 1941. Kajti ne le s slovnico v roki, ampak tudi s puško, smo prvič v svoji zgodovini stopili na oder zgodovine in jo začeli aktivno sooblikovati. Dotlej smo gradili le male vaške cerkvice, sedaj smo postali graditelji mogočne katedrale. Njeni temelji so znani in neznani grobovi naših očetov in mater.

Četudi se je v onem krutem času narodovo telo razklalo in so se po samovolji zgodovine uresničile Prešernove besede iz Krsta pri Savici, »Slovenec že mori Slovenca, brata -«, ostaja izročilo, »vera staršev«, odločitev za svetlobo svobode, in ne za temo suženjstva, zlata posoda, iz katere se vedno znova dvigajo plameni našega samozavedanja in samopotrjevanja. Zato dan, ko praznujemo ustanovitev Osvobodilne fronte, pa četudi je bil nasilno prekrščen v dan upora proti okupatorju, s čimer so tisti, ki so s tem hoteli zanikati pomen Osvobodilne fronte, le še dodatno potrdili pomen 27. aprila, ne more in ne sme biti le praznik, ko se zatečemo v svojo zasebnost in njeno lagodnost, ampak mora biti in ostati slovesnost prebujenega, aktivnega slovenstva.

*Da bi jo zavaroval,
je zamolčal ključ, skrivnost,
sadež, ki ga je nosila.
Ko je zvedela, je splavila.
Ni prenesla, o, da so ga
na smrt boleli prsti.*

*S prsti, dolgimi in nežnimi.
S prsti, kot nalašč za glasbo
in ljubezenski dotik,
je nekoč igral klavir
in izvabljal golo glasbo,
glasbo njenega telesa.
Populili so mu nohte.
Vedeli so, da je glasbenik.
S prsti, dolgimi in nežnimi.
S prsti, kot nalašč za glasbo.*

*Čudno, kakšno preobrazbo
naredi človekovo telo
pod rokami spretnih mojstrov:
zlikani, zvarjeni kup mesa,
da ga niti mati ne spozna!
Toda mojstri so gospodje:
kot so obljubili, so ji vrnili
sina ... o, v zelenkasti konzervi.
V konzervi, polni, o, pepela.
Čudno: v konzervi, polni, o, sina ...*

*Vse njegove partiture
je hranila glasbenica
v predmestni, mirni hiši
na ljubljanskem Mirju.
Ko so zavezniška letala
marca naznanila mir,
je na Mirje padla bomba.
Skozi streho točno na klavir ...
Vsa njegova glasba je zgorela.
Vse življenje, o, le molk pepela ...*

*Vse, kar je po njem ostalo,
je zapisal na seznam,
s prsti, ki so ga boleli,
nekaj ur pred usmrtitvijo:
devetindvajset Reichsmark,
škattla z umazanim perilom,
poččkana partitura
Pete Beethovnovе simfonije
in srebrna žepna ura.
In srebrna žepna ura,*

*ki ti jo zdaj izročam v spomin.
To je vse, kar je ostalo
od življenja mojega strica,
ki si ti po njem dobil ime.
Nosi ga s ponosom, moj sin.
Nosi jo s ponosom, sin moj.
Ta starinska žepna ura,
ki ji zgodovinska burja
ni prišla do živenga,
še tiktaka, še zveni,*

*o glasba iz bolečih prstov,
tiha glasba iz pepela,
novakovsko srce.*

Skladatelj, pianist in dirigent Leo Novak

PESMI O UPORU

Boris A. Novak

Ante Novak kot partizan

PODOBA PARTIZANA

Na eni izmed redkih partizanskih fotografij – iz varnostnih razlogov se ni rad slikal – se smehlja, kot bi vlogo poveljnika za hip pozabil. Postrani

mu iz koticika ust visi napol dogorela cigareta. Tudi groba kapa leži postrani, kot podoba upornika, ki stoji ranljivo gol

pred smrtjo in se ne meni za malenkosti. Podoba je mehko zabrisana, oči jekleno sive in obenem nežne ...

Ovekovečen hip notranjega miru, medtem ko mišice, drhteče od napetosti, še komaj nosijo to zgodbo strašne teže.

Preveč je videl, preveč doživel, prevečkrat umrl, prevečkrat preživel ta smrtni svet.

Ta zvesti vojak zgodovine ne kaže svojih let. Ta prezgodnji starec, ki se mi smehlja

po vseh spopadih, sôlzah, smrtih in norosti –

to je podoba iz očetove mladosti.

70-letnica Osvobodilne fronte

Zgodovinski jubilej za otroke

Živa Vidmar

Ko sva šla zadnjič z vnukom mimo spomenika Borisa Kidriča, me je vprašal, kdo je ta mož. Razložila sem mu, da je to bil eden glavnih mož, ki so se uprli okupatorjem v drugi svetovni vojni in da je bil zraven tudi moj oče, njegov praded. Seveda je sledila toča vprašanj, saj ima vnuk komaj tri leta. Kako razložiti tako majhnemu otroku, kaj je vojna, kaj je upor, kaj šele kaj je to Osvobodilna fronta?

Ko sem bila otrok, sem sicer nekako vedela, kaj je to vojna, saj je bil oče udeležen tudi v prvi svetovni vojni. Bil je ruski ujetnik in je preživel sibirski mraz, oktobrsko revolucijo in nam zgodbe iz tistih časov tudi pripovedoval. O drugi svetovni vojni pa niti ne. Sicer smo bili na Bazi 20, vedela sem, kateri dve hiški sta bili očetovi, domov so prihajali soborci, na počitnicah smo bili s Kardeljevimi, Kidriči, Kozaki in kljub temu, da sem imela komaj štiri leta, se celo spomnim živega Borisa Kidriča ter nato njegovega pogreba.

Ko sem hodila v prvi ali drugi razred osnovne šole, je učiteljica vprašala, če bi bil moj oče tako ljubezljiv, da bi napisal kaj o poti v Jajce. Kaj je to »jajce«, kaj je to »avnoj« nisem imela pojma. Oče je o poti in zasedanju Avnoja napisal sestavek, ki so ga potem prebrali na šolski proslavi. To je bilo novembra. Nato je prišel je april, vendar se zgodba ni ponovila, saj sta bila pred mano v šoli že brat in sestra in sta verjetno že doživela podoben »napad«. V razredu nam je učiteljica samo razložila, zakaj in kje je bila ustanovljena Osvobodilna fronta. Da je bila ustanovljena v Vidmarjevi hiši in pokazala name. Bila sem zmedena: stanujem v Dukičevi vili, kje in zakaj Vidmarjeva? Oče mi je potem razložil, da je bila Osvobodilna fronta ustanovljena v dedovi hiši, ki je imela tri stanovanja, in v stanovanju v prvem nadstropju, kjer je stanoval on, je bil ta sestanek. – In kaj je OF? – To je organizacija, ki se je edina na Slovenskem uprla okupatorju v 2. svetovni vojni, in to z orožjem. Da se je to lahko zgodilo, je bila potrebna dobra organizacija, zato so se v nedeljo, 27. aprila 1941 (ta dan se jim je vtisnil v spomin kot nedelja in ne kot sobota, zato praznujemo danes 27. in ne 26. april) sestali v stanovanju na takratni Večni poti 3 (danes Cesta 27. aprila 51) predstavniki Komunistične partije (nedovoljene politične stranke), naprednega fizkulturnega društva Sokol, pripadniki krščanskih socialistov in nekateri intelektualci, da so na pobudo Komunistične partije ustanovili Osvobodilno fronto, nadstrankarsko organizacijo, ki je skrbela za oborožen upor proti okupatorju, skrbela pa je tudi, da bi bilo po vojni vsem ljudem boljše, kot jim je bilo pred vojno. To boljše pa je pomenilo, da so se borili za svobodo in samostojnost naroda ter postavili temelje današnji slovenski državi, borili so se za enakopravnost žensk, za pravičnejšo porazdelitev bogastva, za boljše izobrazbo in za bolj zdrave ljudi. Tako nekako mi je oče takrat razlagal OF. – Povedal mi je tudi, da so bili na tem sestanku prisotni: Boris Kidrič, Boris Zihel, Aleš Bebler, Jože Rus, Tone Fajfar, prof. Franc Šturm, Ferdo Kozak in oče, Josip Vidmar. Prvi predsednik OF je bil Jože Rus, nato Josip Vidmar vse do leta 1952. To mi je povedal, pozneje pa sem to brala v njegovi knjigi *Srečanje z zgodovino* in v *Obrazih*. V osnovnošolskih knjigah smo imeli zapisani za Slovenijo v drugi

svetovni vojni samo dve imeni Boris Kidrič in Edvard Kardelj. Že takrat mi je bilo jasno, da če teh dveh mož, ki sta zanetila požar slovenskega upora, ne bi bilo, ne bi bilo ne mene ne samostojne Slovenije...

Moji hčerki pa v knjigah še teh dveh imen nista imeli več...

Naslednjič, ko bova šla z vnukom čez Trg republike, mu bom pokazala še spomenik Edvarda Kardelja.

Ob 70-letnici OF

Julijana Žibert

Zgodovina ve, da je bil slovenski narod po surovi nacifašistični volji obsojen na iztrebljanje, z njim pa tudi Ljubljana kot glavno mesto Slovenije. Ko je 6. aprila 1941 Nemčija napadla Jugoslavijo, je zasedla tudi severni del Slovenije, v ljubljansko pokrajino pa je 11. aprila vkorakala italijanska vojska in prevzela oblast ter Ljubljano obdala z bodečo žico in vojaškimi utrdbami.

Samo dobrih 14 dni kasneje, 27. aprila 1941, je bila v Ljubljani v Vidmarjevi vili pod Rožnikom ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda – OF. Njeni ustanovitelji so bili: krščanski socialisti, demokratični sokoli, komunisti in napredni kulturni delavci. Kasneje so se pridružile še številne druge skupine, ki so delegirale svoje predstavnike v Vrhovni plenum OF. Sklepi OF so bili zgodovinski, objavljeni v 9 temeljnih točkah. OF je popeljala slovenske ljudi v boj za osvoboditev izpod okupatorja, poudarila je združitev vseh Slovencev in pravičnejšo demokratično družbeno ureditev, ter zahtevo po samoodločbi slovenskega naroda. OF je bilo množično politično gibanje večine Slovencev, še posebno v Ljubljani in osrednji Sloveniji. Sprejeli so tudi sklep za začetek vsesplošne oborožene vstaje v Sloveniji v boju proti okupatorjem. Še istega dne so ustanovili glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet.

Na poziv OF je kulturno Ljubljano zajel dogovorjeni »kulturni molk« – sklep so sprejeli na kulturnem plenumu vodilni predstavniki različnih vej znanosti in umetnosti. Prenehale so izhajati tudi vse mesečne revije, razen ene.

Odpor je Ljubljana kazala tudi s številnimi množičnimi protesti, ki so se začeli že leta 1941. Ko je OF pozvala meščane Ljubljane k popolni molčečnosti in enourni odsotnosti z ulic in lokalov, so ta poziv sprejeli – tiste ure je bila Ljubljana izumrlo mesto –, s tem dejanjem je plebiscitarno glasovala za OF slovenskega naroda in njene sklepe.

Bistvo intimne povezanosti večine naroda z OF in s partizansko oboroženo vojsko je lepo upesnil Oton Župančič v svoji Odi OF, ki se glasi: *OF nas družijo, / OF nas brani, / OF neznance v hipu seznanijo, / OF je zvestoba med nami, / OF je zapisana v srcih, / v očeh in med žico bodečo, / na svojih smo tleh in v duši svobodni ko v gori!*

Program OF se je oblikoval postopno v devetih temeljnih točkah, ki so jih objavili v glasilih OF. Z odobravanjem so sprejeli sklep, da se je treba skupaj z drugimi narodi neizprosno bojevali proti okupatorjem, za osvoboditev slovenskega naroda. Razglasili so, da bo po osvoboditvi prevzela oblast

slovenskega naroda

PESMI O UPORU

OF kot celota, ki bo uveljavila ljudsko demokracijo in reševala vsa vprašanja na dosleden demokratičen način. OF je slovensko narodnoosvobodilno vojsko in Narodno zaščito razglasila kot edino oroženo silo slovenskega naroda. S konstituiranjem Vrhovnega plenuma v Slovenski narodno osvobodilni odbor, septembra 1941 je OF začela dobivati prvine oblasti. Sprejet je bil sklep, da ta odbor za časa NOB edini predstavlja, zastopa, organizira in vodi slovenski narod na vsem ozemlju. Mrežo terenskih organizacij in odborov OF so začeli ustanavljati množično v drugi polovici leta 1941. Največji razmah je doživela v Ljubljani, kjer so poleg terenskih, ustanavljali tudi »matične odbore« kamor so se vključevali vsi sloji prebivalstva Ljubljane. Največje državotvorno dejanje med NOB in zgodovinski korak k uredničenju slovenske samoodločbe je bilo zasedanje Zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, leta 1944 zasedanje SNOS v Črnomlju ter ustanovitev prve Slovenske vlade – 5. maja 1945 v Ajdovščini.

Slovenska država se je rodila iz naroda, povezanega v OF in partizanskega boja. Osamosvojila pa se je po plebiscitu leta 1991, ko se je 88,5 % državljanov opredelilo za državno samostojnost. Zato menim, da ima slovenska osamosvojitve temelje v OF in v Narodni enotnosti, ne pa v zaslugah političnih strank ali posameznikov. V samostojni slovenski državi pa se že dve desetletji ta dediščina izničuje in poskuša izbrisati iz zgodovinskega spomina (spreminjati pouk zgodovine, imena ustanov, rušiti spomenike NOB itd.). V eni izmed temeljnih točk OF piše: »Po narodni osvoboditvi uvede OF dosledno ljudsko demokracijo, vsa vprašanja, ki presegajo okvir narodne osvoboditve, se bodo reševala na dosleden ljudski demokratičen način.«

To smo po letu 1945 uveljavljali prek delegatskega sistema organov ljudske oblasti, delavskega samoupravljanja in drugih oblik samoupravnih interesnih skupnosti. Toda tudi po letu 1991 te točke nismo uresničili. Sistem strank nas je razdvojil – oblast je postala plen strankarskega tekmovanja in medsebojnega obračunavanja, ni jim mar, kako ljudje

živijo, za njihove stiske, blaginjo in dostojanstvo.

Z osamosvojitvijo Slovenije se je vrnil kapitalizem v najgrši obliki. V teh 20 letih so nas stranke, ki so bile na oblasti, pripeljale v razmere, da smo izgubili vse prednosti, ki smo jih ustvarili pri iskanju poti v bolj pravično družbo. Družba je zelo razdrobljena in sprta – interesno, politično in socialno. Veliko družbene lastnine, ki smo jo ustvarjali s poštenim in trdim delom, je končalo v zasebnih, cerkvenih in raznih špekulativnih žepih. Socialne pravice, kot so: možnost zaposlitve, človeka dostojni pogoji dela, možnosti izobraževanja, solidarnost, vzajemnost pa so skoraj v celoti izničene. Takšna praksa gotovo ne vodi k večji strpnosti in miru ter večji enotnosti, ki je zelo potrebna za spopadanje z novimi izzivi prihodnjega razvoja. Stranke nas zavajajo v imenu Evrope, Nata in globalizacije. Potreben je temeljit preobrat in ustavitvi slabe procese, ki tečejo že od osamosvojitve naprej (šibkost nadzornih funkcij države, okrnjena pravna država, privatizacija kot trajno leglo anomalij itd.). Po moji oceni ljudje strankam ne zaupajo več, kar so v večini primerov pokazale tudi zadnje občinske volitve – večino so dobile nestransarske liste kandidatov, ki so s programom in preteklim delom dokazali, da so vredni njihovega zaupanja.

Zato mislim, da se moramo v jubilejnem letu 70. obletnice ustanovitve OF vrniti h koreninam, ki jih je sprejela OF, in v teh izkušnjah iskati navdih za prihodnost ter v vrednotah, ki smo si jih izborili v NOB, povezani z največjimi žrtvami in velikim trpljenjem ljudi. Naj jih ponovim: Narodna enotnost, Domoljubje, Državotvornost, Solidarnost, Humanizem, Samozavest!

Čas je, da se politični akterji tega zavedo in v dobro Slovenije združijo moči in znanje v enotno fronto in izpeljejo prepotrebne gospodarske in družbene reforme v smeri pravne in socialne države. OF naj ostaja naš vzor in vir samozavesti ter preudarne odločnosti, zgled demokracije, prizadevanj za družbeno pravičnost ter medčloveško solidarnost. Odgovornost nas vseh je, da to dediščino nadaljujemo v sedanjih razmerah.

SIGNALNE RAKETE ANTEJA NOVAKA, KOMANDANTA PRVEGA BATALJONA KOČEVSKEGA ODREDA

*Stare stvari žarijo na skrivaj: kot mit.
Ko sem bil majhen, sem raziskoval omare.
Na dnu sta starša čuvala zaklad: prastare
fotografije, listine in ure. Skrit*

*pod kupom rjuh je rjavel vojaški pas,
poln raznobarnih signalnih raket.
Tvoj pas, Ante: tvoj mavrični ognjemet
je razsvetljeval krvavo noč in skopnel v čas ...*

*Ko si umrl, sva z bratom stekla na vogal
Gregorčičeve, da bi še zadnjič videla
rešilca, ki te je odpeljal proti dnu*

*noči. Ko je voz zdrsnil mimo, sva oba
vojaško salutirala: zadnji pozdrav
sinov očetu, partizanskemu poveljniku ...*

*Tedaj sem rjaste rakete z dna stoletja
izstrelil v nenadno in popolno noč!*

*Med daljnimi decembrskimi zvezdami
so zaplesale barve, dežnik utrinkov, slap cvetja,*

slovo za stare borce, ognjemet za komandante,

ki padajo v noč: Umrl je Ante! Umrl je Ante! ...

Opombi k Pesmim o uporu

ANTE NOVAK (1911 – 1991) je bil rojen v Dalmaciji, v družini slovanofilske bojevitega slovenskega častnika avstroogrške vojske, borca za severno mejo Antona Novaka. Mladost je preživel v Mariboru. Na Aleksandrovi univerzi v Ljubljani je diplomiral iz pedagogike, filozofije in nemščine. Revijalno je objavljajl prozo, l. 1934 pa je v samozaložbi izdal svoj prevod drame *Hinkemann* nemškega ekspresionista Ernsta Tollerja. Bil je eden izmed voditeljev študentskega gibanja na ljubljanski univerzi, dvaindvajsetkrat zaprt; zaradi komunističnega delovanja ga je Državno sodišče za zaščito naroda obsodilo tudi na »robijo« v Sremski Mitrovici.

Skupaj z Ljubom Šercerjem, Stanetom Semičem - Dakijem in Dušanom Pirjercem - Ahacem je vodil prvo večjo akcijo slovenskih partizanov, napad na italijansko postojanko v Ložu oktobra 1941. Bil je politični komisar Krimskega bataljona, Tretje grupe odredov in partizanskih bolnišnic, komandant Kočevskega bataljona (Prvega bataljona poznejšega Kočevskega odreda), načelnik Oddelka za agitacijo in propagando pri Glavnem štabu slovenske partizanske vojske, vojno pa je končal kot komandant Radia Svobodni Trst. Vodil je vojaške operacije za osvoboditev prvega svobodnega ozemlja v tem delu okupirane Evrope, ki je spomladi 1942 segalo od Kočevskega do Gorskega Kotorja. Razrezal je svojo pelerino in iz nje ukrojil prve »triglavke« – kape slovenskih partizanov. V najtežjem trenutku narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem, med roško ofenzivo poleti 1942, je poveljeval Kočevskemu bataljonu, edini enoti, ki se je uspešno bojevala in prebila italijanski obroč; ker je to izjemno akcijo izpeljal v nasprotju s povelji Glavnega štaba, je bil obsojen na smrt, nato pa degradiran v navadnega borca.

Po vojni je bil med drugim direktor Radia Ljubljana, Zveznega zavoda za statistiko ter Inštituta za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani.

Pesnik prof. dr. Boris A. Novak je njegov sin. V zbirki *MOM: Mala Osebnostna Mitologija* (Cankarjeva založba, 2007) je upesnil pretresljive zgodbe iz družinskega izročila, med drugim v pesmih *Zapuščina* (*Srebrna žepna ura Lea Novaka*), *Podoba partizana* in *Signalne rakete Anteja Novaka, komandanta Prvega bataljona Kočevskega odreda*. Pesem *Korak v neznanu*, ki je tu objavljena prvič, je naslonjena na spomine Anteja Novaka *Kako smo doživljali partizanstvo* (*Slovenski zbornik* 1945, str. 493-494):

»Koraki v neznanu bi mogel imenovati odhod v hribe poleti in jeseni 1941. (...) Korak v neznanu je težak. Mnogo je ljudi, ki se boje neznanega. Tudi to je eden od vzrokov malemu številu partizanov 1941. Mnoge ljudi tišči celo strah pred neznanim. Ko pa je odločilni korak storjen – in prvi korak je storjen vedno v nekakšnem krču odločnega poguma in največkrat z vročino glavo – takrat se vse sprosti. Velika uganka je rešena, neznanke padajo druga za drugo, rešitve se ponujajo same, vse je preprosto, vse je na dlani – človek je neverjetno iznajdljiv in neverjetno prilagodljiv.«

LEO NOVAK (1906 – 1941) je bil skladatelj, pianist in dirigent, prevajalec Freuda v slovenščino in Župančiča v esperanto, član Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije, na začetku vojne organizator upora v Mariboru in na Štajerskem. Gestapovci so ga zgodaj jeseni 1941 ujeli in ga dva meseca grozovito mučili v Gradcu in Mariboru. Ker so vedeli, da je glasbenik, so mu zabadali električne igle pod nohte in mu s posebno tehniko likanja mesa dobesedno izžgali tkivo do kosti. Ko so njegovo mater, Leopoldino Novak (rojeno Schwarz), pripeljali v zapor, ga je prepoznala, a se je delala, da ga ne pozna. Ko so jo soočili s tem, da je njen sin, je kričala na gestapovce, kaj so naredili z njim, da ga niti lastna mati ne prepozna. Gestapovski oficir (mariborski Nемец) ji je takrat obljubil, da ji sina vrne, s častno nemško besedo. Na začetku novembra 1941 je pozvonil na vratih družinskega stanovanja na Melju in ji rekel, da izpolnjuje obljubo in ji vrača sina. Mati je s pogledom, polnim norega upanja, vprašala, kje je njen sin, nakar je gestapovec izza hrbtna izvelkel zeleno konzervo, polno pepela: kremirali so ga, da bi zakrili sledove mučenja.

Pred začetkom vojne je Leo Novak dal shraniti ves svoj skladateljski opus pri sošolki iz glasbenega konservatorija, ki je živila na ljubljanskem Mirju; ta je partiture skrila v svoj klavir, kjer so varno preživele – skoraj – celo vojno. Ljubljana, mesto-heroj, je bila izpostavljena nečloveškemu trpljenju med okupacijo, k sreči pa ni bila bombardirana ... vse do zgodnje pomladi 1945, ko so zavezniška letala pomotoma spustila tri bombe – ena je padla na Pinžgarjevo hišo, druga pa točno na tisto hišo in na tisti klavir, kjer so bile skrite partiture Lea Novaka. Skladatelj Pavel Šivic, ki je s činom kapetana kot zborovodja tedaj vodil Invalidski pevski zbor (ustanovil ga je Leov brat Ante Novak kot načelnik Agit-propa) je po osvoboditvi Ljubljane med razvalinami te hiše našel nekaj ožganih, blatnih partiturnih listov. Vse delo in telo Lea Novaka je šlo v nič, v pepel. Njegov nečak, pesnik Boris A. Novak, je čutil odgovornost, da ga skozi pesem pripelje nazaj v spomin, zadnjo obliko življenja.

Predzadnji vikend v maju ostanite doma!

Miha Kos, direktor in navdušenec Hiše eksperimentov

Fotografiji: arhiv Hiše eksperimentov

Čarovnije Hiše eksperimentov v okviru vsakoletnega Znanstivala v središču Ljubljane.

Hiša eksperimentov je prvi slovenski center znanosti tipa »izvedi sam«. To je kraj, ki nikogar ne pusti brezbržnega. Naj se kdo še tako upira in skuša ostati le opazovalec (čeprav brez razloga), kmalu klone nad atraktivnimi in lepo izdelanimi eksponati in se začne igrati z njimi. Igrati in se med igro ter eksperimentiranjem tudi učiti. In to je namen Hiše: zabrisati mejo med učenjem in igro ter v ljudi vsaditi željo po učenju in pridobivanju novih znanj. Namen Hiše ni učiti, ampak navduševati za učenje. Vemo, da znamo le tisto, do česar smo se morali dokopati sami. In to omogoča Hiša – da skozi igro in eksperimente testirate sami sebe, in ne drugi vas.

Ideja Hiše eksperimentov je nastala, ko sem center znanosti – Exploratorium v San Franciscu – doživel med svojim podoktorskim študijem v Ameriki. Takrat sem sklenil, da moramo Slovenci nujno dobiti podoben center. Tak način navduševanja za znanost mi ni bil tuj, saj mi je inženir fizike, ilustrator, karikaturist, humorist in zlasti oče Božo Kos dostikrat namesto kakšne pravljice za lahko noč pokazal kakšen zanimiv eksperiment.

Potrebno je bilo le še zbrati skupino podobno mislečih, kritično število podpornikov, dobršno mero entuziazma in Slovenija in Ljubljana sta dobili svojo Hišo eksperimentov, ta pa od Mestne občine Ljubljana svoje prostore na Trubarjevi 39, v katerih se počutimo »kot doma«. S projekti in dejavnostmi smo jo že tako zelo napolnili, da smo kot rakci samotarji, ki jim je polžja hišica postala že zelo pretesna in morajo čim prej najti svoj dom. Nasmih se nam nova, ustrežnejša polžja hišica v Trnovem v Ljubljani. Ljubljancani, računamo na vašo podporo!

Prva stvar, ki jo obiskovalec Hiše doživi, so seveda eksperimenti tipa »izvedi sam«. Zgrajeni so varno in trpežno, zlasti pa tako, da ne potrebujejo nobenega »razlagalca«. Ob eksperimentu so

strokovna, a poljudno napisana in z zdravo mero humorja začinjena navodila. Obiskovalec jih prebere ali pa se takoj loti eksperimentiranja in po Murphyju začne brati navodila šele, ko ne gre naprej. Prepuščeno izbiri.

Druga, a nikakor manj zanimiva atrakcija Hiše pa so znanstvene dogodivščine. To so znanstveni šovi – nekakšna improvizacija znanosti. Kot same Hiše se tudi dogodivščin ne da opisati, morate jih doživeti. Naj izdam le nekaj njihovih naslovov: Plinologija, Jajčkologija, Svetlobologija, Težiščelogija, Zvokologija, Malovelikologija, Spominologija, Tlakologija, Zobologija ... Na dogodivščine smo zelo ponosni, saj pomenijo združevanje znanosti, navduševanja za učenje, improvizacije in humorja. Po njih je Hiša tudi znana med podobnimi centri znanosti po svetu.

Leta 2009 smo začeli z novo aktivnostjo – štiridnevnim ZNANSTIVALOM (nekaj med znanostjo in festivalom). Mestne ulice in mostovi takrat zadihajo znanstveni zrak. Nima vonja, se ga pa dobro čuti. Ima mnogo barv in je dobrega okusa. Na Čevljarškem mostu, Tromostovju, Prešernovem in Mestnem trgu, na Stritarjevi ulici in letos tudi na Mesarskem mostu, pa seveda

jasno tudi v Hiši eksperimentov se takrat odvijajo znanstvene dogodivščine, znanstvene delavnice in predavanja. Izvajalci smo seveda vsi uživači iz Hiše (naše delo nas veseli in zapolnjuje), pridejo pa tudi gostje iz tujine - letos iz Danske, Velike Britanije, Francije, Izraela, Finske in Združenih držav Amerike.

Letos se bo ZNANSTIVAL 2011 odvijal od 19. do 22. maja. Ostanite takrat v Ljubljani in obiščite prireditve. Zagotavljam vam, da vam ne bo žal. Ne pozabite obiskati tudi spektakla, ki se bo odvijal v soboto na Prešernovem trgu. Obljubili so nam, da ne bo deževalo. Če bo, pa nič hudega, saj bo le voda. Da česa ne bi zamudili, skrbno spremljajte spored na www.znanstival.si.

Znanstival je posvečen našemu velikemu prijatelju in večnemu podporniku – Božu Kosu.

Aja, še tole!

Če že morate iz Ljubljane (morda le za kakšen dan), vam predlagam, da obiščete Piran. Znanstival bo namreč sočasno z ljubljanskim potekal tudi v Piranu.

Trajnostna mobilnost, ovita v nežen papir umetnosti in lepega

Program izmenjave dijakov Mladi v gibanju s CIVITAS ELAN-om

Vita Kontić

Foto: arhiv CIVITAS ELAN

Zmagovalna maketa na temo trajnostne mobilnosti, ki so jo za natečaj Mladi v gibanju s CIVITAS ELAN-om izdelali dijaki Srednje šole za oblikovanje in fotografijo Ljubljana.

Če velja, da na mladih svet stoji, in če bi bili vsi mladi tako ozaveščeni, kot so tisti, ki so sodelovali na natečaju v sklopu Programa izmenjave dijakov Mladi v gibanju s CIVITAS ELAN-om, potem se nimamo česa bati, ko pogledamo v prihodnost – saj je ta v njihovih očeh svetla in zelena. Tako vsaj kažejo njihovi inovativni, poučni, pametni, zanimivi, zabavni projekti, povezani s trajnostno mobilnostjo, ki so jih izdelali kot predmet omenjenega natečaja.

O tem, da so našeti pridevniki resnični, so se lahko v četrtek, 14. aprila, dopoldne prepričali tudi obiskovalci prireditve z naslovom *Mladi mestni svetniki v gibanju s CIVITAS ELAN-om*, ki smo jo »civitasovci« pripravili kot slavnostni zaključek omenjenega natečaja s podelitvijo priznanj in praktičnih nagrad. V njem sodelujoči dijaki iz Elektrotehniško-računalniške strokovne šole in gimnazije Ljubljana, gimnazij Ledina in Moste, Srednje poklicne in strokovne šola Bežigrad-Ljubljana, Srednje šole za oblikovanje in fotografijo Ljubljana, Srednje trgovske šole Ljubljana in Srednje upravno administrativne šole Ljubljana so tako javnosti – okoli 90 udeležencem – predstavili svoje projekte, pojasnili, kako doživljajo promet v Ljubljani in svetovali, kaj bi lahko glede tega izboljšali.

Ti odločaš – tako ali drugače

Projekt, ki je po mnenju strokovne komisije, tj. treh partnerjev CIVITAS ELAN-a iz Mestne občine Ljubljana, Instituta Jožef Stefan in Urbanističnega inštituta RS, dosegel največ točk, je izdelek Srednje šole za oblikovanje in fotografijo Ljubljana z naslovom *Ti odločaš - tako ali drugače/One way or another*, sestavljen iz makete in kratkega filma. Ta je v skupnem seštevku najbolj zadovoljil ocenjevalne kriterije, ki so zadevali vsebinsko inovativnost projekta, zahtevnost oblike predstavitve, kakovost izdelka, njegovo učinkovitost v smislu ozaveščanja javnosti o temah trajnostne mobilnosti in privlačnost za širšo javnost. Vendar pa so tudi izdelki izkazovali dobro poznavanje trajnostne mobilnosti, vpliva prometa na okolje, zdravje in počutje ljudi ter dejavnikov za bolj kakovostno življenje, tako da niso veliko zaostajali za prvaki. Zmagovalci natečaja bodo za nagrado 23. maja 2011

odpotovali na štiridnevno srečanje v Brno, kjer si bodo z vrstniki iz Genta, Zagreba, Brna in Porta (mest, vključenih v projekt CIVITAS ELAN) izmenjevali »mobilnostna« znanja in izkušnje.

V Ljubljani smo natečaj – v razliko od ostalih navedenih mest, ki so osmerico mladostnikov preprosto določili – zastavili tako, da smo decembra lani kar vseh 32 srednjih šol povabili k prijavi, prejeli pa smo jih 10. Po pogojih sodelovanja so morali dijaki do 21. marca oddati izdelek na temo trajnostne mobilnosti v kakršni koli obliki. Tri skupine so zaradi tehničnih težav ali pomanjkanja časa odstopile, izmed preostalih pa je večina izdelala videoposnetke, nekateri so se odločili za zgibanke in plakate, zmagala pa je omenjena kombinacija makete in kratkega filma.

Vse je odvisno od nas

»Ko nam je profesorica pred dvema mesecema pokazala razpis, se nam ni niti sanjalo, koliko dogodivščin lahko prinese takšen projekt. Pri njegovi izdelavi smo trajnostno mobilnost v mestu, ki je poglavitna iztočnica, povezali z okoljevarstvom in doživljanjem mesta. Zadali smo si še dodaten izziv: da poskusimo hladen svet znanosti in tehnologije oviti v nežen papir umetnosti in lepega,« so dijaki Srednje šole za oblikovanje in fotografijo Ljubljana – Vesna Golob, Miha Goršin, Hana Jereb, Andreja Kovšca, Eva Razložnik, Mateja Rogelj, Maja Rudolf in Anamarija Žakelj – ob pomoči mentorice Senje Školc Sušnik in drugih učiteljev, zapisali v spremnem gradivu. Maketo kot izrazno obliko so izbrali zato, ker so menili, da se da tako najbolj enostavno prikazati mesto in prometno ureditev, saj je pregledna in naredi močan vizualen učinek. Na njej je jasno prikazan močan kontrast med starim, propadajočim mestom, ter novim, svežim, polnim idej za boljše življenje. »Mi pravzaprav ne spadamo v nobenega od njiju, še vedno smo na razpotju, v 'krizi identitete', saj se za novega še nismo popolnoma odločili, v starem pa smo tudi le še z eno nogo. Z maketo smo hoteli poudariti predvsem dejstvo, da je vse skupaj odvisno od nas,« so pojasnili dijaki.

Komisija je ocenila, da je maketa idejno in oblikovno zelo dognana, saj so njeni avtorji trud vložili tudi v najmanjše podrobnosti. Poudarjajo, da je vsak človek sam (in družba kot celota) odgovoren za to, kakšne »barve« bo prihodnost. Dijaki dobro predstavijo in v legendi pojasnijo rešitve za izboljšanje stanja, pri čemer upoštevajo različne oblike mobilnosti in to temo nadgradijo še z obravnavanjem trajnostne rabe energije. Po mnenju članov komisije je posebej izvirna in premišljena uporaba materialov za izdelavo makete, s čimer srednješolci kažejo še na druge okoljske probleme, kot sta ravnanje z odpadki in reciklaža, saj je celotna maketa narejena iz odvrženih stvari, denimo plastenk, žarnic in papirnatih embalaž. Posneli so tudi film, v katerem so osvetlili še dve pomembni temi: prometno varnost in socialne interakcije.

Ekipa CIVITAS ELAN bo vse izdelke, ki so nastali v sklopu natečaja, razstavila oziroma prikazala tudi v Evropskem tednu mobilnosti 2011, ki bo od 16. do 22. septembra, saj pomenijo velik prispevek k ozaveščanju o trajnostni mobilnosti, pametnejših potovalnih navadah in boljši kakovosti življenja. Do takrat bodo izdelki oziroma njihove fotografije dostopni na spletnem naslovu www.civitasljubljana.si.

Poleg Srednje šole za oblikovanje in fotografijo Ljubljana so v natečaju »Mladi v gibanju s CIVITAS ELAN-om« sodelovali še:
Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana: film z naslovom »PMMP: Pametno mesto – mesto prihodnosti«
Gimnazija Ledina: film o potovanju v Tivoli »Skoči na kolo in svet nam lepši bo!«
Gimnazija Moste: film z naslovom »Pot v šolo«
Srednja poklicna in strokovna šola Bežigrad-Ljubljana: film o prometu in okolju »Eco movement«
Srednja trgovska šola Ljubljana: predstavitev, videoposnetki, plakat in brošura »Kje so tiste stezice ...«
Srednja upravno - administrativna šola Ljubljana: brošura z naslovom »Na pomoč – z izpuhom proč!«

Velikonočni običaji v Ljubljani

Blaž Telban

Foto: arhiv Skrina

Foto: Dunja Wedam

Med najlepše pobarvana velikonočna jajca v Evropi spada belokranjska pisanica, ki je nastala v drugi polovici 19. stoletja. Ime izvira iz besede pisa, ki pomeni črto. Gospa Anica Cvitkovič iz Adlešičev je mojstrica lijačka, s katerim rada pokaže vsem, ki se zanimajo za tradicionalno slovensko kulturo, kako se naredi prava adlešička pisanica. Kako se uporablja pločevinasti lijaček in nanaša vosek, kako pobarva že popisana jajca in naredi napis, je 16. aprila 2011 prikazala v Etnogaleriji SKRINA na Bregu 8 v Ljubljani.

Praznik velike noči je prvotno simboliziral konec zime in začetek pomladi. Veliko noč v nasprotju z mnogimi drugimi prazniki določa lunin koledar in je določen s prvo pomladansko polno luno. Praznik so v različnih krajih in časih spremljale praznične jedi in običaji. Šege, kot so vlečenje cvetnega osla, ki je izpričano v mariborski mestni knjigi iz 16. stoletja v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, pasijonska procesija v Ljubljani, jabolčna kanonada ali pa kikljarkci, so stvar preteklosti. Butarice, pobarvana jajca, velikonočni žegen, streljanje z možnarji in še kaj pa je ostalo. Ljubljana kot prestolnica je pod svoje okrilje sprejemala ljudi iz vseh pokrajin Slovenije in z njimi tudi marsikateri običaj, ki ni bil značilen zanje, hkrati pa so se tu razvijali tudi novi običaji.

Ljubljanske butarice

Za cvetno nedeljo, ponekod imenovano oljna nedelja ali cvetnica, so značilne cvetne butarice in tako kot v drugih krajih so se tudi v Ljubljani razvile značilne butarice, ki so sestavljene le iz vejice zelenja, največkrat brinja ali ciprese oz. pušmana, krasijo pa jih različno obarvani oblanci, ki so umetelno zaviti in povezani. Ljubljanske butarice slove kot posebnost tudi zunaj meja in so namenjene predvsem za okras. Izdelujejo jih zlasti domačini iz Dobrunj, Sostrega in Bizovika.

Pobarvana jajca

so že večstoletna tradicija Slovencev, saj jih omenja že Valvasor, še pred njim pa so omenjena v listini iz leta 1393 nekdanjega samostana dominikank iz Radelj, kjer piše, da se vsem redovnicam na velikonočno soboto razdeli jajca. V Sloveniji poznamo več vrst krašenja velikonočnih jajc. Najbolj znane so belokranjske pisanice in drsanke, prekmurske remenke in v zadnjem času tudi umetelno narejeni vrhniški pirhi. Za velikonočne praznike so se po tradiciji Belokranjci začeli pripravljati že v zimskem času,

ko so se poleg tkanja ukvarjali tudi s poslikavo jajc. Za svoje delo so potrebovali jajce, čebelji vosek, pisač, svečo, nad katero so ga topili, rdečo barvo, črno barvo in ročne spretnosti. Tako so nastali čudoviti ornamenti. Pisanice so izdelovala predvsem dekleta, ornamente so pogosto dopolnila z napisanim verzom. Na praznik so svojo najlepšo pisanico poklonile fantu in mu tako izkazale ljubezen. Obdarile so tudi svoje botre in prijatelje. Ljubiteljsko je začel zbirati in odkupovati belokranjske pisanice z najlepšimi motivi učitelj Božo Račič. V Adlešičih je leta 1919 nastopil službo učitelja in spodbujal dekleta in žene, naj ustvarjajo pisanice po tradicionalnem izročilu. Leta 1920 je bila v Ljubljani razstava kar 700 belokranjskih pisanic, ki jim je odprla pot v svet in pripomogla k njihovi mednarodni slavi, ki so jo dosegla z razstavo v Londonu. S pirhi sta povezana tudi običaja sekanja in kotaljenja pirhov.

Na velikonočni ponedeljek so Ljubljanci hodili na izlet v okoliške kraje, na Šmarno goro, v Štepanjo vas, Posavje in na Gorenjsko; izlet se je največkrat končal z obiskom gostilne. Temu so rekli, nanašajoč se na svetopisemsko izročilo, da gredo v Emavs.

Ljubljanska jabolčna kanonada

Kot posebnost, ki je bila v drugi polovici 19. stoletja značilna za Ljubljano, je potrebno omeniti »jabolčno kanonado«, ki jo omenja očitavec Ivan Vrhovec v Zborniku Slovenske matice leta 1904. Šlo je za običaj v gramozni jami za cerkvijo Sv. Krištofa, na območju današnjega pokopališča Navje. V tako imenovani turški jami za Bežigradom so se na velikonočni ponedeljek zbrali fantiči, ki naj bi predstavljali Turke. Zgoraj so se zbrali ljubljanski meščani in jih »oblejali« ter obmetavali z jabolki, pirhi, pomarančami in raznimi slaščicami. Po mnenju nekaterih naj bi bil to spomin na zmago nad Turki, ki so se utaborili v jami v Ljubljani in ropali po njej in okolici leta 1584. Mnogi pa o izvoru tega običaja dvomijo, saj ga Valvasor ne omenja, poleg tega pa je podobna šega izpričana tudi pri Celju in nima nobene povezave s Turki. Šega je v Ljubljani prenehala, ko so jamo zasuli in tedanje pokopališče razširili.

Če je aleluja – posebna jed za sveto soboto, narejena iz olupkov repe in naj bi ljudi spominjala na veliko lakoto, ki je zajela Kranjsko v začetku 16. stoletja – hrana preteklosti, pa je »velikonočni žegen«, ki ga sestavljajo: šunka, potica, hren, v vinorodnih pokrajinah Štajerske in Primorske pa tudi steklenica vina, na mizi tako rekoč v vsakem domu. In seveda pisana velikonočna jajca.

80 let športnega društva Sokol Bežigrad

Staša Cafuta

Fotografiji: arhiv ŠD Sokol

Nastop članov ŠD Sokol ob otvoritvi doma.

Sokoli ob nastopu v Pragi.

Športno društvo Sokol Bežigrad, ki je bilo ustanovljeno leta 1930, je lani praznovalo častitljivo 80-letnico. Od ustanovitve je to že tretje ime društva. Ustanovno ime se je glasilo Sokol Lj.-III (vse do leta 1945), potem Partizan Lj.-Bežigrad, od 1997 pa nosi sedanje ime. Društvo povezuje stare in mlade iz okolice in od drugod. V želji, da bi člani z zdravim duhom v zdravem telesu koristili domovini Sloveniji, ima društvo v programu različne oblike športne vzgoje in rekreacije. V zadnjih letih ima od 280 do 350 članov.

Vsestranska športna vzgoja mladine

Športno društvo Sokol Bežigrad je telovadno društvo, ki z izkušnjami na področju telesne kulture zagotavlja športno in rekreativno dejavnost članom društva in občanom vseh starostnih skupin. Delujejo v jami poleg Centralnega stadiona v telovadnici OŠ Vita Kraigherja. Za prednostno nalogo si postavljajo vsestransko vzgojo mladine in v tem smislu imajo urejeno tudi vadbo po starostnih oddelkih. Gobjijo vse vrste gimnastike, ritmiko, rekreativne igre z žogo, različne vadbe za starejše in matere z otroki. Poleg redne vadbe pa organizirajo tudi nastope, različna tekmovanja in športna srečanja družabnega značaja, tako doma kot tudi v tujini. »Zadnja leta postajamo prepoznavni tudi v vrhunskem športu, za kar gre zasluga predvsem našemu telovadcu Roku Klavori, ki je leta 2009 postal državni prvak v mnogoboju, sicer pa po visokih mestih na preskoku in parterju v svetovnem merilu (na zadnji tekmi svetovnega pokala v Cottbusu je bil osmi, op.a.)« pohvali društvo in najboljšega športnika društva predsednik mag. Andrej Pregelj ter nadaljuje, da so ponosni tudi na sekcijo ritmične gimnastike Zala in na akrobatsko skupino Žabe. »Rad bi se zahvalil tudi vsem vodnikom in trenerjem društva, ki so skozi naše dolgo obdobje prispevali in prispevajo k razvoju in prepoznavnosti društva. Trenerji in vodniki poleg osnov gimnastike seznanjamo

mlade z redom in odgovornostjo, z zgodovino društva in domovine ter željami celotne slovenske skupnosti, da mladi napredujejo v telesni in duhovni razgledanosti. Člani in njihovi starši imajo društvo radi, kar se nemalokrat pokaže z udeležbo na prostovoljnih delovnih akcijah v društvu in javno dobro,« pojasnjuje. Društvo ima v zadnjih letih od 280 do 350 članov, od tega okrog 28 vodnikov, vodnic in trenerjev. S pomočjo Ministrstva za šolstvo in šport in Mestne občine Ljubljana so v društvu zaposleni trije poklicni trenerji.

Vse leto posvetili slavlju

Društvo je lani praznovalo častitljivo 80. obletnico svojega obstoja. Njihov predhodnik, Sokolsko društvo Ljubljana III, je bilo ustanovljeno leta 1930 in je aktivno delovalo vse do vojne. V dobrih 10 letih so uspeli zgraditi svoj telovadni dom, ki je stal na mestu sedanje Plave lagune na Dunajski cesti, in si pridobili zemljišče za gradnjo večje bežigrajske sokolske dvorane. Načrte je zaustavila druga svetovna vojna.

V novi Jugoslaviji je povojna oblast kljub jasno napredni drži članstva med vojno društvu dom odvzela in nastanila članstvo v OŠ v jami pri Stadionu, kjer deluje še danes. Že v prvih letih po osvoboditvi je društvo polno zaživelo. V petdesetih

letih prejšnjega stoletja je postalo eno najmočnejših društev v Jugoslaviji in eno prvih, ki si je nadelo ime Partizan. V naslednjih desetletjih je doživelo vzpone in padce. V času osamosvojitve Slovenije je prevzelo ime Sokol Bežigrad. Po dveletnem delnem razpustu zaradi obnove šole v letih 2000-2002 zdaj ponovno pridobiva na moči in ugledu.

Pomemben del zgodovine in delovanja društva je tudi njegovo vodstvo. Poleg formalne vloge je prav vodstvo, ki ga je poosebljal predsednik, v kritičnih letih društvo pripeljalo na pot rednega delovanja. »Predsedniki, večkrat mladi, pa so imeli vedno podporo zagnanih članov,« pravi Pregelj. Prvi starosta društva od ustanovitve v letu 1930 pa do 1937 je bil Danilo Šaplja. Aktualni predsednik mag. Andrej Pregelj je prevzel funkcijo leta 2007.

Lani so celotno leto posvetili praznovanju obletnice z nastopi in prireditvami. »Izdali smo jubilejni bilten. V Bežigrajski knjižnici smo pripravili razstavo o zgodovini in delovanju društva. Organizirali smo vseslovenski sokolski izlet, kjer so se sokoli medgeneracijsko družili.« Vrhunec pa je bila slavnostna akademija 9. oktobra, ko so z nastopom članov in govorec predstavili svojo preteklost in sedanost, svoje športno znanje in smisel za kulturo in družabnost.

Foto: osebni arhiv

Marjan Videnšek, svetovalca za zdravo življenje in navdušeni športnik, ki je v Sloveniji sprožil množično gibanje samozdravljenja z zdravim načinom življenja.

Predavanje v Pogovor s svetovalcem

Športno društvo Sokol je 25. februarja v svojih prostorih priredilo predavanje znamenitega svetovalca za zdravo življenje Marjana Videnška, maratonca, planinca in še kaj, ki je v Sloveniji sprožil množično gibanje samozdravljenja z zdravim načinom življenja na telesni in duhovni ravni. Poleg njega samega, ki mesečno pripravlja 10-dnevne šole zdravega življenja v naravi s primerno prehrano in gibanjem, povezuje ljudi v društvu Preporod in izdaja istoimensko revijo, redno predava po Sloveniji in nudi osebna svetovanja ter izdaja knjige, njegovo razumevanje lastne odgovornosti za zdravje širijo številni pričevalci, ki so z njegovimi nasveti premagali najrazličnejše, tudi najtežje bolezni in zaživel na novo. Prav poseben delež pri širjenju tega gibanja pa imata profesorica dr. Manca Košir, ki vsako svoje odkritje velikih ljudi radodarno deli z najširšo javnostjo in svojo nalezljivo radost bivanja, empatijo in sočutje zajema tudi iz znanja, pridobljenega pri Marjanu Videnšku, in evropski poslanec Lojze Peterle, ki to vedenje širi v evropskem parlamentu. Ker je v času krize zdravje še posebej dragoceno, smo Marjana Videnška povprašali, kako doseči, da bi lahko vsi tako sijali od zdravja in življenjske moči kot on in njegovi vse številnejši somišljeniki.

Na predavanju ste rekli, da človek lahko prestopi iz bolezni v zdravje do takrat, dokler diha. Ali to pomeni, da so ozdravljive vse bolezni?

Že skoraj dvajset let raziskujem to področje in vedno znova se sprašujem, ali ima naše čudežno telo res tako veliko moč, kot se v številnih primerih pokaže v praksi. Ko mnogi, tudi zelo bolni ljudje, nekateri celo z brezupno prognozo, samo s korenito in dosledno spremembo načina življenja, dosežejo preobrat in tako okrepijo svoje zdravje, da ni prostora za bolezen. Nobena bolezen se ne da zdraviti, odstraniti moramo potrebo po bolezni, ki jo nepremišljeno povzročamo sami. Le redke so dedne. Podedujejo se običajno navade! Ravno včeraj sem na predavanju v Mariboru predstavil gospoda, ki se je s pomočjo temeljitega prečiščevanja organizma in s celostno usmeritvijo v zdravo življenje rešil neprijetne Chronove bolezni, za katero je trpel celi dve leti. Zdravniški izvidi potrjujejo zdravo črevo. Zdravniki se čudijo.

Še bolj pa so me o tem, da nikoli ni prepozno za lastno ukrepanje, prepričali primeri ljudi, pri katerih je svoje terapije izčrpala tudi klasična medicina. Potem pa so si z dosledno usmeritvijo v zdravo življenje povrnili zdravje in pregnali bolezen. Ko v javnosti predstavljamo te ljudi, ne želimo reči, da imamo zdravilo za vse bolezni, pač pa ti primeri nazorno pokažejo, kako močna je v vsakem človeku sila po samoozdravljenju, da celo v tako hudih stanjih, lahko obrne proces degeneracije v drugo smer. Seveda s pogojem, da za to omogočimo primerne okoliščine. Vsi ozdravljeni to storijo.

Kako vi razumete bolezen?

Zdravje je naše normalno stanje. Ko si z napačnim življenjskim slogom zdravje okvarimo, se pojavi t. i. bolezen, ki ni nič drugega kot prizadevanje telesa, da se očisti, razstrupi in da ponovno vzpostavi ravnotežje v organizmu. Bolezen je zdravljenje, ki ga izvaja telo

samo. In ta postopek ne sme biti oviran, temveč pospešen. Kajti zdravljenje je biološki proces, ki ga vedno in izključno izvaja telo samo. Da je učinkovito, pa je naša velika naloga in dolžnost, da mu za to zagotovimo primerne okoliščine, da lahko svoje delo dokonča.

Predvsem moramo prenehati z vsemi slabimi razvadami in se prenehati zastrupljati z umetno, industrijsko prehrano, se prenaledati, ponočevati, lenariti, se debeliti, živcirati, pa seveda prenehati kaditi, piti alkoholne in umetne lahke pijače in podobno.

Danes je veliko bolnih ljudi zaradi tega, ker iščejo le čudežna zdravila in terapije, ki naj bi zdravila od zunaj, brez našega sodelovanja, sami pa lahkomišelnost nadaljujejo z samouničevalnimi navadami in preperečujejo telesu, da bi se samo pozdravilo.

Mit, da nekaj ali nekdo zdravi, je še vedno usoden za človeka množice, ki že od nekdaj išče in verjame v odrešenika, ne pa v svoje lastne sposobnosti. Laže je odgovornost naprtiti nekemu drugemu.

Kako ste ta preobrat izkusili na lastni koži?

Mojemu današnjemu delovanju botruje izkušnja iz leta 1992, ko sem se s pomočjo presnega prehranjevanja rešil zdravstvenih težav. Zdravnica je govorila že o operaciji v Valdoltri, potem pa sem dobil knjigo o presni prehrani, ki je usodno zaznamovala moje nadaljnje življenje. Po dveh mesecih in pol prehranjevanja izključno s presno hrano so moje težave izginile, sam pa sem s poskusom navdušeno nadaljeval skoraj dve leti.

Od takrat sem zdravnika potreboval le za poškodbe. Svojo zdravnico sem ponovno po dolgih letih videl pred kratkim, ko mi je napisala potrdilo o sposobnosti za 42-kilometrov dolg maraton. Ja, tudi moji maratoni, dolgi triatloni, visokogorski vzponi so posledica zdravega prehranjevanja in gojenja polnokrvnega življenjskega sloga.

Seveda je življenje še vse kaj drugega kot samo naprežanje mišic in izbiranje prehrane, toda krepkega zdravja brez naravne prehrane in rednih in dovolj intenzivnih telesnih dejavnosti preprosto - ni! Če smo zdravi, potem se veliko lepše in učinkoviteje uresničujemo v ustvarjalnosti, partnerstvu, družini, družbi ...

Razložite, prosim, po kateri poti se človek lahko povzpne do sijočega zdravja? Je lahko tudi star človek pri polnih močeh?

Pot do zdravja in dolgoživosti vodi samo prek zdravega življenjskega sloga. Že nekaj let preučujem stoletnike in njihov način življenja. Vsi so jedli preprosto kmečko hrano, se veliko gibali na svežem zraku in soncu (trdo so delali vse življenje), v mladosti so bili večkrat lačni kot siti. Vsi so veseli in dobrovoljni. V društvo Preporod poznamo kar nekaj ljudi, ki so si z doslednejšo usmeritvijo v zdravo življenje s pomočjo preproste prehrane, posta, telovadbe, vztrajnostnega teka, planinarjenja in še česa povrnili izgubljeno zdravje in danes pri svojih 70 ali 80 letih tečejo, se vzpenjajo po pettisotakah itn. Vsem znani Leon Štukelj je lep zgled za vitalno starost, ki jo lahko doseže skoraj vsak, ki se je le pripravljen odreči slabim razvadam, ki človeka vodijo v bolezen. In jih zamenjati z dobrimi, ki krepijo zdravje in varujejo pred boleznijo.

Poglejte tudi našega Franceta Cokana, zdravnika, ki pri svojih osemdesetih letih še vedno tekmuje v najtežjem triatlonu. To je 226 km dolga preizkušnja s 3,8 km plavanja, 180 km kolesarjenja in 42 km teka. Zaporedoma, v eni sapi, v enem dnevu. Pa je pri svojih 52 letih prvič obul tekaške copate in začel paziti na svojo prehrano. Lep primer, kako lahko sami vplivamo na svojo biološko starost. In res poznamo danes veliko ljudi, ki so v starosti vitalnejši kot trideset-ali štiridesetletniki. Naše celice se neprestano obnavljajo in pomlajujejo, če jim le damo priložnost in jih oskrbujemo z vitalnimi potrebami. Osnovna pa je pravilna prehrana (čim bolj preprosta, polnovredna) in redne, dovolj intenzivne, telesne vaje.

Športnem društvu Sokol za zdravo življenje Marjanom Videnškom

Smešna so priporočila o dvajset minut hoje na dan, ko vemo, da je človek ustvarjen, da se giblje dvanajst ur dnevno. Recept za zdravje je res preprost, pa ga ravno zaradi tega mnogi spregledajo, ne dojamejo. Navajeni smo na komplicirane tehnologije (tudi drage), v naravi pa je vse, kar je, učinkovito, zelo preprosto.

Vaše knjige govorijo o postu in presni živi hrani. V katerih primerih se je treba ravnati po tem asketskem prehranjevalnem režimu?

Osnovni vzrok boleznij je zastrupitev organizma, zastrupitev krvi zaradi napačnega načina življenja. S pravilno izvedenim postom ali z uživanjem samo žive, presne hrane za določen čas organizmu najučinkoviteje pomagamo, da se najhitreje razstrupi in vzpostavi ponovno ravnovesje. Učinkovitega samozdravljenja brez prehranskega razstrupljanja si ne moremo zamišljati. V Sloveniji si je tisoče ljudi, ki danes živijo neprimerno kvalitetneje, pomagalo na ta način. Vsakdo, ki se je enkrat postil, je vnesel post v svoj program za krepitev zdravja. Telo samo kliče po postu, ko se slabo počutimo ali ko zbolimo. Industrijsko predelana, rafinirana in mesna hrana bistveno pripomore k razvoju številnih boleznij. Zato je prehransko razstrupljanje temeljnega pomena pri ohranjanju zdravja.

V primeru boleznij lahko post ob zelenjavnih in sadnih sokovih in dosledno prehranjevanje s presno rastlinsko hrano odpravi številne težave. Naša prehrana mora temeljiti na zelenjavi, polnovrednih žitaricah, semenih in oreških, sadju. Čim bolj sveže, surovo, tem bolje. Absolutno je potrebno kar najbolj zmanjšati uživanje izdelkov iz bele moke, sladkorja in mesa. V primeru boleznij pa jih je najbolje vsaj za nekaj časa povsem opustiti. Preveč kompromisov ne vodi do zdravja. O kajenju, uživanju alkoholnih in lahkih brezalkoholnih pijač, kavi ... pa sploh ne bi izgovarjal besed.

Je mogoče s postom premagati tudi odvisnost, predvsem odvisnost od mamil, ki je tako razširjena med mladimi?

Po postu, ko se organizem najtemeljiteje globinsko očisti, večina odvisnosti izgine. Mnogi so presenečeni, ko po postu ne čutijo več potrebe po kavi, cigaretah. V naših programih skupinskega prečiščevanja se to redno dogaja. V časopisu je bil objavljen intervju z gospodom z Obale, ki si je s pomočjo sokov pomagal, da je premagal odvisnost od heroina. Ko temeljito očistimo telo, in post to najbolje napravi, celice ne kričijo več po teh opojnih in omamnih snoveh. Ob krepkem gibanju na svežem zraku, z dovolj spanja in počitka, ob zdravi prehrani in drugih navadah se lahko vsakdo zelo hitro prerodi. Post vsekakor ni samo zamenjava trde hrane za tekočino, ampak pogojuje tudi takojšnji in dosledno usmeritev v zdrav življenjski slog: telovadba, krepko gibanje, osem ur spanja (nujno vsaj dve uri pred polnočjo!), pozitivno mišljenje ... na posamezniku primeren način. In kar je še pomembneje, opustiti je treba vse slabe navade. Bolj pomembno kot to, kaj bomo počeli, je, česa ne bomo več počeli.

Kaj vse poleg žive hrane in rednega gibanja še sodi k zdravemu načinu življenja?

Zavedati se moramo, da si ne moremo ohraniti zdravja samo s postom, hrano (bodisi presno, vegetarijansko, vegansko ...) in intenzivno aerobno vadbo. Poskrbeti

je treba tudi za plemenite partnerske in družinske odnose, ki notranje bogatijo, za ustvarjalno delo, ki navdušuje in napolnjuje. Če človek ni srečen v odnosih, če ne najde v svojem delu svojega poslanstva, potem lahko mimogrede zdrsne v različne krize in boleznij odvisnosti.

Prizadevati si moramo tudi za zdravo socialno in duhovno življenje, obenem pa stremeti k osmislitvi življenja in k samouresničevanju. Zdrava, naravna prehrana je samo ena od pomembnih poti, ki vodijo do zdravja. Nevrotično ukvarjanje samo z načinom prehrane in zanemarjanje medsebojnih odnosov, poklicnosti in vsestranskega samouresničevanja prej pripelje v stisko kot v zdravje. Težka naloga? Nikakor! Mnogim, ki so se celostno usmerili v zdrav življenjski slog, ki vsebuje vse te elemente, se je pravo življenje šele začelo. Brez vsestranskega lastnega prizadevanja se pa ne da ničesar napraviti.

Kako pa v luči zdravega življenja vidite smrt?

Normalno umiranje od starosti bi pomenilo, da se pač nekega jutra ne prebudimo iz spanja. Vsi organi so počasi, enakomerno dogoreli in ugasnili. To je seveda zelo redko. Večina ljudi umre zaradi tega, ker so določeni organi odpovedali in propadli zaradi čezmernih preobremenitev. Zaradi neprestanega zastrupljanja s sprevrženimi navadami se pojavijo kronična obolenja, ki vodijo v nepopravljive degenerativne spremembe.

Kakšna je vaša vizija zdravja na Slovenskem?

Verjamem, da obstaja način življenja, ki človeka ohranja zdravega in visoko vitalnega. Razviti bi morali sistem, ki bi spodbujal zdrav življenjski slog in zdravje. Neprestani boj proti boleznim ne vodi nikamor. Neprestano se ustvarja občutek, da slej ko prej moramo zboleti. Zaradi silnih ukrepov proti boleznij ljudje kar pričakujejo, da bodo zboleli. Mislijo, da je to neizogibno, da je to višja sila. Seveda s takšnim razmišljanjem potem res sami priključimo bolezen. Medicina je potrebna za reševanje življenj v določenih situacijah. Za več zdravja pa moramo ustvariti novo miselnost, ki bo skrb za zdravje, odgovornost z ramen zdravnikov in zdravilcev prenesla na vsakega posameznika. Ljudi je treba nehati strašiti z boleznijo, temveč jim vliti novo vero v življenjski slog, ki jih ohranja zdrave in jih obvaruje pred neprijetnimi zdravilnimi krizami, ki smo se jih navadili poimenovati bolezen.

Ta potreba je v javnosti vse bolj v zraku, zato so naši programi za krepitev zdravja in zdrav življenjski slog tudi deležni vse večje podpore in odobravanja širše civilne družbe, ki čuti veliko vrzel na tem področju. Izkušnje potrjujejo naša prizadevanja, zato pustimo času čas. Stvari se lahko razvijajo samo tako hitro, kolikor hitro se lahko spreminjajo naše zavedanje. Kdor išče in logično razmišlja, pa lahko že danes najde brez večjih težav.

Smo Slovenci dovzetni za nasvete o zdravem načinu življenja?

Večino ljudi k temeljitim spremembam načina življenja prisilijo zdravstvene težave, ki jih niso uspeli odpraviti samo s simptomatskim zdravljenjem, s številnimi terapijami in neštetimi »zdravilnimi« postopki. Smo pač tako narejeni, da do treznega

razmišljanja včasih pridemo le skozi bolečino in trpljenje. Na tej točki se zavemo, da moramo za rešitev problema najprej jasno definirati in si tudi priznati resnične vzroke, povzročitelje problema in jih začeti takoj odpravljati. Vsako sprenevedanje in odlašanje vodi samo v hujše zaplete. Enako je z boleznijo. Bolezen je lahko darilo, ki nas prisili, da razmislimo o svojem vsakodnevnem obnašanju. In vse več Slovencev se zaveda, da je treba opustiti slabe navade in jih zamenjati z dobrimi. Vse več ljudi je motiviranih za spremembo načina prehranjevanja, za redno telovadbo in intenzivno aerobno vadbo. Vse več ljudi razume, da čudežna tabletki, ki nas bo odrešila kazni za lastno zlorabljanje telesa, ne bo nikoli ustvarjena. Mit o zdravilih, idejo, da lahko nekaj ali nekdo zdravi od zunaj, mora zamenjati zavedanje, da je zdravljenje izključno biološki proces, ki ga izvaja naše telo, če mu omogočimo normalne okoliščine. – Potreben je samo klik v glavi in naše obnašanje se lahko v trenutku spremeni. In to se vse bolj dogaja.

Si nas kot narod in državo lahko predstavljate kot najbolj zdravo državo na svetu?

Zelo težko, kajti večina ljudi se ne želi ali ne zmore spremeniti zaradi pomehkuženosti. Ljudem več pomenijo plehki, instant užitki, ki počasi, a zanesljivo spodkopavajo njihovo zdravje. Korenitih sprememb se lotevajo ljudje, ki jim je bilo milostno dano, da so stvari razumeli, in premorejo toliko discipline, da se še pravočasno spravijo v red. Bolj zdravi od nas, v povprečju seveda, bodo vedno prebivalci manj razvitih držav, ki so (še) obvarovani pred škodljivimi vplivi prehranske industrije, saj jedo večinoma hrano, ki jo pridelajo na svoji zemlji. Pa še preveč je nimajo. Pri nas ljudje propadajo (tudi ali predvsem) zaradi preveč industrijsko pridelane, razvrednotene, mrtve in z neštetimi kemikalijami »oplemenitene« hrane. Tudi za dovolj spanja in počitka ima vse več ljudi premalo časa. Enako za dovolj sproščene telesne rekreacije. Iz službe prihajajo pozno popoldan, celo ob osmih zvečer, mi kdo pove. Izjema so redki svobodnjaki, ki so se potrudili in si zagotovili avtonomno ustvarjalno delovanje, razpolaganje s svojim časom. Večina se mora podrežati tempu, ki ga narekuje neizprosno hlastanje po dobičku in boj za preživetje. V tej dirki večina ljudi ne more niti razmišljati o bolj zdravem življenjskem slogu, kaj šele, da bi ga doživeli. Poglejte statistike boleznij, ki se iz leta v leto slabšajo! Ali se vam ne zdi, da gre nekaj narobe? Zakaj je v teh zlatih časih vse več bolnih, zakaj vse mlajši ljudje zbolevali za kroničnimi obolenji?

Saj ni vse tako črno, a marsikaj bi lahko bilo veliko boljše. Ko bo dovolj hudo, na žalost šele tedaj, bo tudi večina razumela. A za marsikoga bo, žal, prepozno. Zato pa: vzemite si čas, dokler je še čas!

Z najlepšimi željami za vaš osebni Preporod.

V okviru svoje turneje po Sloveniji bo Marjan Videnšek predaval v petek, 6. maja 2011, ob 18. uri v Trzinu (v dvorani Marjanice Ručigaj). Predavanje ima naslov: Kaj lahko sami storimo za svoje zdravje; nanj vabi tudi Ljubljancane. Vtopnine ni. Več o programu društva Preporod na spletni strani: www.zavod-preporod.si, Marjan Videnšek pa je dosegljiv na e-naslovu: marjan.vidensek@volja.net ali na gsm: 041/ 573 778, 051/ 601 927.

Četrtni razgledi

Foto: Igor Slavič

Koseški bajer je z novo ureditvijo postal priljubljena sprehajalna točka Ljubljančank in Ljubljančanov.

Foto: Lada Zei

Praznovanje sosedovega 80. rojstnega dne na Ulici Stare pravde.

ČS Šiška

Reševati probleme in spodbuditi živahnost

Vesna Kos – Bleiweis, predsednica Sveta ČS Šiška

Svet ČS Šiška se je od konstituiranja v novembru 2010 sestal na petih rednih sejah. Opravljeni so vsi postopki, potrebni za sprejem dokumentov za delovanje Sveta v skladu z navodili pristojnih služb Mestne občine Ljubljana in pravnimi akti MOL. Hkrati s tem pa je svet tudi vsebinsko in organizacijsko opredelil svoje delovanje. Pri tem je kot generalno usmeritev opredelil večje vključevanje športnih, kulturnih in drugih društev v programe ČS Šiška ter intenzivnejše urejanje prometnih in drugih zagat, ki se tekoče pojavljajo na območju ČS.

Za uresničevanje te usmeritve je svet izvolil delovna telesa za področje kulture, športa in rekreacije, prometa, komunalne infrastrukture in splošne varnosti, okolje in prostor ter socialne zadeve. Vsako od delovnih teles je pripravilo program in ga tudi finančno vrednotilo. Na podlagi tega je v okviru razpoložljivih sredstev Svet ČS sprejel izvedbeni načrt, v katerem so določeni roki za izvedbo in nosilci nalog. Poleg aktualnega programa za leto 2011 so določene tudi prednostne naloge ČS za obdobje 2011-2014.

V programu za leto 2011 je najbolj poudarjeno reševanje premikajoče se in mirujoče pločevine ter drugih problemov s tega področja, na katere tekoče opozarjajo prebivalci četrtna skupnosti. Ta problematika je bila 29. marca 2011 tudi jedro pogovora s predstavniki Oddelka za gospodarske dejavnosti in promet MO Ljubljana, ki bo pripravil pisne odgovore na opozorjene probleme in hkrati tudi odgovore na rešitve, ki jih je predlagala četrtna skupnost, in seveda tudi roke, v katerih bo predložene zadeve mogoče rešiti. Vse pa je odvisno od realnih možnosti za uresničitev in razpoložljivih proračunskih sredstev.

Začeli smo uresničevati program s področja kulture. Pripravili bomo ciklus predavanj na temo *Ljubljana, ali te poznam*. V spomladanskem delu ciklusa sta bili predavanja dr. Andreja Gasparija *Arheologija Ljubljaničnice* in dr. Petra Vodopivca *Ljubljana v času Ilirskih provinc*, predavanja se bodo nadaljevala v jesensko-zimskem času. Vsa predavanja so pripravljena v sodelovanju s KUD Vodnikova domačija in v njegovih prostorih. Čeprav udeležba ni bila bleščeča,

puške ne bomo vrgli v koruzo. V počastitev 70-letnice ustanovitve OF in 1. maja bo na ploščadi pri fontani v Ulici Bratov Učakar koncert pihalnega orkestra Litostroj. Več kulturnih prireditev si v sodelovanju s kulturnimi društvi želimo pripraviti na prostem, pri čemer bi radi izkoristili predvsem prizorišče ob Koseškem bajerju, če bo v bližino majhnega amfiteatra ob prireditveni ploščadi na vodi napeljana električna. Kulturna društva smo povabili k sodelovanju ob praznovanju dneva Četrtna skupnosti Šiška 18. junija 2011.

K temu sodelovanju smo povabili tudi športna društva z območja četrtna skupnosti. Želimo, da svojo dejavnost predstavijo na različnih prizoriščih, ki jih imamo v Šiški dovolj – od športnega parka Ilirija, skakalnega centra v Mostecu, Koseškega bajerja, stadiona ob Verovškovi ulici, šolskih igrišč ...

V del naše četrtna skupnosti sodi tudi velik del območja naravnega parka Rožnik - Šišenski hrib-Koseški bajer. Posege na tem območju in drugo problematiko s področja varovanja okolja in prostora spremlja Svet za okolje in prostor, ki se bo aktivno vključil v javno obravnavo gradnje zadrževalnikov vode na območju med Brdnikovo ulico in Potjo spominov. Posvetil se bo kakovosti vode v Koseškem bajerju, saj v njegovi neposredni bližini poteka kar intenzivno gnojenje, pa tudi nesnage, ki jo odvržejo sprehajalci v vodo, je dovolj. Sam bajer in potoki, ki se s tega območja stekajo v Glinščico, so temeljito zaraščeni z japonskim dresnikom, kar zmanjšuje njihovo pretočnost in ogroža siceršnje vegetacijo. Vključevanje prebivalcev v splošne čistilne akcije pa je po naravi stvari domena tega delovnega telesa. Naj povemo, da sta turistični društvi Koseze in Spodnja Šiška v letošnjem letu organizirali že štiri tovrstne lokalne akcije.

Četrtna skupnost si je že v preteklem mandatu prizadevala, da bi lokacijo na izteku ulice Zore Regancinove Mestna občina Ljubljana namenila za gradnjo doma starejših. V tem mandatu je bilo opravljenih že nekaj pogovorov s predstavniki pristojnih mestnih služb, vendar dokončne odločitve še ni.

Več pozornosti namenjamo komunikaciji s prebivalci. Na spletni strani mol.siska@ljubljana.si so objavljena kratka poročila o vsebini posamezne seje sveta ČS, objavljene so prireditve, predsednica sveta ima vsako prvo sredo v mesecu med 14. in 15. uro odprta vrata za osebne stike, strokovna služba lokalne samouprave, ki dela na sedežu četrtna skupnosti, poskrbi za tekoče odgovore na pobude in predloge prebivalcev. Prav gotovo pa bomo za obveščanje

prebivalcev o prireditvah izkoristili tudi možnost brezplačnega objavljavanja na prikazovalnikih v avtobusih Ljubljanskega potniškega prometa. Pa tudi v glasilu Ljubljana bomo objavljali novice o svojem delu – uspešnem in tudi manj uspešnem reševanju šišenskih zagat.

ČS Center

Praznovanje Ulice stare pravde

Lada Zei

Ulica stare pravde v Ljubljani je bila ljudem najbolj znana v času, ko so tam delovale tri pomembne ustanove: Mestna otroška bolnišnica, Dispanzer za otroke z dežurno službo ob vikendih za vso Ljubljano in Inštitut za načrtovanje družine, ki je v sedemdesetih letih nadomestil mestno porodnišnico. O prebivalcih te ulice skoraj nihče ni vedel kaj dosti, razen ljudi, ki so imeli težave z ušesi, grlom in nosom, tu je namreč imel zasebno ordinacijo slavni slovenski otorinolaringolog dr. Janko Pompe.

Vsi otroci, ki smo rasli v tej ulici, smo znali natančno izgovoriti besedo otorinolaringolog in se z njo pred učiteljicami in osnovni šoli znali tudi pohvaliti. Pet meščanskih hiš, некоč so jim rekli vile, in dve večstanovanjski hiši so premogle kopico otrok, ki smo bolj ali manj istih let branili svoj teritorij pred Grajskimi, kot smo rekli tistim, ki so stanovali zgoraj na Ljubljanskem gradu, in na nas metali kamenje, kadar smo se tihotapili gor po travniku. Tudi spodaj je bilo trave v izobilju, ta predel ni bil kar tako imenovan Poljane. Gradbišča, ki so se pozneje pojavljala okrog te kratke ulice, so nas za vedno povezala. Na njih smo se skrivali, bojevali in se šli trgovine in zdravnike, kar smo se pač otroci некоč igrali, ko še ni bilo televizije in računalnikov. To srečno otroštvo nas, ki smo ostali v tej ulici, povezuje še danes.

V naši ulici smo vsi vedeli drug za drugega, kdo je imel popravca iz nemščine, kdo se je doma uprl in ni hotel več hoditi v glasbeno šolo, kdo je ukradel v trgovini liziko in so ga pri tem ujeli ... Ni je bilo skrivnosti, ki je ne bi zvedeli in je obdelali: včasih z norčevanjem, včasih z zasmehovanjem in pestmi. To je pač tisti del življenja, ki mu nihče ne uide, in čim več je tega, ko si otrok, tem močnejše so vezi, ko odrasteš.

Foto: Dunja Wedam

Kongresni trg bo kmalu zasijal v novi podobi.

Foto: Dunja Wedam

Most Hrdeckega bo skrajšal veliko poti po mestu.

Foto: arhiv Zavoda Exodos

Od 21. aprila je odprt Labirint umetnosti v bližini Gradu Kodeljevo.

Tako smo odrasli, mnogi, večina pravzaprav, smo kar ostali v teh svojih bivališčih iz otroštva, popravljali smo si strehe, fasade, zamenjavali lesena okna za plastična, urejali vrtove, s katerih je počasi izginila zelenjava in so jo zamenjale garaže, kajti, kdo bo jedel solato, prekrito s svincom in ostanki gume avtomobilov in plačeval mestu za prostor na pločniku!

Zdaj se zabava nas, nekdanjih bojnih tovarišev z vrtničkov okrog Ulice Stare pravde, odvija znotraj teh ostarelih vil in na vrtovih za njimi, včasih pa jo doživimo tudi z oken, ki nudijo razgled ne samo na zelenje po pobočjih Gradu, ampak tudi na številne avtomobilske nesreče na obeh vogalih te kratke ulice. Ne mine teden, ne da bi se tukaj zaletela dva, ki potem vpijeta in preklinjata, vijeta roke in se vdajata obupu. Poznamo vse faze voznških tegob.

Mi, nekdanji otroci, smo torej odrasli, imeli svoje otroke, ki so se že vsi odselili in nas pustili tukaj, v mirnem zavetju pod Gradom. Vse manj nas je v ulici, ugotovljamo, in po velikih stanovanjih živimo po parih ali sami, na ulici se vse pogosteje ustavljamo za vse daljši klepet in se imamo vsako leto raje. Kar je logično, kajti to je ena od prednosti, ki jih ljudem prinesejo leta: da si rad dobre volje in da znaš ceniti stara prijateljstva.

Prav iz tega je vzniknila ideja, ki smo jo pred leti, ob stoletnici ulice, s skupnimi močmi udeležili: priredili smo si praznik. Stoletnico ulice smo praznovali vsi skupaj, veličastno, kolikor smo pač mogli: imeli smo transparent, obešen čez cesto, na katerem je pisalo: Stoletnica Ulice stare pravde, pod njim smo se neko poletno popoldne vsi tudi slikali.

Vsi, pomeni več kot samo tisti, ki smo ostali in živimo tukaj: pomeni tudi vse tiste, ki so nekoč živeli tukaj. Vsi, ki smo jih našli po spominu in zvezah in ki so se odzvali našemu povabilu na praznovanje, nekateri so prepotovali pol Slovenije, da so se nam pridružili.

Praznovanje smo si organizirali na največjem vrtu, nanj smo znosili vrtno stole in mize iz vseh hiš, nakuhali in napekli smo hrane dovolj za cel bataljon, nakupili smo pijačo, si stroške družno razdelili. Organizirali smo snemanje in fotografiranje, glasbenega mojstra, pravega didžeja, smo zlahka našli med svojci. Ampak to sploh ni vse: na dovozu velikega vrta smo imeli postavljene panoje, na katerih so bili povečani načrti ulice, ko je bila na njej šele ena sama stavba, častno mesto je dobil mestni odlok o imenovanju ulice za časa župana Hribarja, imeli smo tudi načrte posameznih hiš v

gradnji, dokumente o lastnikih in predvsem o naši mladosti, povečane fotografije znanih Slovencev, ki so tukaj živeli, od fizika dr. Antona Peterlina do zdravnika dr. Janka Pompeta, pa skladatelja Radovana Gobca in dr. Miroslava Zeja in morda vesoljnemu slovenstvu manj znani ljudje, ki jih ne bom naštevala.

Ko je udarila ura na bližnjem zvoniku pet popoldan, smo trčili, nato pa je zagrmelo in se zabliskalo, strela je treščila v vrt sosednje vile in nas pognala pod streho. Veliko nas je bilo in hrana in pijača sta bili hitro na mizah v stanovanju hiše ob vrtu. Res je, da smo se morali malo tlačiti, ampak bilo je v resnici tako še bolje, bolj na kupu smo bili in se bolj slišali. Imeli smo govore, vsaka hiša po enega (samo), čeprav so hoteli vsi biti govorniki, peli smo, in to večglasno, kar je posledica Gobčeve šole, ki smo jo absolvirali mimogrede, tako kot so posledice pustile vaje ansambla Panda iz Pompetove kleti, kjer jih je Andrej uril za nastope in tekmovanja.

Ah, to praznovanje stoletnice je bilo enkratno, trajalo je skoraj 12 ur, domov nihče ni imel daleč, tisti, ki so izpraznili več, kot bi bilo modro, so se odpravili v sosednjo hišo spat in tako je naša stoletnica minila. Ne povsem, kajti naslednji dan smo popoldan prišli, ne da bi se bili o tem prej domenili, pospravljat k sosedom: pojedli in popili smo ostanke prejšnjega dne, sosedja je spekla svež jabolčni zavitek, beseda je dala besedo in tam je bilo sklenjeno, da bo praznovanje Ulice stare pravde postalo tradicija, ki jo gojimo naprej. Vsako leto se zberemo, letos poleti se bomo že šestič, včasih kar v gostilni na zgodnji večerji, se fotografiramo, se posnamemo in si pozneje doma vrtimo DVD, ki nam ga napeče digitalno usposobljen sosed. Tisti, ki so v tekočem letu praznovali polno obletnico življenja, dobijo predpasnik in lonček za kavo, opremljen z natisnjeno hišno številko ulice in obletnice. Oni potem tudi plačajo zaplete družbe, ki se ima vsako leto raje, ker vsako leto vemo več drug o drugem in vsako leto bolj cenimo prijateljstvo in nasmehe, ki si jih med letom delimo v neomejenih količinah. Mi, na Ulici Stare pravde, ne moremo govoriti o odtujenosti. Vsi pa seveda vemo, da se je za take odnose včasih treba tudi malo potruditi. Zakaj to pišem? Da bi spodbudila koga, ki bi v svoji ulici zbolnal svoje sosedo ali vsaj v bloku poskusil prepričati ljudi, da lahko v družbi sosedov za nekaj ur pozabijo na vsakodnevne skrbi.

ČS Jarše

Za kaj vse bomo poskrbeli v tem mandatu

Mag. Bojan Hajdinjak, predsednik ČS Jarše

Svetnice in svetniki Četrtna skupnosti Jarše smo na marčni seji opredelili seznam prednostnih nalog za obdobje 2011 – 2014, za katere presojamo, da jim je v našem okolju potrebno nameniti posebno pozornost in jih bomo v sodelovanju z Mestno upravo poskušali izpeljati v tokratnem mandatu.

Zagotovo je ena prvih nalog že od leta 1995 nerešeno vprašanje razmejitev zemljišč med javnim dobrim in funkcionalnim zemljiščem v Novih Jaršah. Med manjšimi, a življenjsko pomembnimi nalogami pa so naslednje:

- Prehod za pešce čez Šmartinsko cesto v podaljšku Kvedrove ceste bo potrebno semaforizirati.
- Na obračališču ob Bratislavski cesti predvidevamo ureditev novega uvoza za avtobusni promet in izgradnjo kolesarske steze.
- Med Kvedrovo ulico 2-8 je v načrtu izgradnja dodatnih parkirnih mest ter brežina ob Šmartinski cesti.
- Kronično pomanjkanje parkirnišč se bomo trudili ublažiti s pobudo za izgradnjo garažne hiše ali dodatnih parkirnih mest v naselju Nove Jarše na delih zelenic, ki so razvožene in zaparkirane (te predele naj bi spremenili v začasna parkirnišča).
- Zaradi pomanjkanja parkirnih mest smo evidentirali tudi potrebo po ureditvi enosmernega prometa in parkirnega režima na območju Zelene jame.
- Iz enakega razloga se zavzemamo tudi za ureditev enosmernega prometa in parkiranja na območju starega naselja Nove Jarše.
- Mestni upravi smo predlagali tudi ureditev kolesarske steze Ob železnici od Zvezne do Tovarniške ulice.
- Na Tovarniški ulici pred križiščem z Zvezno ulico do Perčeve ulice smo med prednostne naloge uvrstili tudi postavitev preventivnega radarja, omejitev hitrosti na 30 km/h in vris belih zvočnih črt.
- Cesta na Obrije je po naši presoji potrebna rekonstrukcije.
- V Obrijah pri h. št. 8, 10, 10 a (Obrijski klanec) je cestišče klanca potrebno rekonstrukcije.
- Zaradi prestavitve dovoza k objektu na Kajuhovi ulici št. 12 bo potrebno prestaviti avtobusno postajališče proti križišču z Rožičevo ulico ter urediti nadstrešnico.
- Na ureditev čaka tudi Šmartinska cesta od križišča v Novih Jaršah do Ceste v Šmartno, kjer bo potrebno pridobiti zemljišča, zgraditi pločnik, kolesarsko stezo in pot za kmetijsko

Fotografije: arhiv ČS Polje

Nastop folklorne skupine ob materinskem dnevu v zaloški dvorani Zadružnega doma.

mehanizacijo. ● Prebivalci ČS Jarše pričakujemo tudi izboljšanje obsega zdravstvenih storitev v Zdravstvenem domu Jarše z dvema splošnima zdravnikoma s polnim delovnim časom, pediatrom ali priročnim laboratorijem oz. sprejemnico laboratorija.

● Upravi smo predlagali tudi, da poskrbi za dokončno ureditev Šmartinskega parka, posebej za parkirišče in otroško igrišče. ● Na prometno najbolj frekventni Šmartinski cesti v območju BTC smo predlagali postavitev prikazovalnikov prihoda avtobusov LPP na postajališčih. ● Med Šmartinsko cesto in Mercatorjevo trgovino na Beblerjevem trgu smo upravo opozorili na uničen asfalt od razraslih korenin, kjer je treba urediti asfaltirano ploščad. ● Zavzemamo se tudi za nadaljevanje izvedbe klančin in ponižanje robnikov na križiščih in pločnikih pred prehodi za pešce za invalide na Kajuhovi, Kavčičevi in Šmartinski cesti.

● Naselja Šmartno, Obrije, Hrastje in Sneberje potrebujejo izgradnjo plinovodnega omrežja, ● ožje vodovarstveno območje vodarne Hrastje pa nujno izgradnjo fekalne in meteorne kanalizacije in ureditev komunalno-cestne infrastrukture. ● Med prednostnimi nalogami smo se zavzeli tudi za ureditev rekreativnih površin in odpravo črnih odlagališč vzdolž reke Save na območju ČS Jarše, ● za postavitev cestnih hitrostnih ovir na Cesti v Šmartno in Sneberski cesti (od Šmartinske ceste do ceste Trbeže), ● za označitev parkirnih mest na parkirišču ob cestišču na Ulici Hermana Potočnika-Jarška cesta (območje novjših blokov). ● Kakovost življenja na območju bo močno izboljšala tudi sanacija in prenehanje obratovanja separacije ter gramoznice v Obrijah ter vrnitev zemljišča v druge namene, bodisi za kmetijske površine ali pa za avtobusno obračališče ob uvedbi nove proge LPP, za kar smo se prav tako zavzeli. ● Za izboljšane avtobusne povezave LPP si bomo prizadevali na področju Clevelandske ulice, Obrij, Šmartnega, Hrastja in Sneberij. ● Javno razsvetlavo je treba urediti na Perčevi ulici, obnoviti pa na Cesti na Brinovec.

● Prometnim zamaškom bi bila v korist izgradnja izvoza iz Bratislavske ulice na avtocesto ● ureditev desnega zavijanja iz BTC na Šmartinsko cesto pri Petrolovem servisu h. št. 150 pri Creatini, ● ureditev Kavčičeve ulice za kolesarski promet in vzdolžno parkiranje, ● ureditev križišča ali krožišča v Sneberjah (Šmartinska cesta – cesta Trbeže) ter ● rekonstrukcija Letališke ceste in širitve v štiripasovnico, ureditev krožišča na križišču pri Emporiumu, začasno s prehodom za pešce.

V letu 2011 je Četrtna skupnost Jarše namenila izvedbi letnega načrta malih del znesek v višini 9.114 evrov, kot predvideva 6. člen Odloka o financiranju četrtnih skupnosti v Mestni občini Ljubljana. Načrt malih del je vključen v finančni načrt Oddelka za gospodarske dejavnosti in promet kot pristojnega organa Mestne občine Ljubljana. V letošnjem letu to pomeni za našo četrtno skupnost naslednje pridobitve oz. izboljšave: ● ureditev dela PST med poslovno stavbo na Ulici Gradnikove brigade 10 in OŠ Nove Jarše na Clevelandski 11 z odkopom zablatega materiala, hulumiziranjem in postavitvijo 35 količkov na delu javne zelenice, odstranitvijo 4 betonskih nosilcev za klopi in 4 večjih betonskih blokov iz zelenice ter ● izgradnjo

Kulturna prireditev ob materinskem dnevu je obiskovalce navdušila.

klančin za invalide na pločnikih pred prehodi za pešce na Kajuhovi ulici (znižanje robnikov).

Spoštovane občanke in spoštovani občani, želim vam prijetno počutje na območju vaše in naše četrtna skupnosti.

ČS Golovec

Si dovolj pogumen? Želiš biti koristen, pa ne veš kako? Postani gasilec!

Aleš Dakić, predsednik ČS Golovec

Prostovoljno gasilsko društvo Štepanjsko naselje vabi sokrajane k včlanitvi. Vabljeni so vsi, še posebej pa mlajši. Seznanili se boste z gasilskimi vozili, gasilsko tehniko in pravilnimi postopki za gašenje požarov, bojem proti poplavam in se marsičem. Vsakdo, ki želi prispevati k povečanju svoje varnosti in varnosti sokrajanov, je prijazen vabljeno, da se seznanijo z gasilstvom. Člani imajo zagotovljeno redno urjenje in izobraževanje s področja protipožarne varnosti. V PGD Štepanjsko naselje pa se člani zavedajo, da uspeha ne zagotavljajo samo trdo urjenje in vaje, ampak tudi prijetno druženje in zabava, ki ju pri gasilcih ne manjka.

VPIS POTeka vsak četrtek med 18. in 20. uro v prostorih PGD Štepanjsko naselje na Pesarski cesti 31 v pritličju poslopja z garažami. Več, kot nas je, močnejši smo. Dobrodošli, bodoče gasilke in bodoči gasilci!

ČS Polje

Mladinsko udejstvovanje na obrobju Ljubljane

Podgrajski mladinci

Na obrobju Ljubljane, kjer se Ljubljanica zliva v Savo, leži majhna vasica Podgrad. Kljub majhnemu številu prebivalcev smo vaščani med seboj zelo povezani in aktivni na vseh področjih. Naj naštejemo le nekaj naših aktivnosti, s katerimi se ukvarjamo: pohod po Ostrovharjevi poti, proslave ob kulturnih in drugih praznikih, predavanja o zgodovini naše vasi in okolice, delavnice za otroke, različne športne aktivnosti (pink ponk, karate ...), petje, dramsko-recitacijska skupina, viteška skupina ...

Za naše mamice in babice smo tudi letos, 26. marca skupaj z otroki v okviru dramsko-recitacijske skupine in delavnic za otroke priredili proslavo ob materinskem dnevu. Pripravili smo pester kulturni program, pri katerem ni manjkalo tudi smeha in zabave. Otroci so

Nastop malčkov iz Vrtca Pedenjped pod vodstvom vzgojiteljic Romane in Nataše.

pripravili pevske, recitacijske, plesne in druge zanimive točke, s katerimi so se predstavili sovaščanom.

Na našem malem odru Vaškega doma so zasijale zvezde breakdancea, orientalskega plesa, odlična harmonikaša, kitarist, pevski talenti, virtuozinja na klavirju in tudi drugi. Bilo je kar 20 nastopajočih, ki so zbrali pogum in nastopili na odru, vse od najmlajših, osnovnošolcev, srednješolcev, pa tudi gospe, ki je štela 80 let. Program, ki je trajal skoraj dve uri, ni gledalcev niti za trenutek dolgočasil.

Veseli smo, da smo od naših gledalcev prejeli mnogo pohval, kar daje nam mladim motivacijo ter še večjo voljo do ustvarjanja in kulturnega udejstvovanja v prihodnosti. Pomembno se nam zdi, da v današnjem času hitrega tempa življenja mladi pokažejo interes, da sodelujejo na tovrstnih kulturnih proslavah, saj to krepi medsebojno povezanost ljudi ter solidarnost. Želimo si, da bi s to tradicijo nadaljevali še vrsto let.

Kulturni dogodek ob materinskem dnevu

Mag. Minka Jerebič
organizatorica kulturnega dogodka

26. marca smo z lepim kulturnim dogodkom počastili naše matere. Ob tem dogodku sta Turistično društvo Zalog in Civilna družba Sp. Kašelj – Podgrad – Zalog organizirali v zaloški dvorani Zadružnega doma kulturno prireditev. Bogat kulturni program so s svojimi nastopi popestrili: Malčki iz Vrtca Pedenjped pod vodstvom vzgojiteljic Romane in Nataše, Otroški pevski zbor Župnije Zalog Kašelj pod vodstvom Žige Povalej, Folklorna skupina Društva Mladost pod vodstvom Radmile Šešič, Moška vokalna skupina Sotočje, Folklorna skupina Društva Ljiljan pod vodstvom Elvise Alukič, Klapa Lavanda, Ansambel Podvig in Mešani pevski zbor Pentakord.

Čudovite zvoke klasične glasbe so nam pričarali: Damjana Kožar (violina) ob spremljavi Urške Kuhar, Gregor Koritnik (klarinet) ob spremljavi Urške Kuhar in Grega Maren (violina) ob spremljavi Urške Kuhar.

Za recitale so poskrbeli: Andrej Gosek, župnijski upravitelj, Aleksander Skuk in učenke OŠ Zalog Maja Plut in Natalia Končina, Sara Bugarinovič ter Taja Cestar.

Kulturni program je povezoval Blaž Kuhar, ki je nastopajoče na oder »zvabil« s prijetnim povabilom. Za tehnično podporo je poskrbel KUD Svoboda iz Zaloga. Krajanji so s prostovoljnimi delom pomagali, da je bila dvorana pripravljena za izpeljavo dogodka. »Na pomoč« so priskočili tudi PGD Zalog – Sp. Kašelj, gospa Mateja Dovč, ki je skrbela za nujno medicinsko pomoč in Policijska postaja Ljubljana – Moste, ki so poskrbeli za varnost v okolici zaloške dvorane.

Ob zaključku kulturnega dogodka smo se poslovili s prijetnim občutkom, ki smo ga doživeli ta večer. Prepričani smo, da se bomo prihodnje leto zopet srečali in razveselili naše matere.

Hommage H₂O

Nagrajena fotografija Igorja Rusa

Stane Jagodič, akad. slikar in publicist

Foto: Igor Rus

Nagrajena fotografija.

V mesecu aprilu je v najožji izbor za nagrado prišlo kar nekaj avtorjev: Anže Kokalj s črno-belim posnetkom mladenke, ki v rokah drži listič z napisom *Samozavesti ne posnifaš skozi nos* in barvitim popartističnim motivom, ki predstavlja nagajivi šolariki. Sledi mu Borut Likar s fotografijo, ki predstavlja Plečnikovo cerkev sv. Mihaela na Barju, zaznamovano z drzno kompozicijo in jesensko zlatorumeno barvitostjo divje trte. Martinu Glazarju se je posrečil dokaj abstrahiran motiv rdečih spiralnih stopnic, ki vodijo na grajski stolp Ljubljanskega gradu, medtem ko je Aleš Sedej z občutkom upodobil sedeče dekle pred grajskim gotskim oknom, skozi katero prodirajo topli sončni žarki in oblivajo nežen obraz.

Avtor Igor Rus, ki se je februarja že uvrstil med tri najboljše avtorje, je tokrat poslal motiv v duhu prefinjene likovne kombinatorike, ki se časovno ujema s pomladnim prebujanjem narave. Podoba je kompozicijsko, barvno in izrazno premišljena in vsebuje štiri osnovne elemente. Za ozadje kompozicije je avtor izbral temen betonski zid z ograjo, nad katerim lebdijo deževni oblaki, pred steno pa je domišljeno vkomponiral ogromna svetla očala, orošena z vodnimi kapljicami. Horizontalni motiv na desni strani krasi vertikala v obliki javorjevega drevesca v krepki rasti in s slikovito krošnjo. V simbolnem smislu fotografija predstavlja nekakšen hommage vodi in zdravemu življenju, kar je v pravem nasprotju s černobilsko in fukušimsko ekološko katastrofo. V tehničnem smislu pa nas fotografija spravi v dvom. Je narejena s pomočjo zrcalnega efekta ali zmontirana s pomočjo računalniške tehnike? Kakor koli že, vsebuje nadrealistično razpoloženje poetične narave in spominja na fotografije oziroma montaže, ki so bile značilne za kreativno delovanje

Grupe Junij (1970-1985). Rusova vključitev očal v podobo se delno navezuje na motiviko, ki sta jo leta 1975 na zelo soroden način, v obliki morskega horizonta in očal, prikazala gosta Grupe Junij: Branko Lenart iz Avstrije in Heribert Burkert iz Nemčije. Nagrajenec Igor Rus ni zgolj iskalec realnih motivov urbanega okolja, temveč jih poetično nadgradi s prefinjeno vizualno kombinatoriko.

Drugi avtorji so prispevali dokumentarne posnetke, vendar s senzibilnim dožemanjem motivov arhitekture in urbanega življenja. Franc Medvešek je posnel Medicinsko fakulteto, zaznamovano z bujnimi krošnjami, Rok Glavan je usmeril fotoaparata na gladino reke Ljubljanice in ujel plavajoče papirnate ladjice. Avtorico Zalo Gorjup je pritegnil poulični kitarist, s katerim igrivo koketira čedna deklica, Vesna Videnovič pa se je povzpela na grajski hrib in ujela jesensko panoramo Ljubljane. Posnetek Ane Doles prikazuje gospo z rdečim predpasnikom, ki stoji pred prehodom za pešce in ob njej utripa rdeča luč semaforja. Šaljiv, humoren pristop! V motivnem smislu se je nagrajencu približala Irena Bahovec, v objektiv je ujela detajl obraza s sončnimi očali, v katerih se zrcali mestna arhitektura in poulično življenje.

Nagradni fotonatečaj Moja Ljubljana

Avtor vsakokratnega izbranega posnetka motiva Ljubljane prejme 125 evrov. Fotografije za objavo v naslednji številki pošljite najpozneje do 16. maja na naslov: Mestna občina Ljubljana, glasilo Ljubljana, 1000 Ljubljana na CD-ju ali v fizični obliki ali na e-naslov: glasilo.ljubljana@ljubljana.si.

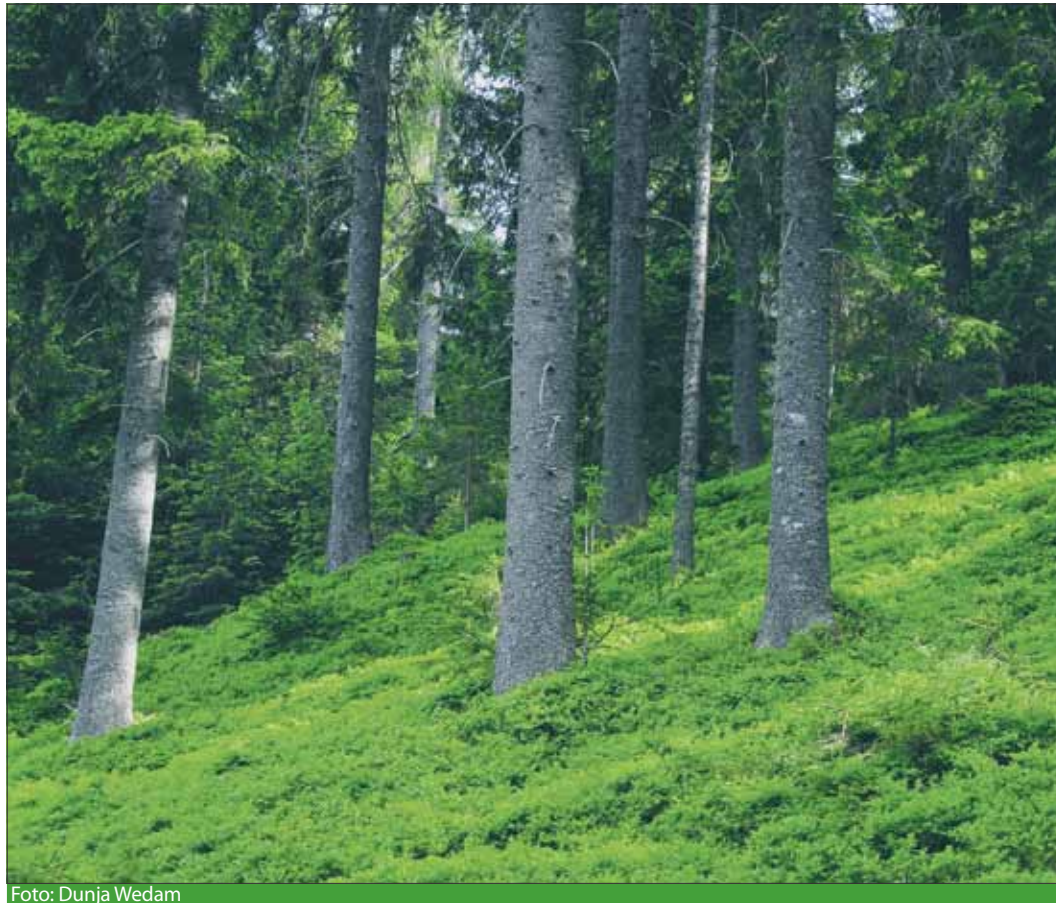

Foto: Dunja Wedam

Pohodne poti prepredajo ljubljansko podeželje in nudijo številne možnosti za rekreacijo in preživljanje prostega časa.

Začetek pomladi vabi v naravo. Pohodne poti prepredajo ljubljansko podeželje in nudijo številne možnosti za rekreacijo in preživljanje prostega časa. Po planinskih poteh pohodnike vodi rdeč-bela Knafeljčeva markacija, po Borovničevi, Kostanjevi in Ostrovrharjevi pohodni ter Krožni pohodni poti pod Pugledom jih usmerjajo table. Dve gozdni učni poti – Naravoslovna gozdna učna pot Mali Vrh in Gozdna učna pot po Šmarnogorski Grmadi, sta odprti knjigi o naravi in o gozdu. Pohodne poti so speljane tako, da lahko pohodniki spoznavajo naravno in kulturno dediščino območja ter uživajo v panoramskih razgledih, ki se odpirajo na grebenih, od koder je v lepem vremenu moč videti pol Slovenije. Poti omogočajo obisk vse leto, vsako leto pa lokalna društva organizirajo tudi vódene pohode.

Borovničeva pohodna pot

Izhodišče: parkirišče pred Kulturnim domom, Podgrad.

Trajanje (v eno smer): peš – 4 ure, s kolesom – 1,5 ure

Zahtevnost: lahka do srednja

Info: Turistična kmetija Pri Lazarju, Podgrajska c. 9 c,

1129 Ljubljana Zalog, T: 01/ 528 18 62; Planinski dom

Janče, Janče 1, 1129 Ljubljana Zalog, T: 01/ 367 10 29

Opozorilo: Pohodnikom s slabšo telesno kondicijo priporočamo, da si za povratek organizirajo avtomobilski prevoz.

Pohod: prva ali druga nedelja v juniju

Organizator: Turistično društvo Besnica – Janče

Kontakt: Srečko Birk, T: 01/ 367 10 07, M: 041/ 503 964,

W: www.sadnacesta.si

Začetek poti je v vasi Podgrad (leži naprej od Zaloga v smeri proti Lazam). Pohodniki lahko tu pustijo avtomobile, lahko pa nadaljujejo levo v hrib do Turistične kmetije Pri Lazarju, od koder se jim odpre prelep pogled na Ljubljansko kotlino, Šmarno goro, Kamniške Alpe, Triglav in na sotočje treh rek – Ljubljanice, Kamniške Bistrice in Save. Od kmetije vodi pot skozi gozd po grebenu do vzpetine Grmadnik, nato pa se nadaljuje do domačije Pri Tomažetu. Tukaj je do 2. svetovne vojne, ko po dolini Besnice še ni bilo poti, potekala povezava med Ljubljano in Litijo. Po njej pa so vozili les, steljo ipd. Stalne spremljevalke takih poti so bile nesreče, o katerih pričajo znamenja in kapelice. Križ na Trjavem klancu stoji kot spomin na nesrečo, ki se je zgodila ob prevozu lesa, ko je voznika do smrti stisnil voz, znamenje pri Jesihu pa je

bilo postavljeno v spomin na dogodek, ko sta se oče in hči vračala s sejma v Stični, kjer sta prodala vole. Na poti so ju ustavili roparji, ju okradli in kmeta ubili.

Pot se nato spusti levo mimo kapelice skozi bukov gozd do izvira Gradolskega potoka, se dvigne do domačije Jakopič, se vije mimo spomenika padlim v 2. svetovni vojni in nadaljuje do domačij Kostevc, Črnivec in Balant v vasi Vnajnjarje. Kmetije so raztresene po grebenu, vsaka je zaokrožena celota. Zaradi ugodnih talnih in podnebnih razmer se je tu v začetku 90. let 20. stoletja začel razvoj sadjarstva, ki ga usmerja program Celostnega razvoja podeželja in obnove vasi (CRPOV). Kmetije danes nudijo različne vrste sadja, med drugim tudi jagode. Združene so v Sadno cesto med Javorom in Jančami. Vse do 60. let 20. stoletja so bile to samooskrbne kmetije. Pridelovali so žito, redili živino in do konca 2. svetovne vojne pridelovali celo lan. Tradicionalna arhitektura je žal ohranjena samo še v sledovih. Pri domačiji Balant pa še stoji tradicionalna stanovanjska hiša z vsemi značilnimi elementi notranje razporeditve prostorov (veža, štilbc, kamra) ter z značilnim okrasjem na pročelju (vitice in napis IHS v tehniki štuka). Pot se nadaljuje čez gozd do Podružnične osnovne šole Janče v Gabrju pri Jančah. Podružnične šole so vitalnega pomena za ohranjanje poseljenosti podeželja. Učenci skrbijo za sadovnjak, na šoli pa poteka v okviru programa *Modrost stare mame v Deželi jagod* prenos tradicionalnih znanj. Udeleženci se seznanijo z izdelavo cvetja iz papirja. V vaseh pod Jančami naj bi ga izdelovali že v drugi polovici 19. stoletja. Z njim so v zimskem času, ko ni bilo svežega rezanega cvetja, krasili kapelice in Marijine oltarje v času Marijinega meseca

Podeželje,

Mag. Maruška Markovčič

(maja), glavne oltarje cerkva in bogkove kote. Izdelovale so ga večinoma ženske, in to pozimi, v prostem času ali po naročilu za posebne priložnosti. Velike rože iz papirja so našle svoje mesto na pogrebnih vencih. Še danes ga uporabljajo za okraševanje brinovega vrha velikonočnih butaric, ki si jih je moč vsako leto ogledati na cvetno nedeljo v sprevodih pred cerkvami na Jančah, Prežganju in Veliki Štangi. Prebivalci Vnajnjarij že nekaj let pripravljajo tudi butaro velikanko, ki jo okrasijo z več kot 300 cveticami iz papirja.

Pot se nato vzpne do velike kapelice pod Jančami. Postavljena je bila leta 1897 v spomin na epicenter velikega potresa, ki je v noči s 14. na 15. april 1895 strelsel in porušil dobršen del Ljubljane. Zaključil se pri Planinskem domu na Jančah. Najvišji vrh Mestne občine Ljubljana (792 m. n. v.) naj bi ime dobil bodisi po janičarjih, bodisi po jagenjčkih (*jančkih*). Janče so že od nekdaj priljubljena izletniška točka za Ljubljančane – do Laz ali Kresnic so se pripeljali z vlakom, potem pa nadaljevali peš na Janče. Danes je to osrednji prostor za različne prireditve (jagodne nedelje v juniju in kostanjeve v oktobru, kresovanje ...). Leta 1869 so časopisi ob propagandnem izletu nemških Turnerjev iz Ljubljane na Janče zabeležili krvavi spopad z domačini. Kmetje so Nemcem iztrgali zastavo, jo poteptali in jih nagnali. Avstrijske oblasti so nato poslale na Janče orožnike in četo vojakov. Veliko kmetov je bilo obsojenih na zaporne kazni, spopad pa je zahteval tudi smrtno žrtev.

Kostanjeva pohodna pot

Izhodišče: Sostro – zadnja postaja LPP št. 13

Trajanje (v eno smer): peš – 4 ure, s kolesom – 1,5 ure

Zahtevnost: srednja

Info: Turistična kmetija Kamnikar, Mali Vrh 3, 1260

Ljubljana Polje, T: 01/ 366 90 23

Opozorilo: Pohodnikom s slabšo telesno kondicijo priporočamo, da si za povratek organizirajo avtomobilski prevoz.

Izhodišče poti je na končni postaji avtobusa mestnega potniškega prometa št. 13 v Sostrem. Pot vodi najprej po glavni cesti v smeri Sadinje vasi, potem pa se pri tabli Češnjica odcepi na levo proti vasi. Že na začetku vasi se odpre pogled na tipično gručasto vas in na travniške nasade sadnega drevja, ki so bili v preteklosti prepoznavna veduta tega območja, danes pa so žal prepuščeni propadanju. Pot teče skozi vas mimo kmetij Snopičar in Mrkotovc, ki se ukvarjata s sadjarstvom, do vasi Zagradišče. Za vasi Zagradišče, Češnjica, Orle, Podmolnik, Sadinja vas in zdajšnje naselje Sostro je bilo in je še vedno značilno izdelovanje cvetnonedeljskih butaric, ki jim danes s skupnim imenom pravimo »ljubljska butarica«. Sestavljene so pretežno iz raznobarnih oblancev, ki so v pentljah nanizani okoli lesene osnove, na vrhu pa imajo šop iz ciprese ali resi podobnega zelenja *parkeljčkov*. Butarice so začeli izdelovati že konec 19. stoletja, večji razcvet pa je dejavnost doživela v 30. in 40. letih 20. stoletja kot dopolnilni vir zaslužka. Do 1. svetovne vojne so bile butarice sestavljene samo iz zelenja (bršljan, cvetoča resa in drugo zelenje), v obdobju med obema svetovnima vojnoma so mu izmenično, v vencih, začeli dodajati oblance, ki so v 30. letih 20. stoletja skoraj popolnoma zamenjali zelenje.

Iz vasi Zagradišče vodi skozi gozd makadamska pot do glavne ceste na Javor. Vasi Javor in Ravno Brdo ležita na osrednjem grebenu, od koder se odprejo lepi razgledi na okolico. Na eni strani se spuščajo poti v dolino Besnice, na drugi pa v dolino Panske reke. Med 2. svetovno vojno je bil 200-metrski pas po Javorskem grebenu zravnčan z zemljo, saj je bila tukaj speljana bodeča žica, meja med

prostor za preživljanje prostega časa

Italijo in Nemčijo. Meja je bila na prelazu Pečar, kjer je ob vodnem koritu potekala komunikacija med prebivalci ene in druge strani. Območje je znano po pletarstvu, ki je vse do 70. let 20. stoletja predstavljalo dodatni zaslužek kmetom tega območja. Pot nas pelje po slemenu proti Malemu Vrh. V zadnjem delu se priključi na Gozdno naravoslovno učno pot Mali Vrh. Vračanje je predvideno po isti poti.

Krožna pohodna pot pod Pugledom

Izhodišče: Mali Lipoglav

Trajanje: krajši krog – 2 uri, daljši krog – 3,5 ure

Zahtevnost: lahka do srednja

Info: Društvo podeželja Lipoglav, Mali Lipoglav 3 a, 1293 Šmarje Sap, T: 040/ 631 438

Pohod: tretja sobota v septembru

Start in cilj poti je pred Kmečkim turizmom Pri Jakopcu v središču vasi Mali Lipoglav (dostop: Ljubljana Sostro – Podlipoglav – Mali Lipoglav ali Motel Grosuplje – Perovo – Zgornja Slivnica – Mali Lipoglav). Pot je imenovana po hribu Pugled, ki je s 615 m. n. v. najvišja vzpetina tega področja in poteka po gričevnatem območju jugovzhodnega dela Mestne občine Ljubljana, delno pa tudi po meji z občino Grosuplje. Dolga je približno 14 kilometrov, speljana pa je skozi šest zaselkov na tem območju – Mali in Veliki Lipoglav, Repče, Brezje, Selo pri Panchah in Pance. Zanimivi so izvori imen teh vasi. Veliki in Mali Lipoglav naj bi dobila ime po lipah, ki stojijo ob cesti, ki vodi v dolino. Obstaja več razlag, zakaj je eden Mali in drugi Veliki: Veliki leži više od Malega; Veliki naj bi nastal prej kot Mali; v vsaki vasi naj bi posadili po dve lipi, ker naj bi na Velikem Lipoglavu rasli hitreje, je tako postal Veliki. Pance naj bi bile po pripovedovanju »hudo stara vas«, o čemer pričajo tudi prazgodovinske najdbe. Nastale naj bi na vzpetini, ker so se tako lažje ubranile Turkov. Če so Pance in njeni prebivalci med domačini »veljali za boljše«, pa so imeli Selo pri Panchah za slabše in revnejše naselje. Prebivalci Sel so bili še posebej jezni, če so jim rekli, da so iz »pustih Sel«. Vas Repče naj bi dobila ime po tem, ker so njeni prebivalci »pozimi repo okopavali«. Območje pod Pugledom, v bližini vasi Brezje, kjer je še danes bolj močvirno, rečejo »Na izeru«. Zgodba namreč pravi, »naj bi ime nastalo, ko je hlapca z vprego, ki je bil nekega dne na planjavi, tam ujelo neurje. Voda je hitro narasla, nastalo je jezero in hlapec se je utopil. Čez nekaj dni pa je voda prinesla samo usnjene trakove.« Na Malem Lipoglavu stoji vaška sušilnica za sadje, ki so jo postavili 1937. leta na pobudo vaškega učitelja Alojza Trčka. Dve lesi za sušenje je, ker je odstopil zemljo za postavitev sušilnice, uporabljal sosednji kmet, preostali dve pa sta bili na voljo drugim kmetom v vasi, ki so bili solastniki. Bila je zgrajena iz kamna in je imela deset les, prepletenih s srobotom. Vsak kmet je sam poskrbel za drva in sam sušil svoje sadje. Sušilnica je bila med vojno požgana in je na pobudo lastnika zemljišča in ob podpori Mestne občine Ljubljana obnovljena konec 90. let prejšnjega stoletja.

Pot vodi čez Pugled do Velikega Lipoglava. Na vrhu je spomenik, posvečen padlim v 2. svetovni vojni. Območje okrog Pugleda je bilo naseljeno že od prazgodovinskih časov naprej. Pomembnejši naselbini iz zgodnje železne dobe sta bili na Molniku in na Magdalenski gori. V vasi Veliki Lipoglav lahko pohodniki zaključijo krog in nadaljujejo proti Malem Lipoglavu ali pa naredijo večji krog, ki jih popelje v dolino Panške reke. Tu so v tako imenovani Srebrni dragi do leta 1939 kopali srebrno rudo in jo vozili v Ljubljano na predelavo. Rudnik so zaprli, ostal pa je še zelo dobro viden jašek. Pot se nato dvigne do Panc ter se nadaljuje do izhodišča na Malem Lipoglavu.

Ostrovharjeva pot

Izhodišče: Podgrad pri Ljubljani; pot je krožna

Trajanje: s postanki 3 ure

Info: Milan Bizjan, T: 01/ 528 18 62, M: 041/ 807 146, E: milan.bizjan@volja.net, Jure Grilc, M: 041/ 956 831

Pohod: zadnja nedelja v aprilu

Izhodišče poti je vas Podgrad pri Ljubljani. Dostopati je mogoče z osebnim avtomobilom po cesti od Zaloga proti Lazam ali pa peš s postaje mestnega potniškega avtobusa št. 11 oziroma z železniške postaje v Zalogu (25 minut hoje). Pot pohodnike najprej pelje mimo kemične tovarne Arbo. Gre za eno najstarejših kemičnih tovarn na Slovenskem. Na tem mestu je delovala že oljarna, kjer so izdelovali firnež, oljne barve in špirit. Leta 1860 je pogorela. Po 1. svetovni vojni sta jo kupila kemika Ana in Evgen Kansky in jo obnovila. V njej so izdelovali eter in druge kemikalije. Po 2. svetovni vojni so tovarno nacionalizirali in preimenovali v Kemično tovarno Arbo, ki je izdelovala dodatke za lake in barve. Leta 1992 je bila vrnjena lastnikom. Obratovati je prenehala leta 2001. Pot se iz doline reke Besnice dvigne do Vile Kansky, kjer so še vidni ostanki spodnjega srednjeveškega gradu, in se po kašelskem hribu nadaljuje do Starega gradu. Oba srednjeveška gradova oz. utrdbi sta bili v lasti vitezov Ostrovharjev (Osterbergi). Grad (Vila Kansky) – prvi grad na tem mestu, so postavili Spanheimi v 13. stoletju, po izumrtju Gallenbergov pa je ostal neposeljen in je hitro propadel. Leta 1789 je baron Jožef Kalasanc Erberg z Dola ruševine gradu podrl in na njihovem mestu pozidal renesančno vilo. Imela je rdečo fasado, zato so ji pravili tudi Rdeči grad. Leta 1932 sta zakonca Kansky tu zgradila današnjo vilo. Najstarejša omemba Starega gradu je v delilnem pismu iz l. 1256, po katerem je Osterberg pripadel Filipu Spanheimu, oglejskemu patriarhu in salzburškemu nadškofu. Grad je bil tako najprej v rokah rodbine Spanheim, ki ga je verjetno že tedaj opustila in nekoliko niže zgradila nov grad. Po njihovem izumrtju so gospostvo do leta 1360 imeli v lasti Goriško-Tirolski grofje, zatem pa do leta 1567 Gallenbergi. Zadnji od njih, Jurij pl. Gallenberg, je umrl v bitki s Turki leta 1562 med službovanjem v Bihaču. Potem so ga do leta 1688 imeli v lasti Raspi z Dola, nato pa do 19. stoletja dolski Erbergi. Kasneje je grad prehajal iz rok v roke, nekaj časa je bil v lasti Franca Povšeta, od 1930 leta pa je v lasti podgraških tovarnarjev Kanskyjev. Pot se od ruševin starega gradu spusti do kamnolomov mlinskih kamnov. Nahajališče in tukajšnja izdelava mlinskih kamnov je navedena že v zapuščinski razpravi ob izumrtju osterberških gospodov Gallenbergov iz leta 1567. Tu so sekali mlinske kamne že v poznem srednjem veku, večinoma v premeru okoli enega metra in debeline 20 centimetrov. Po ogledu kamnolomov se pot dvigne do vnožja Starega gradu in se spusti do potoka Besnica, ga preči in se vzpne na nasprotni hrib Murjevko, od koder je lep pogled na ruševine Starega gradu in kamnolom ter na Janško hribovje. Pot se konča na Turistični kmetiji Pri Lazarju nad sotočjem Ljubljani, Save in Kamniške Bistrice. Ljubljani in Sava sta bili plovni in vir oskrbe z ribami. Sotočje je omenjal že Valvasor, vendar je navajal sotočje štirih rek – Ljubljani, Save, Kamniške Bistrice in Besnice. Po Savi so splavarji (»flosarji«) vozili les in se zahvaljevali sv. Miklavžu (Nikolaju) za varovanje pred nesrečo. Po Ljubljani je nekoč potekal rečni tovorni promet med Kranjsko in Hrvaško, pristanišče je bilo v Zalogu.

Gozdne učne poti

Gozdna učna pot Po Šmarnogorski Grmadi

Izhodišče: Vikrče, bližina gostilne Kovač

Trajanje: 3 do 4 ure, krožna pot

Kontakt: Zavod za gozdove Slovenije (ZGS), Območna enota Ljubljana, Tržaška cesta 2, 1000 Ljubljana

Tiskani vodnik: ZGS, OE Ljubljana (Tržaška 2, Ljubljana), MOL – Odsek za razvoj podeželja in upravne zadeve (Zarnikova 3, Ljubljana) in v gostilni Ledinek na Šmarni gori. T: 01/ 241 06 00, E: OE Ljubljana@zgs.gov.si

Pot se začne in konča v Vikrčah, v bližini gostilne Kovač. Iz Vikrč se vzpne na Grmado (676 m. n. v.), na šmarnogorskem sedlu pa se pot obrne navzdol. Po poti je razvrščenih 14 stojišč, opremljenih s tablam, katerih vsebina opozarja na zanimivosti, vezane na raznolikost gozda, skozi katerega hodimo, na sedmih so navedena imena gozdnih združb, ki poraščajo tla v okolici. Na vrhu Grmade je razgledna tabla, ki pomaga obiskovalcem pri prepoznavanju okolice.

Gozdna učna pot po šmarnogorski Grmadi je bila ena prvih gozdnih učnih poti v Sloveniji, saj je bila urejena že leta 1974. Namenjena je šolarjem, planincem, izletnikom, rekreativcem – vsem, ki si želijo ob rekreaciji in uživanju v naravi obnavljati staro ali pridobivati novo znanje. (Vir: Gozdna učna pot po šmarnogorski Grmadi, Marijana Tavčar, MOL 2002.)

Gozdna naravoslovna učna pot Mali Vrh

Izhodišče: Turistična kmetija Kamnikar

Trajanje: 2,5 ure, krožna pot

Kontakt: Zavod za gozdove Slovenije (ZGS), Območna enota Ljubljana, Tržaška cesta 2, 1000 Ljubljana

Tiskani vodnik: ZGS, OE Ljubljana (Tržaška 2, Ljubljana) – ob delavnikih v dopoldanskem času, MOL – Odsek za razvoj podeželja in upravne zadeve (Zarnikova 3, Ljubljana) – v času uradnih ur in na Turistični kmetiji Kamnikar. T: 01/ 241 06 00, E: OE Ljubljana@zgs.gov.si

Izhodišče in cilj poti sta pri Turistični kmetiji Kamnikar v Malem Vrh. Učna pot poteka po delu poti, ki obkroža zaselek Mali Vrh pri Trebeljevem. Zasnovana je kot knjiga o naravi in gozdu v njej. Pot popelje obiskovalca po travnih poljanah, gozdnih lazih in gozdu. Poudarek je na spoznavanju zgradbe in življenja gozda ter delovanja narave. Opremljena je s 15 vsebinskimi in z osmimi informacijskimi tablam, ki s svojo vsebino spremljajo posamezne konkretne pojave v naravi. Namenjena je zelo širokemu krogu obiskovalcev: naključnim sprehajalcem, šolarjem, lastnikom gozdov, ljubiteljem narave in tudi tistim, ki že precej vedo o gozdu.

Na vseh poteh veljajo nenapisana pravila obnašanja, obračamo se na vas s prošnjo, da jih spoštujete:

- V naravi nismo sami. Zato ne povzročajmo nepotrebne hrupa!
- Psi lahko preplašijo gozdne živali, zato jih imejmo na vrvciah!
- Smeti pospravimo v nahrbtnik in jih ne puščajmo ob poteh!
- Ne nabirajmo rastlin in ne uničujmo po nepotrebnem.
- Gobe in druge gozdne sadeže nabirajmo v zmernih količinah!
- Ne pobirajmo kmetijskih pridelkov ob poti in ne hodimo po nepokošenih travnikih!
- Ne sekajmo in ne uničujmo drevja!
- Ne uničujmo opreme poti (usmerjevalnih tabel, klopc ...)

Oddelek za gospodarske dejavnosti in promet MOL

Odsek za razvoj podeželja in upravne zadeve

Zarnikova 3, SI – 1000 Ljubljana

T: +386 (0)1 306 43 01, F: +386 (0)1 306 43 03

E: podezelje@ljubljanasi.si

W: www.ljubljana.si/si/zivljenje-v-ljubljani/podezelje/

Ljubljanske novice

Pomoč oškodovancem v lanskih septembrskih poplavah

Mestne svetnice in svetniki so 18. aprila na 2. izredni seji sprejeli Odloko o dodelitvi finančne pomoči za odpravo posledic škode ob lanskih poplavah, ki so povzročile veliko škodo in so ena največjih naravnih nesreč v Ljubljani. Mestna občina Ljubljana je že ob prvem naraslem vodotoku nudila pomoč z ustreznimi javnimi službami in prostovoljci, ki so prizadetim v poplavah dan in noč pomagali po vseh razpoložljivih močeh. V prvem trenutku je šlo za reševanje in odpravljanje najnujnejših posledic, za kar je Mestna občina Ljubljana namenila 678.425 evrov. Novembra in decembra 2010 pa je občina prek centrov za socialno delo razdelila 400.000 evrov pomoči socialno najbolj ogroženim posameznikom, ki so utrpeli škodo ob poplavah.

Pogoji za pridobitev finančne pomoči za posameznike so naslednji:

- upravičenec mora imeti **stalno bivališče v Mestni občini Ljubljana v stanovanju ali stanovanjski stavbi**, za katero je prijavljena škoda ob poplavah septembra 2010 in je **ocenjena z aplikacijo AJDA**,

- biti mora **lastnik, najemnik ali drugače upravičen uporabnik stanovanja ali stanovanjske stavbe** iz prejšnje alineje, če gradnja ne pomeni nedovoljenega posega v prostor.

Po tem odloku je potencialnih upravičencev **862**, ki so utrpeli (skupaj po aplikaciji AJDA) za **3.111.707 evrov** škode, kar pomeni, da je višina povprečne škode 3.610 evrov. Popisanih je bilo 1.007 objektov (stanovanjski, poslovno-stanovanjski in poslovni objekti).

Upravičenci bodo dobili **30 odstotkov ocenjene delne škode oziroma najmanj 250 evrov pomoči in največ 5000 evrov v enkratnem znesku**.

V ta namen bo občina po pričakovanjih namenila finančna sredstva do višine **1.100.000 evrov**. Upravičenci bodo v začetku meseca maja prejeli obvestilo z zaprosilom, da Mestni občini Ljubljana posredujejo v obvestilu zapisane podatke (TRR, številka gradbenega dovoljenja, EMŠO, podatki o lastništvu itd.). Sledila bo obdelava podatkov, izdaja odločbe in finančno nakazilo. Prvi prejemniki bodo prejeli finančna nakazila v začetku meseca junija (upoštevaje pritožbeni rok).

Sredstva bodo namenjena za povrnitev škode na **premičnem premoženju** (pohištvu, gospodinjskih strojih in aparatih, gorilcih, ogrevalnih telesih itd.) – v nasprotju z državno pomočjo, ki se **nanaša na delno škodo na nepremičnini (objektu)**.

Poplave so povzročile veliko škodo tudi na **občinski infrastrukturi** (cestah, mostovih, vrtcih); gre za **3.562.000 evrov škode**, ki bo sanirana v letošnjem in naslednjem letu.

Ljubljana v družbi ustvarjalnih evropskih mest

14. aprila 2011 je na Ljubljanskem gradu potekala mednarodna konferenca o pomenu in potencialih kulturnih ter kreativnih industrij za razvoj evropskih mest in regij *Kreativna mesta: priložnosti, politike in prostori*. Konferenca je združila ambicije dveh evropskih projektov *Kreativna mesta (Creative Cities)* in *Druga priložnost (Second Chance)*, v katerih sodelujejo Mestna občina Ljubljana, Regionalna razvojna agencija ljubljanske urbane regije (RRA LUR), Inštitut za ekonomska raziskovanja (IER) ter Muzej in galerije mesta Ljubljane. Slavnostna govornica, kulturna ministrica Majda Širca je o pomenu konference povedala, da se o kreativnih industrijah veliko govori, pa zelo malo ve, zato je ministrstvo temu področju namenilo posebno pozornost tudi z javnimi razpisi, ki odpirajo širši prostor za razvoj ustvarjalnih potencialov, ki »naj vstopijo v vse pore našega življenja in plemenitijo naše življenje na vseh ravneh«. Župan Zoran Janković je v uvodnem pozdravu napovedal Ljubljani razvoj kreativnih industrij, ko bo vrata odprl Center sodobne umetnosti Rog. Sledili sta predavanji mednarodnih strokovnjakov **dr. Toma Fleminga**, ki je med primeri dobre prakse pokazal tudi uspešen projekt Ljubljane – svetovne prestolnice knjige 2010, in **prof. dr. Klaus R. Kunzmann**; oba sta udeležence seznanila z izkušnjami ter prevladujočimi trendi na področju kreativnih industrij v svojem kulturnem okolju.

Konferenca se je zaključila z okroglo mizo, na kateri so bile ideje razvoja kreativnih mest in regij predstavljene v odnosu do slovenskih ekonomskih, prostorskih in kulturnih politik. Na okroglo mizo so sodelovali **dr. Tom Fleming, prof. dr. Klaus R. Kunzmann, dr. Pavel Gantar, dr. Stojan Pelko, mag. Miran Gajšek** in moderator **prof. dr. Marjan Hočevar** s Fakultete za družbene vede. Mag. Miran Gajšek, načelnik Oddelka za urejanje prostora Mestne uprave, je v razpravi o kreativnih industrijah poudaril, da se tudi Mestna občina Ljubljana v okviru svojih možnosti in možnosti države vsekakor ukvarja s prostorskimi vidiki razvoja kreativnih industrij v mestu. Ne le te ponovno odkrite zvrsti, temveč tudi drugih dejavnosti, ki lahko prinašajo delovna mesta. Po slikovitem prikazu globalnih teženj, ki se kažejo v premiku zanimanja investitorjev v velike države (Brazilija, Indija, Rusija, Kitajska) in največja mesta (od evropskih je to Istanbul), je zatrdil, da Občinski prostorski načrt ni tisti dokument, ki določa razvojne meje, temveč kvečjemu omogoča uresničevanje razvojnih ambicij. Seveda morajo biti te usklajene z okoljskimi, prometnimi in drugimi zmogljivostmi mesta. Res pa je tudi, da je recesijski čas precej zmanjšal pričakovanja in oklestil pogum naložbenikov v nepremičnine oziroma prostorski razvoj. (Več o tem v prihodnji številki.)

Prelet 2011 5. festival Slovenskega mladinskega gledališča

Tadeja Pungerčar

Klaus Mann, sin slovitnega nemškega pisatelja Thomasa Manna, je leta 1936 v Amsterdamu objavil roman *Mefisto*, pretresljivo zgodbo o povzpniškem igralcu Hendriku Höfgenju, ki dušo proda nacionalsocialistom, da bi si zagotovil bleščečo kariero. Klaus Manna je pri pisanju romana navdihnil sloviti nemški igralec in režiser Gustaf Gründgens, ki je bil nekaj časa celo poročen z njegovo sestro Eriko Mann. Gründgens je namreč sodeloval z nacisti in se po koncu II. svetovne vojne na hitro »preobrazil« v demokrata ter uspešno nadaljeval kariero igralca, režiserja in gledališkega direktorja.

Klaus Mann, ki je del II. svetovne vojne preživel v ZDA in velja za enega izmed najpomembnejših avtorjev nemške literature v pregnanstvu, je leta 1949, razočaran nad povojno Evropo, zaradi prevelikega odmerka uspavalnih tablet umrl v Cannesu. Njegova pogumna življenjska pot je bila prepredena z nenehnimi nesoglasji z očetom, pa tudi s težavami zaradi homoseksualnosti. *Mefisto* je v Nemški demokratični republiki pri založbi Rowohlt izšel šele leta 1981, saj so prepoved natisa tega romana dosegli dediči Gustafa Gründgensa. V tistem času je roman na filmsko platno prenesel madžarski režiser István Szabó. V naslovni vlogi je zablestel avstrijski gledališki in filmski igralec Klaus Maria Brandauer. V prevodu Lada Kralja je *Mefisto* pri Mladinskem gledališču izšel leta 1984.

Roman *Mefisto* je za oder priredila Žanina Mirčevska, režiser Eduard Miler pa pripravlja zadnjo premiero Slovenskega mladinskega gledališča v tej sezoni. »Ali obstajajo vzporednice med zapeljanim zapeljivcem Höfgenom in tedanjo nemško nacizirano kulturo ter sodobno postsocialistično Slovenijo? Kje so mefistovski mehanizmi, ki tudi danes poganjajo 'obrat' gledališča in predvsem igralca, narcisa, ki je pripravljen za slavo izdati svoje najbližje? Kaj se je danes zgodilo z etiko v gledališču, kdo so nosilci te etike? Kdo so danes revolucionarji, kakršna sta bila Klaus in Erika Mann? Kakšno vrsto krize spola uteleša Mefisto? Ali tudi danes (morda celo bolj kot včasih) obstaja povezava med gledališčem in politično igro? Kakšna je politika gledališča, ki to igro omogoča?« (Tomaž Toporišič)

Mefisto bo otvoritvena predstava 5. mednarodnega gledališkega festivala Prelet, ki ga pripravlja Slovensko mladinsko gledališče. Na letošnjem festivalu se bo predstavilo Zagrebško gledališče mladih, ogledali pa si bomo predstavi *Rose is a rose is a rose is a rose* Ivane Sajko in *Vatrotehna 2.0* v režiji Boruta Šeparovića, ki se je gledalcev Preleta močno dotaknil že lani s predstavo *Moje srce bije zanjo*. Hrvaški kolegi bodo vrnili obisk, saj je Slovensko mladinsko gledališče aprila v

Foto: Primož Lukežič

Otvoritvena predstava letošnjega Festivala Prelet v SMG bo *Mefisto* v priredbi Žanine Mirčevske in režiji Eduarda Milerja; v naslovni vlogi Dario Varga.

Zagrebškem gledališču mladih gostovalo s tremi predstavami. »Resnica je, da se dobrega gledališča ne da skriti, tako kot tudi zaljubljenosti ne, izziva pa prav to. Prav to so lahko občutili tisti, ki so ta teden preživeli tri božanske večere v Zagrebškem gledališču mladih in spremljali gostovanja Slovenskega mladinskega gledališča iz Ljubljane, ki ga več let uspešno vodi Uršula Cetinski. Naši sosedi so v okviru rednega in hvalevrednega cikla *Evropsko gledališče v ZKM-u*, za kar je zaslužna ravnateljica Dubravka Vrgoč, prinesli pridih sijajnega gledališča po principu za vsakogar nekaj: *Peklenska pomaranča* režiserja Matjaža Pograjca, *Vampir* našega Ivica Buljana in *Zločin in kaznen* Diega de Bree. Čeprav je kulturni gledališki most med Hrvaško in Slovenijo že dolgo čvrst, zagotovljen in obstoječ, je ravno s tem gostovanjem dana dobra lekcija hrvaškemu gledališču.« (Helena Braut, Vjesnik)

Na Preletu 2011 si bo mogoče ogledati tudi več predstav Slovenskega mladinskega gledališča: predstavo *Preklet naj bo izdajalca svoje domovine!* (režija Oliver Frlić), ki se je aprila izvrstno odrezala v newyorškem gledališču La MaMa, duhovito in pikro predstavo *Diva svetnica mati prasicca* (režija Maruša Geymayer-Oblak), gledališki spektakel za vse starosti *Oliver Twist* (režija Matjaž Pograjc), poetičnega *Vampirja* (režija Ivica Buljan), pretresljiv *Zločin in kaznen* (režija Diega de Bree), ki blesti na različnih celinah, tenkočutni *Amado mio* (režija Ivan Peternejl), ki je januarja očaral občinstvo v Čilu, *Pohujšanje v dolini šentflorjanski* (režija Vito Taufer), ki je trenutno velika uspešnica SMG, in *Zadnji ples Nižinskega* (režija Marko Mlačnik) o pretresljivi usodi vrhunškega baletnika.

Del festivala bo tudi okrogla miza o pohlepu, ki jo bodo pripravili študentje

Foto: Žiga Koritnik

Prizor iz predstave Cankarjevega Pohujšanja v dolini šentflorjanski v režiji Vita Tauferja.

Foto: Nada Žgank

Foto: Nada Žgank

Foto: Miha Fras

Foto: Miha Fras

14. aprila 2011 je na Ljubljanskem gradu potekala mednarodna konferenca Kreativna mesta.

Dr. Stojan Pelko in mag. Miran Gajšek na okrogli mizi o razvoju kreativnih mest.

Župan Zoran Jankovič je 12. aprila sprejel učence 1. a razreda OŠ Zadobrova.

Podžupan Jani Möderndorfer na slavnostni akademiji Mestne zveze tabornikov Ljubljana.

Oddelka so sociologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Na njej bodo sodelovali gostje z različnih področij in tako tematiko osvetlili v več zornih kotov.

Dobro gledališče pri gledalcih vzbuja zaljubljenost vanj, je v Vjesniku zapisala Helena Braut. V Slovenskem mladinskem gledališču se bo gledalcem že maja ponudila odlična priložnost za soočenje s tem žlahtnim in dragocenim čustvom. Festival bo potekal od 25. maja do 3. junija 2011.

Mestni program izobraževanja odraslih za leto 2011

Cene Štupar – Center za permanentno izobraževanje v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana izvaja mestni program izobraževanja odraslih, ki se financira iz ljubljanskega mestnega proračuna. Partnerica v projektu je še Univerza za tretje življenjsko obdobje.

V letu 2011 bomo na **Cenetu Štuparju – Centru za permanentno izobraževanje** izvajali naslednje **brezplačne** programe za **prebivalce Mestne občine Ljubljana**:

Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Most do izobrazbe (UŽU MI) je 120-urni program, namenjen odraslim prebivalcem MOL z nižjo stopnjo izobrazbe, ki se želijo izobraževati naprej, si pridobiti prvi poklic ali zvišati stopnjo izobrazbe ter si tako povečati možnosti zaposlitve oz. zvišati kvaliteto življenja. V programu si boste pridobili temeljno znanje in spretnosti, si povečali motivacijo za učenje, pridobili učne tehnike, razvili komunikacijske spretnosti ter se usposobili za aktivno vlogo posameznika v družbi.

Program Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Beremo in pišemo skupaj (UŽU BIPS) v skupnem trajanju 75 ur je namenjen staršem, ki želijo spoznati različne učne tehnike in metode za pomoč svojim otrokom pri opismenjevanju. V programu boste spoznali načine spodbujanja otroka k branju, pripovedovanju, obnovi, opisu in se naučili voditi otroka pri domačih nalogah. Spoznali boste tehnike za urjenje računskih spretnosti otrok ter prednosti in nevarnosti uporabe računalnika in interneta za otroke. Seznanili se boste z izobraževalnimi, kulturnimi in drugimi ustanovami, ki so lahko v korist vašim otrokom. V program se lahko vključite starši na območju MOL, ki imate učence v nižjih razredih osnovne šole (prva triada). Starši obiskujete program skupaj z otroki.

Slovenščina za starše je 70-urni program, namenjen staršem otrok vrtcev oz. učencev osnovnih šol na območju MOL, ki se v vsakdanjem življenju srečujete s težavami pri izražanju v slovenskem jeziku. V programu se boste naučili oblikovati besedila za šolske potrebe: opravičila za

otroke, vabila, pritožbe, čestitke, prošnje ter se naučili izpolnjevati razne obrazce; vlogo za otroški dodatek, vlogo za znižanje plačila za vrtec, vlogo za uveljavljanje posebne olajšave za vzdrževane družinske člane pri informativnem izračunu dohodnine. Razvili boste sposobnosti za aktivno sodelovanje na roditeljskih sestankih in govornih urah in se naučili brati različne vrste besedil in dokumentov.

Izvajali bomo tudi **tečaje tujih jezikov, angleščine, nemščine in italijanščine**. Do tečajev ste upravičeni socialno šibki prebivalci Mestne občine Ljubljana (prejemniki denarne socialne pomoči, upokojenci, zaporniki, udeleženci varne hiše). Program traja 50 ur. Udeleženci imate možnost pridobitve znanja na 1., 2., ali 3. stopnji tujih jezikov: angleščine, nemščine in italijanščine (ob zadostni prijavi udeležencev – vsaj 10 udeležencev za oblikovanje skupine). Pred vključitvijo v tečaj se lahko testirate za vključitev v določeno stopnjo tečaja.

Študijski krožki so oblika neformalnega učenja, najbolj razširjeni na Švedskem, kjer so postali praktično del vsakdanjega življenja večine odraslih prebivalcev. V študijski krožek se lahko vključite vsi prebivalci MOL, ki se želijo naučiti kaj novega o določeni temi, se družiti z ljudmi s podobnimi interesi ter izmenjati izkušnje. Teme se nanašajo na kulturno dediščino in razvoj turizma, naravno dediščino Ljubljane, slovensko kulinarico tradicijo, kvaliteto življenja in osebni razvoj, ekologijo, razvijanje ročnih spretnosti, medgeneracijsko sožitje, kulturne ustvarjalne delavnice, vzgojo otroka in mladostnika, aktivno staranje.

Program upravljanje z osebnim premoženjem v trajanju 36 ur je namenjen delovno aktivnemu prebivalstvu, ki se želi naučiti načrtovati, upravljati in spremljati ter vrednotiti projekte na področju osebnega in družinskega proračuna

Vsi programi so za udeležence **brezplačni**, saj jih financira **Mestna občina Ljubljana**. Več o programih si lahko preberete na: <http://www.cene-stupar.si>. Vse prijave in informacije pa zbiramo na **Cenetu Štuparju – Centru za permanentno izobraževanje**, jezikovni oddelek, Linhartova 13 (stavba, kjer je Upravna enota Ljubljana, izpostava Bežigrad, 3. nadstropje, pisarna 311), na tel. št. 01/23 44 420 ali na miha.jezovsek@cene-stupar.si.

Univerza za tretje življenjsko obdobje bo v okviru mestnega programa izobraževanja odraslih za starejše odrasle izvajala naslednje programe: Mediacija – ustvarjalna pot reševanja sporov, Pametno z denarjem – osebne finance v tretjem življenjskem obdobju, Zgodovina Slovencev, Keramika – oblikovanje iz gline, Psihologija osebnosti.

Prebivalci MOL pa se lahko vključite še v različne brezplačne programe, kot so:
● **neformalne oblike izobraževanja (več na www.cene-stupar.si)**, ● **Slovenščina za državljane tretjih držav (več na www.cene-stupar.si)**

cene-stupar.si), ● **izobraževalni programi za dvig ravni pismenosti – UŽU programi (več na www.cene-stupar.si)**, ● **Projektno učenje mladih (več na www.zavod-bob.si/)**, **Center vseživljenjskega učenja (več na www.cdi-univerzum.si/)**

V znamenju knjige in vsestranske otroške ustvarjalnosti v Pionirskem domu

Od 7. aprila je v Steklenem atriju Mestne hiše odprta poetična razstava *V znamenju knjige*, ki je nastala v sodelovanju Pionirskega doma s Kulturno umetniškim društvom Sodobnost in Gimnazijo Vič iz Ljubljane. Na ogled so ilustrirane pravljice in haikuji, ki so jih mladi ustvarjali na sobotnih delavnicah v Art centru Pionirskega doma in po slovenskih osnovnih šolah. Od lanskega oktobra do letošnjega aprila sta v Art centru namreč potekala dva projekta, *V znamenju knjige* in *Knjiga čira čara*. Pri prvem so se mladi srečevali s pisatelji (Cvetko Bevc, Tatjana Kokalj, Jano Kolarič, Anjo Štefan, Lucijo in Damijanom Stepančič, Andrejem Rozmanom Rozo, Primožem Suhadolčanom, Petrom Svetino, Slavkom Preglom) in ilustratorji (Andrejo Peklar, Dašo Simčič, Alojzem Zormanom Fožjem, Polono Lovšin, Damijanom Stepančičem, Ano Košir, Urošem Hrovatom, Petrom Škerlom, Ano Zavadlav) otroških knjig in z njimi na brezplačnih delavnicah ustvarjali in pisali nove zgodbe.

Pri drugem projektu *Knjiga čira čara* pa je Pionirski dom sodeloval z Gimnazijo Vič iz Ljubljane, ki že deset let izvaja natečaj haikujev. Letošnje izbrane haikuje, ki so jih napisali mladi iz vse Slovenije, so ilustrirali otroci, ki so lani in letos obiskovali delavnice v Pionirskem domu, in mladi po slovenskih šolah. Tako je nastala navdihujoča razstava, ki poteka v znamenju izteka častnega Unescovega naslova Ljubljana - svetovna prestolnica knjige.

Grajski dnevi, Ljubljanski grad, 15. do 17. maj 2011

16. maja leta 1905 je Mestna občina Ljubljana v času županovanja Ivana Hribarja za 60.200 kron odkupila Ljubljanski grad. Tega dne je bila namreč podpisana pogodba o nakupu in tako je Grad prešel od takratnih deželnih v mestno last. Na Ljubljanskem gradu bodo poslej ta dan obeleževali kot dan Gradu in tako obiskovalcem vsako leto znova ponudili različne vsebine.

V letošnjem maju bodo »praznovali« še dan prej in dan po tem. V nedeljo, 15. maja, bodo na široko odprli grajska vrata in obiskovalce povabili na vodeni sprehod po grajskem podzemlju. Pri rednih vodstvih si teh prostorov ni mogoče ogledati, vendar pa so nujno potrebni za nemoteno delovanje grajskih poslopij. Brezplačni vodeni ogledi bodo potekali med 11. in 16. uro – vsake pol ure, zbirno mesto bo pred vhomom na Grad. Ob tem bosta ob 12. in 14. uri tudi vodena ogleda po razstavi *Slovenska zgodovina*. Zaradi manjših razstavnih prostorov je vodstvo po razstavi mogoče le za skupino do 20 oseb. Najave sprejemajo v Info centru na Ljubljanskem gradu (T: 01/306 42 93, E: info-center@ljubljangrad.si). Če se želite na sprehod po Gradu podati samostojno, pa si lahko ta dan brezplačno ogledate tudi Razgledni stolp, razstavo Slovenska zgodovina ter Virtualni muzej, katerega desetletnico delovanja praznujemo prav maja letos; v letu 2001 ga je prebivalcem in obiskovalcem Ljubljane podarila Tobačna Ljubljana, v desetih letih si ga je ogledalo že več kot milijon obiskovalcev. Na ta dan je cena povratne vožnje z vzpenjačo enotna, znižana na 1 evro.

V ponedeljek, 16. maja, bodo na Ljubljanski grad povabili najmlajše in šolarje. Njim je v Palacijo ob 9.30 namenjena predstava Šentjakobskega gledališča *Dogodivščine dvornega norčaka Ferdinanda* in delavnica po njej. Na delavnici bodo izdelovali sablje in ščite ter okrasne slamicke z zmajčkom in drugimi liki iz predstave. Predstava traja približno 50 minut in je brez odmora, ustvarjalna delavnica pa eno uro. Priporočljiva je za otroke do 12. leta starosti. Vstop na predstavo in delavnico je brezplačen. Zaradi omejenega števila sedežev v dvorani Palacij je potrebno vnaprej prevzeti brezplačne vstopnice za ogled predstave in za delavnico. Do zasedbe prostih mest so vstopnice na voljo v Info centru na Ljubljanskem gradu (T: 01/306 42 93, E: info-center@ljubljangrad.si).

V torek, 17. maja, pa vabljeni na zanimivo predavanje vsi, ki vas zanima prenova in oživitve Ljubljanskega gradu. Tine Horvat, vodja arheoloških raziskav, mag. Dušan Kramberger, nekdanji glavni konservator, Majda Kregar in Miha Kerin, dva od projektantov prenove, bodo predstavili opravljene strokovne raziskave, konservatorske opredelitve, celovito zasnovano namembnosti za oživitve Gradu in grajskega griča ter nekatere funkcionalne in oblikovne rešitve. Predavatelji bodo ob koncu naredili kratek povzetek izvedenih del, nato pa bodo sledila vprašanja slušateljev in razprava o obnovi Gradu. Predavanje bo v Palacijo ob 18. uri, vstop je prost. - Vsi naštetih programi, ki bodo potekali na Ljubljanskem gradu med 15. in 17. majem, so brezplačni. Več podatkov najdete na spletni strani Ljubljanskega gradu: www.ljubljangrad.si. Prijazno vabljeni!

Fotografije: arhiv KRG Narodni dom Ljubljana

9. aprila je v dvorani KRIM 24 mednarodni turnir MTM v ritmični gimnastiki.

Podžupan Jani Möderndorfer in predsednik OKS dr. Janez Kocijančič na otvoritvi turnirja.

Na turnir sta prišli ugledni gostji iz tujine Albina Derjugina in Maria Szyzkowska.

Foto: Miha Fras

Literarni večer z ruskim pisateljem Andrejem Gelasimovom v knjigarni Modrijan.

Šentjakobsko gledališče maja tudi v tujino

Po izjemno odmevnih nastopih na nedavno končanem 7. festivalu komedije v Pekrah je Šentjakobsko gledališče Ljubljana s predstavo *Družinska zadeva*, ki se je pred tem že proslavila kot najboljša predstava Linhartovega srečanja v Postojni in mednarodnega festivala Repassage fest v Ubu v Srbiji, povabljenost še na mednarodni festival Jadran, ki se bo v drugi polovici maja odvijal v Starem Gradu na otoku Hvaru. Poleg tega nam Šentjakobčani obljublajo tudi pester in zanimiv program v domači dvorani na Krekovem trgu 2.

Iz Peke se je Šentjakobsko gledališče vrnilo kar s tremi nagradami: nagrado strokovne žirije za predstavo *Mali diktator*, nagrado publike za predstavo *Seks in ljubosumnost*, Mario Dragojevič pa je bil za svoji vlogi v *Malem diktatorju* proglašen še za najkomedijanta festivala.

Seks in ljubosumnost si boste v Šentjakobski dvorani lahko ogledali že v torek, 17. maja, ob 20. uri, *Malega diktatorja* pa, žal, šele v začetku junija. Bodo pa z njim Šentjakobčani nastopili v okviru regijskega izbora za jubilejno, 50. Linhartovo srečanje, ki se bo odvijalo v soboto, 21., in nedeljo 22. maja.

V okviru rednega abonmajskega programa bo v maju na sporedu predstava *To so gadi* J. Bevca v režiji T. Zinajč, v izvedbi Šodr teatra iz Šentvida pri Ljubljani. Odrska priredba enega najbolj priljubljenih slovenskih filmov bo na sporedu v sredo, 18. maja, ob 20. uri in v četrtek, 19. maja ob 17. uri ter v petek, 27., in soboto, 28. maja, prav tako ob 20. uri.

Vsi, ki vam še ni uspelo videti v zadnjih sezonah ene najuspešnejših uprizoritev na številnih festivalih doma in v tujini nagrajene *Družinske zadeve* A. Jaoui in J. P. Bacrija v režiji J. Jamnika, pa vabljeni v Šentjakobsko gledališče v petek, 13. maja ob 20. uri. Naj vas ta, nekoliko zlovešči datum ne odvrne od ogleda, saj bo to verjetno ena zadnjih ponovitev v tej sezoni, trpki in pikri komediji družine Menard pa bo zagotovo pridalnil še dodatno dimenzijo.

Predvidoma zadnjič v sezoni bosta na sporedu tudi priljubljeni komediji *Tičja kletka* v priredbi in režiji Gašperja Tiča ter *Zbudi se, Katka* M. Grgiča v režiji Borisa Kobala. Prva v ponedeljek, 30., druga pa v torek, 31. maja, ob 20. uri.

Najmlajše obiskovalce Šentjakobskega gledališča bo v soboto, 7. maja, ob 9. in 11.30 uri zabavala *Prava princeska*, razgibana multimedijška predstava v režiji U. Fūrsta. Znamenita *Plešasta pevka* E. Ionesca v režiji D. Spasića bo na sporedu v četrtek, 26. maja ob 20.00, odlična komedija, s katero se poistovetijo predvsem gledalci mlajše generacije, *Pizza, da te kap*, sodobne ameriške avtorice D. Craviotto v režiji J. Kobala, pa v ponedeljek, 16. maja, prav tako ob 20. uri. Istega dne se bodo člani Šentjakobskega gledališča predstavili tudi

najmlajšim obiskovalcem Ljubljanskega gradu s predstavo za otroke *Dogodivščine dvornega norčka Ferdinanda*, ki bo v zanimivem grajskem okolju zagotovo zaživela še bolj avtentično. Če bo šlo vse po načrtih, se nam v prihodnje nasploh obeta še tesnejše sodelovanje med novoustanovljenim zavodom Ljubljanski grad in Šentjakobskim gledališčem Ljubljana.

24. mednarodni turnir mladih ponovno navdušil obiskovalce

KRG Narodni dom Ljubljana

Klub za ritmično gimnastiko Narodni dom Ljubljana je 9. aprila v športni dvorani KRIM na Galjevi priredil tradicionalni 24. mednarodni turnir MTM Narodni dom v ritmični gimnastiki. Turnir je bil organiziran v štirih starostnih kategorijah: članski, mladinski, kadetski in dekliški. Z leti se je uveljavil kot največje in najboljše mednarodno tekmovanje ter ravni v Sloveniji in je že skoraj dve desetletji uvrščen med največje dogodke v koledarju Mednarodne gimnastične zveze (FIG). V Klubu za ritmično gimnastiko Narodni dom Ljubljana smo ponovno gostili vrhunske tekmovalke ritmične gimnastike. Tokrat se je turnirja udeležilo več kot 90 telovadk iz 19 držav:

Avstralije, Avstrije, Belgije, Belorusije, Bosne in Hercegovine, Cipra, Češke, Črne gore, Hrvaške, Italije, Kanade, Madžarske, Nemčije, Poljske, Rusije, Slovaške, Srbije, Ukrajine in Slovenije.

Zmagovalka letošnjega turnirja je ukrajinska zvezdnica Alina Maksimenko. Družbo na stopničkah sta ji delali Rusinja Jekaterina Donič in Belorusinja Aleksandra Narkevič, slovenska državna prvakinja Tjaša Seme pa je bila šesta. S sedmim mestom je njen uspeh dopolnila še ena slovenska ritmičarka, Evita Pšeničny.

V članski konkurenci so od Slovenk nastopile še Emina Haračić, ki se je uvrstila na enajsto mesto, Pia Arhar je zasedla 13. mesto, Manca Marcelan je bila 15, Veronika Cencen pa 17.

Še bolje kot v članski so se slovenske ritmičarke odrezale v mlajših kategorijah, kjer so po tradiciji osvajale odličja. Med mladinkami je zmagala Belorusinja Katarina Žirmont, na drugo mesto se je uvrstila Sara Kragulj (ŠD Moste), tik za stopničkami je na četrtem mestu pristala Katja Bogdanič. V deseterico sta se od slovenskih reprezentantk in tekmovalk KRG Narodni dom prebili še Saša Bilic s šestim in Barbara Robar z desetim mestom.

Največ odličij so Slovenke pobrale v kadetski kategoriji, kjer je zmagala Rusinja Ana Timohina, Špela Kratochwill je bila druga, Karmen Petan pa tretja. Njune uspehe sta z uvrstitvama med deseterico dopolnili še Zala Dornig na četrtem in Aja Jerman na šestem mestu; Lana Lozej je bila 11., Zoja Marija Ivančič pa 18. Dekleta našega kluba so bila odlična tudi po posameznih orodjih, pri čemer je bila Karmen prva v vaji z žogo, Špela je osvojila dve srebrni medalji (žoga in obroč), Zala pa bron (kiji).

Tudi med najmlajšimi je v kategoriji deklic ena kolajna ostala doma, saj je bila Aleksandra Podgoršek v mnogobojni tretja, pri čemer je v vaji z žogo osvojila zlato medaljo. Med deseterico so se zvrstile še Anja Tomazin na petem, Taja Karner na devetem in Ana Lilik na desetem mestu. Med 13. in 15. mestom pa so se uvrstile Teja Leskovšek, Lara Pikovnik in Gaja Malovrh.

Kot zanimivost naj omenimo, da je letos v Ljubljano pripotovala sama ustanoviteljica slovitte ukrajinske šole Albina Derjugina. Devetinsedemdesetletna zelo energična gospa je ustvarila praktično vse zvezde nekdanje sovjetske in pozneje ukrajinske ritmične gimnastike, se pravi olimpijske, svetovne in evropske prvakinje, ki smo jih v minulih letih lahko občudovali tudi na zmagovalnih stopničkah v Ljubljani. V posebno čast pa si letos štejem, da je željo po obisku turnirja MTM Narodni dom izrazila tudi predsednica tehničnega komiteja za ritmično gimnastiko pri FIG, Poljakinja Maria Szyzkowska, ta čas prvo strokovno ime tega športa na svetu. V Ljubljani je prevzela vlogo vrhovne sodnice letošnjega turnirja. Med znanimi obiskovalci naj omenimo še ministra za šolstvo in šport dr. Igorja Lukšiča, ljubljanskega podžupana Janija Möderndorferja in predsednika olimpijskega komiteja Slovenije dr. Janeza Kocijančiča. Na svečani otvoritvi turnirja pa je slovensko himno zapela Alenka Gotar.

Razgibano v maju

Žiga Černe

Za ohranjanje mladostnosti je primerno in priporočljivo tudi redno ukvarjanje s športom. Ampak to nikakor ne pomeni, da morate dan na dan garati, nabirati kilometre, šteti ponovitve ...! Prav nasprotno: vedno upoštevajte načelo zmernosti, počnite tisto in toliko, kar vam še ugaja, prav je le, da ves čas napredujete in da se dobro počutite. Priložnosti za to bo tudi v najlepšem pomladnem mesecu v Ljubljani na pretek. V pomoč so vam lahko celoletni programi ali priložnostni dogodki, ki jih že ponujajo naša športna in tudi druge organizacije. Tako boste na svoj račun prišli že prepričani športniki in rekreativci vseh starosti, veliko možnosti pa bo tudi za otroke in mladino. Maj prinaša več kot sto rekreativnih dogodkov.

Zanesljivo bo majske dogodke zaznamoval čas okoli dneva osvoboditve Ljubljane (in dneva Evrope), saj se bo tedaj na pohod in tek odpravilo na desetisoče ljubiteljev gibanja.

55. Pohod, ki je s Tekom trojk največji in najbolj množičen športni dogodek pri nas, se bo začel v četrtek, 5. maja, s pohodom predšolskih otrok, dan zatem nadaljeval s pohodom učencev in dijakov in zaključil v soboto, ko bodo poti, kjer je bila med italijansko in nemško okupacijo Ljubljane postavljena bodeča žica, dobesedno preplavili pohodniki vseh starosti, skozi mesto in čez Golovec pa se bodo pred Magistrat

stekale množice tekačev, ki bodo sodelovali na edinstvenem Teku trojk, kjer je bolj kot rezultat pomembna tovariška pomoč sotekačem in skupno premaganje 12,5 ali 29 kilometrov dolgih tras. Informacije: www.pohod.si.

Da bi med tiste, ki se že zavedamo, da rekreativno ukvarjanje s športom pomembno prispeva h kakovosti življenja, privabili tudi še kakšnega premalo aktivnega, skrbijo predvsem mediji z obveščanjem in ozaveščanjem ter ljubljanski zdravstveni domovi, ki bodo tudi v tem mesecu pripravili lahke in preproste preizkuse kondicije s hojo na dva kilometra. Brezplačna testiranja bodo v naslednjih tednih potekala takole: 4. maja v Športnem parku Polje, 9. maja pri Fužinskem gradu, 11. maja na Viču na Poti pri Brdnikovi ulici in 12. maja na Poti v Kosezah pri bajerju. Informacije: www.zd-lj.si. Popolnim začetnikom priporočamo tudi prijavo na tečaj nordijske hoje, ki bo 5. maja potekal po parku Tivolci s popoldanskim začetkom pri Tivolškem gradu. Informacije: 041/758-303.

Kondicijsko malce bolj pripravljeni lahko že nekaj časa zbirate žige v akcijah Pot okoli Ljubljane, Deset ljubljanskih vrhov in Ljubljanska mladinska planinska pot, med vodenimi majskimi pohodi pa posebej vabimo na pohoda po Cankarjevi poti z Rožnika na Vrhniko, ki bo 14. maja (informacije: www.svetknjige.si), in do planinske kočje pri Jelenovem studencu na Kočevskem, kjer bo 28. maja potekal tabor ljubljanskih planincev (www.pdrustvo-ptlj.si).

Pred visokogorsko planinsko sezono, ki se začne junija, se je poleg kondicije dobro oborožiti tudi z znanjem. 9. maja, bo priložnost za udeležbo na tečaju gorništa za zahtevne ture v Ljubljani in v Turncu pod šmarnogorsko Grmado (naslednji tak tečaj bo 30. maja), tečaj za nezahtevne poletne ture pa se bo začel 16. maja. Informacije: www.pd-ljmatica.si.

Tekeče poleg že omenjenega Teka trojk čaka razgiban mesec. Urban Praprotnik bo pripravil kar dva tečaja: 4. maja za izkušene tekače in 9. maja za začetnike (informacije: www.tekaskitrener.si). 9. maja bo tudi dan za študentski tek na Ljubljanski grad s startom na Prešernovem trgu ob sedmih zvečer (informacije: www.sousport.si). 12. maja pa bo dan za prvi letošnji brezplačni Cooperjev preizkus, na atletski stadion na Kodeljevem pa ste vabljeni od 17. ure naprej (informacije: 08/200-39-06). Do konca meseca boste v Ljubljani lahko tekli še 21. maja v Jaršah na Jarškem teku pri Osnovni šoli Jožeta Moškriča (informacije: www.o-jozmos.lj.edus.si), 22. maja v okviru posavskega Dneva športa na Teku pod ježo (informacije: www.sdljezica.si), 28. maja pa še po Tivolju na dobrodelnem teku (Z) migaj se - za zdravje žensk (zmigajse.com).

Ljubljana je maj razglasila za mesec kolesarjenja, kar poleg popoldanskega koristnega preživljanja prostega časa pomeni tudi spodbujanje k uporabi kolesa za prevoz in službo in šolo. Tako boste ves mesec seštevali kilometre v akciji V troje in si na koncu morda prižrebal nagrado (informacije: www.vtroje.si). Gorski kolesarji - pardon kolesarje, se

Fotografije: Miha Fras

Zupan Zoran Jankovič je 20. aprila odprl sladki bar Mlinček na Cankarjevi ulici 8.

Od 20. aprila je v Mestni hiši na ogled razstava Jacoba Riisa Slika velja tisoč jeznih besed.

Društvo študentov medicine Slovenije je na Prešernovem trgu pripravilo prireditev Krog zdravja.

Praznovanje 50-letnice OŠ Ketteja in Murna 5. aprila.

bodo 14. in 15. maja lahko na Brdu pri Lesnini udeležili začetne in nadaljevalne delavnice varne vožnje po razgibanem terenu in odpravljanja morebitnih okvar (informacije: www.mtbstudio.si), že tradicionalni izlet z rakovniške železniške postaje v Metliko na Vinsko vigred bo 21. maja (informacije: www.drustvo-franek.si), na družinski izlet po Barju in kratek, a malo zahtevnejši vzpon na Orle pa se boste lahko prijaviли na zadnjo majsko soboto (informacije: www.sdrudnik.org).

Maj je še pravi (in zadnji) čas za pripravo na Maraton Franja, ki bo 11. in 2. junija potekal od BTC-ja blizu in daleč naokoli. Prvega so pripravili še leta 1982, tokratni pa bo tako že trideseti. Sobota bo namenjena predvsem mladim in družinam. Prvi se bodo lahko zapeljali na 1500 metrov dolgem krogu, druge pa čaka ravninskih 25 kilometrov do Dolskega in nazaj. V nedeljo bo šlo bolj zares, saj boste morali s seboj na start prinesiti tudi precej kondicije in moči. Vožnja na 97 ali 156 kilometrov namreč traja več ur in vsaj zadovoljivo opraviti s tako razgibanima programi ni ravno mačji kašelj. Predvsem pa je pomembno, da odpeljete po svojih sposobnostih, brez poškodb, po potrebi tudi z več postanki. Če še niste, začnite s pripravami. Podrobnosti o maratonu in napotki za pripravo nanj, so objavljeni na www.franja.org.

Uživajte v gibanju!

Napovednik dogodkov pripravlja Športna zveza Ljubljane, www.szlj.si

Športne igre mladih za Pokal ŠZL

Aleš Remih

Na Športni zvezi Ljubljane izvajamo program tekmovanj za otroke, ki smo ga poimenovali *Športne igre mladih – za Pokal Športne zveze Ljubljane*. Ta program izvajamo že vse od leta 1996, ko smo prvič tovrstna tekmovanja izvedli v Mostecu. Vedno jih izvajamo skupaj z našimi člani (športnimi klubi in društvi), sami opravljamo vlogo koordinatorja tekmovanj. Zagotavljamo medijsko in logistično podporo, pomagamo pri zagotovitvi športnih objektov (veliko tekmovanj je v športnem centru Triglav). Za najboljše ekipe in posameznike zagotovimo nagrade v obliki pokalov, medalj in priznanj.

V letošnjem letu smo dogovor za sodelovanje pri izvedbi tekmovanja, ki sta ga sofinancirali tudi Mestna občina Ljubljana in Fundacija za šport, sklenili z več kot 20 društv. Tekmovanja bomo izvedli v vrsto različnih športnih panogah: judu, ritmični gimnastiki, odbojki, gimnastiki, namiznem tenisu, odbojki na mivki, košarki, nogometu, rokometu, karateju, plavanju, atletiku, tenisu,

kolesarstvu - bmx, hokeju in kajak kanuju. Na vseh tekmovanjih bo udeleženih več kot 3500 mladih športnikov.

Prvo tekmovanje v letošnjem letu je bilo 16. aprila v judu. Izvedli smo ga skupaj z JK Bežigrad. Temu tekmovanju sledi 15. maja odbojka, ki jo bomo izvedli skupaj z Odbojkarsko šolo Ljubljana, 28. maja ritmična gimnastika (ŠD Špička), 29. maja namizni tenis (MRTNZ Ljubljana) in 4. junija gimnastika (ŠD Sokol Bežigrad). Za vsa druga tekmovanja smo datume določili v mesecu aprilu in bodo izvedena do konca letošnjega leta. Društva, s katerimi bomo še izvedli ta program, pa so: Hokejski klub Olimpija, KŠRG Šiška, Ženski košarkarski klub Ilirija, Športno društvo Fitt Črnuče, Kajak kanu klub Ljubljana, Kolesarsko društvo Rajd, MARK Olimpija Ljubljana, ŠRD Karate klub Olimpija, Športno društvo Riba, NK Bravo, ŠD Otroška nogometna šola Ljubljana, Košarkarski klub Olimpija, ŠD Narodni dom Ljubljana, Atletsko društvo MASS, ŠRD Max Club, Teniško društvo Slovan.

Delavnica marketinga in sponzorstva v športu

Aleš Remih

Športna zveza Ljubljana organizira 13. maja (od 13. do 19. ure) in 14. maja (od 8.30 do 14.30 ure) dvodnevno delavnico, na kateri bodo udeleženci spoznavali praktične večšine marketinških in sponzorskih praks in primerov malih in srednjevelikih športnih organizacij ter se praktično preizkusili v pripravi različnih orodij za načrtovanje in izvajanje marketinških in sponzorskih aktivnosti.

Program temelji na dveh vsebinskih sklopih, športnem marketingu in sponzorstvih, ki sta izključno praktično naravnana, in sicer tako, da udeleženci praktičnega usposabljanja pridobijo znanja, ki jih bodo lahko neposredno uporabljali pri svojem vsakdanjem delu.

Delavnica bo potekala na galeriji Športnega centra Triglav (Vodovodna 25) in je za člane Športne zveze Ljubljane brezplačna, za vse druge pa je kotizacija 100 evrov. Več informacij o sami delavnici in obrazec za prijavo pa najdete na spletni strani www.szlj.si.

Prvi dan je namenjen športnem marketingu: pripravi marketinškega načrta za športno organizacijo ali športni dogodek. V prvi polovici delavnice udeleženci spoznajo temeljne sestavne dele marketinškega načrta, načine njegove priprave in uporabe pri vsakodnevem delu za doseganje boljše prepoznavnosti, ugleda in obiskanosti dogodkov športne organizacije. Drugi dan je namenjen pridobivanju sponzorstev. V prvem delu delavnice o pridobivanju sponzorstev bodo udeleženci spoznali različne procese izbire in odločanja o sponzorstvih v slovenskih podjetjih, ključna vprašanja, ki si jih postavljajo podjetja v procesu izbire sponzorstev, različne možne odgovore na njihova vprašanja. Skupaj s preostalimi udeleženci bodo v treh različnih skupinah pripravili netipizirane sponzorske ponudbe za različne panoge podjetij. Ob koncu delavnice bodo udeleženci sponzorjem v 10-minutnih predstavitev

predstavili svoje ponudbe, sponzorji pa jim bodo s svojega vidika predstavili izkušnje pri obravnavi sponzorskih ponudb in ključne razloge za sprejemanje končnih odločitev.

Skupina Terrafolk bo 29. maja v ljubljanskih križankah kot poseben gost nastopila na koncertu The Ukulele Orchestra of Great Britain

Bojan Cvetrežnik, Danijel Černe in Marko Hatlak, vsem dobro znani člani skupine Terrafolk, bodo na koncertu The Ukulele Orchestra of Great Britain ogreli občinstvo poletnega gledališča v Križankah. The Ukulele Orchestra of Great Britain se odlikujejo po dolgoletnih izkušnjah nastopanja, izvrstnem glasbenem repertoarju in izvedbi, hkrati pa so njihovi nastopi polni komičnih vložkov, ki razveseljujejo glasbene navdušence po vsem svetu. Tudi Terrafolk se v originalnih skladbah in priredbah poživljajo na pravila glasbenih policij (folk, jazz, klasična policija ...) in se raje predajajo glasbenemu hedonizmu. Združitev skupin The Ukulele Orchestra of Great Britain ter Terrafolk v majskem koncertnem večeru v Križankah je tako izbira, ki je zaradi neizmerne skladnosti glasbene vsebine in forme vsekakor nismo mogli prezreti.

Terrafolk bodo tako 29. maja 2011 v ljubljanskih Križankah predstavljali nadvse primerno uverturo glavnim nastopajočim, The Ukulele Orchestra of Great Britain, zaradi česar si obetamo glasbeni večer, ki bo vsem obiskovalcem zagotovo še dolgo ostal v spominu.

Festival zavesti 22. maja v City Hotelu

CDK - Center za duhovno kulturo - Zavod za izobraževanje, vzgojo, razvoj in kulturo iz Ljubljane, prireja v nedeljo, 22. maja, celodnevni dogodek v City Hotelu v centru Ljubljane.

Širši javnosti bodo predstavili bogat spekter svojih dejavnosti, zato so pripravili vrsto krajših aktualnih predavanj in delavnic. Izvajalci bodo predavatelji in učitelji Duhovne univerze, Akademije za psihosintezo in Sole čustvene inteligence. Zavod CDK deluje od leta 1988. Od vsega začetka si prizadeva za prebujanje duha in kulture odnosov, njegovi sodelavci razvijajo programe na področju ozaveščanja in ozaveščenega življenja, ki se jih udeležuje na stotine ljudi iz vse Slovenije. Za svoje delo je Zavod CDK leta 2004 dobil Priznanje Andragoškega centra Slovenije za izjemne strokovne dosežke pri izobraževanju odraslih in leta 2006 plaketo mesta Ljubljane.

Obiskovalci festivala bodo prisluhnili predavanju *Reinkarnacija – zamolčana resnica*, ki ga bosta obogatili osebni pričevanji televizijske voditeljice Jane Debeljak in njene hčerke Dore. Na voljo bodo različne delavnice, kot na primer *Z meditacijo do samadhija* ali pa *Obvladovanje stresa s srcem*. Spoznavali bodo, kako lahko v odnosih prebudimo pozitivno energijo. Posebej zanimive bodo ekskurzije po mostovih stare Ljubljane, ki bodo

razkrile njihove nevidne energijske dimenzije. Festival zavesti bo tako obiskovalce popeljal na potovanje skozi širna področja zavesti, ki se razprostirajo čez meje časa in prostora. Zavest se širi tudi čez meje posameznika in kot polje objema družino, skupino, svet in kozmos. Obiskovalci se bodo seznanili z izvorom zavesti v globinah človekove duše do smisla bivanja in spoznali, da zavest ni samo lastnost živih bitij, marveč tudi prostora.

Več informacij o *Festivalu zavesti* in rezervacija vstopnic je na voljo po telefonu (01) 433 93 03 od pon. do čet. od 10. do 14. ure, oziroma na spletu: www.festivalzavesti.si ali www.cdk.si.

Predavanje Stik z najvišjo zavestjo

Holozofsko društvo Slovenije vabi na predavanje Stik z najvišjo zavestjo, ki bo 18. maja 2011 v Meditacijskem centru na Slomškovi 7 v Ljubljani ob 19.30 uri. Vstop prost.

Svetovanje v vzgoji otrok in mladostnikov

Ponovno je odprt Svetovalni telefon za starše KLEPETALNICA pri Dijaškem domu Poljane. Namenjen je staršem za najrazličnejša vprašanja v zvezi z vzgojo otrok in mladostnikov.

Staršem ponujamo varno svetovalno okolje za pogovor, poslušamo in slišimo njihove težave, jih spodbujamo pri njihovih vzgojnih prizadevanjih in seznanjamo z možnostmi reševanja vzgojnih situacij. Še tako majhen problem lahko postane velik, če ga ne zaznamo in ne rešimo pravočasno. Naši svetovalki sta na voljo vse šolsko leto (razen v času šolskih počitnic) vsak torek in četrtek med 14.30 in 16.30 uro na številki: 01 300 31 34 (za pogovor po telefonu ali za dogovor osebno na sedežu dijaškega doma) ali po e-pošti: klepetalnica-ddp@guest.arnes.si. Svetovanje po tej poti je za uporabnike brezplačno.

Razpis Ustanove Tarasa Kermaunerja za podelitev štipendije analitiku-interpretu slovenske dramatik

Ustanova Tarasa Kermaunerja v skladu z Aktom o ustanovitvi z dne 15. oktobra 2008 objavlja javni razpis za podelitev štipendije Ustanove Tarasa Kermaunerja. Enoletna štipendija v višini 3000 evrov bruto je namenjena mlademu analitiku-interpretu slovenske dramatik. Starostna meja prijaviteljev je 35 let. Namenjena je spodbujanju razmišleka o dramatik v slovenskem prostoru. Po letu dni (do 11. junija 2012) je štipendiranec dolžan izročiti Ustanovi Tarasa Kermaunerja poročilo o opravljenem raziskovalnem delu ter vsaj en izvirni članek/razpravo o dramatik (v obsegu do 30.000 znakov s presledki), ki ga/jo prepusti v objavo reviji Sodobnost. Prijava mora vsebovati: ● življenjepis in bibliografijo objav, ● dispozicijo raziskave (največ 3 tipkane strani). Rok za prijavo: 13.

6. aprila so bile na Pediatrični kliniki otroške bolnišnične olimpijske igre.

Slika s fotografske razstave Toneta stojka Telo v igri v Galeriji Jakopič.

Tone Stojko: Telo v igri Galerija Jakopič, 21. 4.–3. 7. 2011

Mojster fotografije Tone Stojko se z reportažnimi, gledališkimi, portretnimi in umetniškimi fotografijami, ki jih je posnel v več kot štirih desetletjih svojega ustvarjanja, uvršča med najpomembnejše protagoniste slovenske fotografije.

25-letna pot fotoreporterja in urednika fotografije pri Mladini, 300.000 gledaliških fotografij, več kot 32.000 obrazov, ki jih je ovekovečil njegov objektiv, gibljive slike - filmski posnetki 1.500 gledaliških in plesnih predstav ter njegova najmlajša strast, posnetki podvodnih svetov - niso le v številkah impresiven opus, temveč predstavljajo nabor najbolj prepoznavnih podob ključnih trenutkov slovenske politične zgodovine, v kulturno preteklost zapisanih ikon ustvarjalnosti, vrhunsko dokumentiranih odskih uprizoritev. Stojko je nenadomestljivi kronist podob našega časa, a vsako od njih zaznamuje predvsem njegov občutljiv in individualen umetniški pristop.

Od 21. aprila do 3. julija 2011 bo v ljubljanski Galeriji Jakopič na ogled njegova najnovejša umetniška produkcija, 80 barvnih ženskih aktov v gibanju na meji abstrakcije, združenih pod naslovom *Telo v igri*. Tematsko se fotograf ozira nazaj vse do leta 1974, ko se s ciklom fotografij pod istim naslovom prvič rojeva ideja zabrisovanja gibajoče se figure ženskega telesa - iz tega cikla bo na razstavi predstavljen tudi 8 črno-belih fotografij.

Povabilo župana Zorana Jankoviča na dneve odprtih vrat

Župan Mestne občine Ljubljana Zoran Jankovič ima **vsak prvi torek v mesecu** v letu 2011 **DAN ODPRTIH VRAT** v Mestni hiši na Mestnem trgu **1 med 14. in 17. uro**.

Župan sprejema po vrstnem redu prihoda, zato se je potrebno na recepciji evidentirati na dan sprejema, po možnosti v jutranjih urah.

Sicer pa se lahko kadar koli predhodno naročite po telefonu na telefonski številki **01/ 306 12 82** ali **01/ 306 11 67**.

Mestna občina Ljubljana, Kabinet župana, Odsek za pobude meščanov

Najem poslovnih prostorov

Mestna občina Ljubljana oddaja več poslovnih prostorov v najem. Vse informacije so objavljene na spletni strani <http://www.ljubljana.si/>, dodatne informacije so vam na voljo na tel. št. 01/306-11-37.

● **Zdravstvo in socialno varstvo: Ambulanta za ljudi brez zdravstvenega zavarovanja:** tel.: (01) 437 20 10; **Socialna delavka v Ambulanti za ljudi brez zdravstvenega zavarovanja:** tel.: (01) 437 91 82; **Klinični center:** tel.: 01/ 522 50 50; **TOM - telefon otrok in mladostnikov:** tel.: 080 12 34; **telefonski klic v duševni stiski** (od 19. do 7. ure): tel.: (01) 520 99 00; **telefon za starše pri Mladinskem domu Jarše** (tor. in čet. od 16. do 18. ure): tel.: (01) 543 43 23 ali e-naslov: stanskupina.hisa@guest.arnes.si; **Klepetalnica za starše pri Dijaškem domu Poljane** (tor. in čet. od 14.30 do 16.30 ure): tel.: (01) 300 31 34 ali e-naslov: lidija.vranesic@guest.arnes.si; **Pravnoinformacijska pisarna Sveta za varstvo pravic najemnikov stanovanj MOL**, Tavčarjeva 3 (tor. od 18. do 19.30 ure): tel.: (01) 431 23 24; **SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja:** 080 11 55 ● **SOS telefon** je namenjen ženskam in otrokom, ki so doživljali ali še vedno doživljajo nasilje v družini in drugih medosebnih odnosih ter potrebujejo pogovor. SOS telefon je namenjen tudi ženskam in njihovim otrokom, ki potrebujejo umik pred nasiljem v družini v Zatočišče za ženske in otroke – žrtve nasilja v Ljubljani. Prek SOS telefona se ženske lahko vključijo tudi v skupino za samopomoč za ženske, ki so doživljale ali še vedno doživljajo nasilje. Na SOS telefon lahko pokličete ob delavnikih od 12. do 22., ob sobotah, nedeljah in praznikih pa od 18. do 22. Telefonska številka 01 / 524 19 93 pa je telefaks, namenjen gluhih – žrtvam nasilja. ● **ROZA ALARM!** Prijavite homofobno diskriminacijo in nasilje prek spletne prijave na naslovu [www.ljudmila.org/lesbo/ alarm](http://www.ljudmila.org/lesbo/alarm). Namenjena je prijavam, obveščanju in poročanju o nasilju, zlorabah in diskriminacijah, katerih žrtve so geji, lezbijke, biseksualci in transspolne ter transseksualne osebe. Omogoča hitro in preprosto poročanje o kršitvah ter takojšen dostop do pomoči in podpore. ● **Krizni center Ženske svetovalnice** lahko pokličete 24 ur na dan na telefonski številki: 040/ 260 656 in 031/ 233 211. ● **Svetovalnica Fužine: Svetovanje in informiranje posameznikom, parom, družinam, ki so se znašli v psihosocialnih stiskah in težavah;** Preglov trg 15, tel.: 5206-442, vsak dan od 9. do 17. ure. svetovalnica.fuzine@siol.net, www.csd.ljmostepolje.si ● **Program Korak: svetovanje, informiranje in pomoč uporabnikom nelegalnih drog in njihovim svojcem;** Preglov trg 15, tel.: 5206-442, vsak dan od 9. do 17. ure svetovalnica.fuzine@siol.net; www.csd.ljmostepolje.si ● **Center za psihološko svetovanje POSVET**, Mestni trg 8, 1000 Ljubljana, uradne ure: vsak delovni dan od 12. do 19. ure, tel.: 01/251 29 50, faks: 01/421 77 95, e-naslov: posvet@posvet.org in info@posvet.org, spletna stran: www.posvet.org ● **Pomoč družini na domu: Zavod za oskrbo na domu (ZOD)**, tel.: 01/ 23 96 502, **Zavod Pristan:** 01/ 54 79 579, 031/ 702 698 ● **Društvo Al-anon** za družine, v katerih je problem alkohol. Naslov: Lepi pot 6, Mirje, e-naslov: alanon@email.si; dežurni telefon: 041/ 590 789 ● **Anonimni alkoholiki** Vas zanimajo naše izkušnje? Pišite, telefonirajte, pridite! Naslov: P. p. 3512, 1001 Ljubljana, tel.: 01/ 433 82 25, e-naslov: aa.slo@amis.net, spletni naslov: <http://www.aa-drustvo.si> ● **Društvo socialni forum za zasvojenosti in omame**, Resljeva 11, Ljubljana: najava po tel.: 01/ 438 68 00, 01/ 438 68 05 ali na e-naslovu tomazic.katja@siol.net; odprto od ponedeljka do petka med 9. in 15. uro, v ponedeljek in četrtek tudi od 17. do 19. ure ● **Zaupni telefon Samarijan za pogovor v stiski** – 24 ur na dan na brezplačni številki 116 123. ● **Promet: Oddelek za gospodarske javne službe in promet:** tel.: (01) 306 17 14; številka za zapuščena vozila: tel.: (01) 306 16 25; Redarstvo: tel.: (01) 306 16 32; AMZS, pomoč, vlečna služba, informacije: tel.: 19 87 ● **Služba za pobude meščanov:** tel.: (01) 306 12 82 ● **Okolje: JP Snaga, reklamacije, informacije in naročila:** tel.: (01) 477 96 40 ali (01) 477 96 67; JP Energetika, Center za pomoč uporabnikom: tel.: 080 28 82; dežurna številka Inšpektorata MU MOL, informacije o divjih odlagališčih, prevrnjenih smetnjakih in drugih dejavnih onesnaževanja okolja: tel.: (01) 306 16 04 ● **Varuh človekovih pravic**, brezplačni klic in informacije: tel.: 080 15 30 ● **Policija:** tel. 113 ● **Center za obveščanje, gasilci, reševalna postaja:** tel.: 112 ● **Dnevni center za starejše:** Povšetova, tel.: 01/430 51 520 ● **Zavetišče za živali Gmajnice 30**, tel.: 01/256 02 79. Uradne ure za obiskovalce - delavniki: od 11. do 12. ure in od 14. do 17. ure, sobote, nedelje in prazniki - od 12. do 15. ure. Za oddajo najdenih živali lahko pokličete kadarkoli 24 ur na dan in najdenčka oddaste.

Natečaj za nagrado modra ptica

Skupina Mladinska knjiga razpisuje književno nagrado modra ptica za najboljšo še neobjavljeno knjižno delo, in sicer za zvrst »roman za odrasle«. Za nagrado želimo izbrati delo, ki bo v knjigarnah MKT kvartalna zvezda v letu 2012.

Avtorje in avtorice vabimo, naj na natečaj prijavijo svoja še neobjavljena dela, ki praviloma niso daljša od 25 avtorskih pol in so v izvirniku napisana v slovenskem jeziku. Delo, ki ga prijavljajo, ne sme sodelovati še v kakšnem drugem natečaju.

Vsa prispela dela morajo biti poslana po pošti na naslov Mladinska knjiga Založba, Slovenska 29, 1000 Ljubljana, s pripisom: nagrada modra ptica. Natisnjena morajo biti v petih izvodih na papirju v formatu A4. Avtorji naj založbi posredujejo naslov stalnega bivališča, naslov e-pošte in GSM- številko.

Skrajni rok za oddajo besedila na pošto je 1. oktober 2011.

Strokovna komisija v sestavi Nela Malečkar (predsednica), Zdravko Duša, Andrej Blatnik, Andrej Ilc in Andrej Koritnik bo prebrala vsa prispela dela in najboljšemu podelila nagrado v višini 12.000 evrov. Nagrada bo podeljena do začetka marca 2012, nominiranje pa bomo razglasili do konca novembra.

Pravilnik o nagradi modra ptica in širša obrazložitev natečaja sta objavljena na spletni strani www.mladinska.com/knjige/knjizne_nagrade

O nadzoru pitne vode v Ljubljani

Dr. Brigita Jamnik, Marjetka Žitnik, JP Vo-Ka

Foto: Dunja Wedam

Ljubljančani vsepovsod uživamo razkošje pitne vode.

Upravljalce vodovodnih sistemov zakonodaja obvezuje k pripravi letnega poročila o skladnosti pitne vode in predpisuje obvezne vsebine. Poročilo mora biti vsako leto pripravljeno do konca marca za preteklo leto in dostopno javnosti. V JP Vodovod-Kanalizacija letna poročila o skladnosti pitne vode že od leta 2002 objavljamo na spletnem mestu www.vo-ka.si, kjer jih najdete v rubriki Informacije/Kakšno vodo pijemo? Letno poročilo o skladnosti pitne vode za leto 2010. Naše letno poročilo je pripravljeno v skladu z navodili pristojnih institucij, a je suhoparno in uporabnikom ne pove veliko. Iz poročila za leto 2010 izvem, da je bilo v okviru notranjega nadzora v letu 2010 na oskrbovalnih območjih v Mestni občini Ljubljana odvzetih 2418 vzorcev za redna in 40 vzorcev za občasna mikrobiološka preskušanja ter 669 vzorcev za redna in 38 vzorcev za občasna fizikalno-kemijska preskušanja. Z mikrobiološkega vidika je bilo neskladnih 43, s fizikalno-kemijskega pa 10 vzorcev.

Namen tega prispevka je uporabnikom nekoliko približati področje nadzora nad skladnostjo pitne vode in poljudneje obrazložiti nekatere vsebine letnega poročila. Poročilo obravnava tako centralni vodovodni sistem v Ljubljani kot tudi lokalne vodovodne sisteme v našem upravljanju. Na območju Mestne občine Ljubljana upravljamo lokalne sisteme Prežganje, Mali Vrh pri Prežganju, Lipoglav in Šmarna gora, zunaj meja občine pa vodovodna sistema Pijava Gorica in Rakitna, kamor zahajamo tudi prebivalci Ljubljane.

Zakaj govorimo o skladnosti in zdravstveni ustreznosti pitne vode? Zakaj se ne vprašamo: »Ali je voda ustrezne kakovosti?«

Oglejmo si pojme, ki so v slovensko zakonodajo in posledično v naš besednjak vstopili s prenosom evropske zakonodaje v slovenski prostor in še vedno povzročajo zmedo tudi v stroki. Besedna zveza »kakovost pitne vode« v zakonodajnih predpisih ne obstaja. Izogibamo se ji tudi upravljalci vodovodnih sistemov, čeprav so vprašanja »Ali je voda kakovostna?« in »Kakšna je kakovost pitne vode?« med našimi uporabniki pogosta. Pravni akt¹ govori, da je skladnost pitne vode ujemanje parametrov pitne vode z zahtevami za predpisane mejne vrednosti. Seveda drži, da pravni akti ne predpisujejo mejnih vrednosti za vse parametre, kar pomeni, da je skladnost pitne vode v splošnem nadzorovana na omejeno število parametrov. S stališča uporabnika to upravičeno zbuja dvom, ali je voda sploh ustrezno nadzorovana. A zakonodaja tudi opredeljuje, da pitna voda ne sme vsebovati snovi, ki bi same ali v kombinaciji z drugimi snovmi lahko pomenile nevarnost za zdravje – pitna voda mora biti tako skladna kot tudi zdravstveno ustrezna. S tem je z zakonodajnega vidika nabor parametrov, na katere je potrebno biti pozoren pri upravljanju vodovodnega sistema, zelo širok. Dejstvo pa je, da formalnega okvira mejnih vrednosti, nad katerim lahko govorimo o zdravstvenem tveganju, za množico snovi v našem okolju ali za sinergični učinek več snovi, formalno še ni. To pa ne pomeni, da smo upravljalci do teh pojavov lahko brezbrizni, nanje opozarjamo prav zato, ker se zavedamo, da bodo v prihodnje vse bolj pomembni tako pri nadzoru pitne vode kot tudi drugih živil.

Kaj sploh nadzorujemo?

Uporabniki pričakujejo, da zakonodaja upravljalcem vodovodnih sistemov vnaprej predpisuje število vzorčenj in parametre, ki jih je potrebno spremljati. Vendar temu ni tako. Upravljalci vodovodnih sistemov nosimo odgovornost za zdravje naših uporabnikov, najbolj poznamo tveganja v vodovodnem sistemu, znamo pravočasno prepoznati tista, ki lahko nastopijo nenadoma,

ter jih znamo tudi preprečevati. Nadzor nad parametri pitne vode je le zadnja izmed faz za zagotavljanje zdravstvene ustreznosti in tista, v kateri je za odpravljanje neželenih posledic že pozno. Nadzor torej ni ukrep, s katerim bi preprečevali tveganja, ampak je le faza preverjanja, s katero dokazujemo, da so naši ukrepi za preprečevanje tveganj učinkoviti.

Kaj so redna preskušanja?

Katere parametre torej nadzorujemo v pitni vodi? Naša vzorčna mesta so opazovalna mesta na prispevnem območju črpališč, vodnjaki in zajetja, izhodi iz vodarn, točke na javnem vodovodnem sistemu in seveda pri uporabnikih. Med parametre, ki so nadzorovani najbolj pogosto, spadajo mikrobiološki parametri, s katerimi redno preverjamo vsebnost mikroorganizmov (npr. *Koliformne bakterije*), tudi fekalnega izvora (*E.Coli*), ali npr. tistih, ki so v pitni vodi kot normalna flora, njihovo povečano število pa pomeni opozorilo, da se v sistemu dogajajo spremembe, ki jih je potrebno odpraviti, da ne bi prišlo do večjih motenj. Bakterije fekalnega izvora v pitni vodi so nedopustne in v ljubljanski pitni vodi jih v okviru notranjega nadzora v letu 2010 tudi nismo zaznali. Dolgoletne izkušnje kažejo, da bi bila naključna odstopanja možna, pri ponovitvi mikrobioloških preskušanj pa se le-ta ne ponovijo in vzrokov niti ni mogoče odkriti. Povzročiteljev bolezni, npr. virusov v pitni vodi, redno ne določamo. V množici fizikalno-kemijskih parametrov med klasične preskuševane parametre uvrščamo organoleptične lastnosti vode, saj voda ne sme vsebovati vidnih nečistoč, prav tako ne sme biti motna ali obarvana. To bi v večini primerov dokazovalo usedline v javnem in hišnem vodovodnem omrežju, ki so spremljajoč pojav oskrbe s pitno vodo in se jim povsem ne moremo izogniti, a visoka motnost in obarvanost bi lahko pomenili tudi vdor nečistoč iz okolja v vodovodni sistem in posledično tudi vsebnost patogenih mikroorganizmov. Med fizikalno-kemijske parametre, ki so nadzorovani v dnevnikih periodah, se uvrščajo še vrednost pH in elektroprevodnost ter amonij in nitrit kot kazalca fekalnega onesnaženja. V ljubljanski pitni vodi sta ta dva parametra v več kot 99 odstotkih

O nadzoru pitne vode v Ljubljani

vzorcev pod vrednostjo, nad katero lahko rezultat ovrednotimo, preseženih normativnih vrednosti pa ne opažamo. Vsakodnevno spremljamo tudi vrednost celotnega organskega ogljika (TOC), ki je nekakšen prstni odtis pitne vode in opozarja, ali so v njej vsebovane organske snovi. To je nezaželeno, ker so organske snovi lahko hrana za mikroorganizme ali pa bi po kemijskih lastnosti že same lahko povzročale nevarnost za zdravje.

Kaj so občasna preskušanja?

V vnaprej določenih časovnih intervalih pa izvajamo nadzor nad širšim obsegom parametrov. Rezultate teh preskušanj objavljamo na spletnem mestu že od leta 2004. Rezultat preskušanj v tem primeru poleg splošnih mikrobioloških in fizikalnih ter kemijskih parametrov obsega tudi dodatne mikrobiološke parametre (npr. *Enterokoki*), kovine in nekovine (aluminij, bor, živo srebro itd.), pesticide in metabolite (atrazin, desetilatrazin itd.), policiklične aromatske ogljikovodike (benzo(b)fluoranten itd.), trihalometane (triklorometan itd.), lahkohlapne halogenirane alifatske ogljikovodike (1,1,2-trikloroetenitd.) in lahkohlapne aromatske ogljikovodike (benzen itd.). V letu 2010 v obsegu občasnih preiskav nismo zaznali nobenega kemijskega parametra, ki bi presegal normativne vrednosti, za večino od njih pa lahko povemo, da so koncentracije tako nizke, da jih laboratoriji številčno sploh ne ovrednotijo.

Fizikalno-kemijski parametri v ljubljanski pitni vodi ne presegajo normativnih vrednosti, delež neskladnih vzorcev zaradi mikrobioloških parametrov pa se giblje okrog 1,5 odstotka. Pri ponovitvi vzorčenja v večini primerov neskladnosti ne opazimo več in dodatnih ukrepov ne izvajamo.

So pesticidi še problem?

Izkušnje preteklih desetletij nas opozarjajo, da je treba med parametri v pitni vodi, ki dokazujejo sledi človekovega delovanja, biti posebno pozoren na pesticide in njihove razgradne produkte ter nekatere vrste topil. Vzrok je njihova nenadzorovana in široka raba v preteklih desetletjih. Razmere v naravnem okolju se izboljšujejo in v letu 2010 normativne vrednosti teh parametrov v pitni vodi niso bile nikjer presežene. V povprečju se gibljejo na nizkem koncentracijskem območju, v katerem laboratoriji koncentracij ne vrednotijo. Vendar pa je potrebno poudariti, da vodni viri niso neobremenjeni in da je zasluga, da v pitni vodi tovrstna onesnaževala niso vsebovana nad normativnimi vrednostmi na strani nadzorovanega in usmerjenega črpalnega režima vodnjakov javne oskrbe.

Kaj bo v pitni vodi največje tveganje za zdravje v prihodnjih desetletjih?

Priznati si bomo morali, da je okolje, v katerem živimo, obremenjeno s snovmi, katerih vir je človekovo delovanje, in da poti nazaj ni. Lahko pa vplivamo, da se koncentracije, v katerih nas bodo spojine povsod obkrožale, tudi v pitni vodi, ne bodo poviševale čez še sprejemljive meje. Temu služijo vzpostavljeni okoljski predpisi, ki pa so na nekaterih področjih precej ohlapni. Vzroki za to niso zgolj dolgotrajni postopki vzpostavljanja zakonodaje in njihovega prenosa v prakso, ampak so vzroki tudi ekonomske narave, saj strožje okoljske zahteve pomenijo tudi več vlaganj. Kompromisi se seveda sklepajo tudi na teh področjih.

Ali so sledi spojin na koncentracijskem nivoju nanograma na liter ali še manj, to je na nivoju enega delca izmed bilijona delcev, zdravju nevarna?

Danes ni dovolj zdravstvenih dokazov in težko je reči, ali in kdaj ter za katere parametre in v katerih koncentracijah bodo tveganja za zdravje znanstveno potrjena in prenesena v pravne akte kot normativne vrednosti. Ne bi pa bilo prav, če bi suvereno trdili, da tveganje za zdravje ne bo nikoli potrjeno. A moramo biti realni. Ko si v Ljubljani danes natočimo kozarec pitne vode iz pipe, je bolj verjetno, da bomo zaužili vodo, obremenjeno z organskimi onesnaževali, ki jih nosimo s seboj (kožna in lasna kozmetika ter ostanki čistil in pralnih sredstev), in ne s tistimi v pitni vodi. Dejstvo pa je, da so spojine, ki jih je ustvaril človek, razpršene v našem okolju in možnost vstopa le-teh v prehransko verigo se bo še povečevala, tudi prek pitne vode.

Vsebine letnega poročila za leto 2010 namenoma nismo v celoti ponavljali, ampak vas vabimo, da si ga ogledate na našem spletnem mestu. Čeprav avtorji prispevka na pitno vodo v Ljubljani gledamo s stališča upravljavca vodovodnega sistema, smo hkrati tudi uporabniki. Zavedamo se, da popolne varnosti v naših sistemih ni. Bolj kot kdajkoli v preteklem obdobju pa smo pripravljene, da v primeru, da bi bile ugotovljene razmere, ki bi lahko povzročile zdravstveno tveganje, ukrepamo in naše uporabnike takoj obvestimo. In tudi zato si danes dovolimo zagovarjati stališče, da si ljubljanska pitna voda še vedno zasluži zaupanje.

POVZETEK LETNEGA POROČILA O SKLADNOSTI PITNE VODE NA OSKRBOVALNIH OBMOČJIH MESTNE OBČINE LJUBLJANA ZA LETO 2010

VODOVODNI SISTEM	OSKRBOVALNO OBMOČJE	MIKROBIOLOŠKA PRESKUŠANJA						KEMIJSKA PRESKUŠANJA				
		Odvzeti vzorci		Neskladni vzorci		Neskladni vzorci E. Coli		Odvzeti vzorci		Neskladni vzorci		
		redni	občasni	redni	občasni	redni	občasni	redni	občasni	redni	občasni	parameter
Ljubljana	Kleče	749	8	12	0	0	0	153	8	0	0	/
Ljubljana	Hrastje	188	0	0	0	0	0	23	0	0	0	/
Ljubljana	Brest	504	3	3	0	0	0	100	3	0	0	/
Ljubljana	Jarški prod	215	4	5	0	0	0	68	4	0	0	/
Ljubljana	Šentvid	177	5	3	2	0	0	41	4	0	0	/
Ljubljana	Hrastje, Jarški prod	95	4	2	0	0	0	27	4	0	0	/
Ljubljana	Kleče, Brest	97	4	2	0	0	0	33	4	0	0	/
Ljubljana	Kleče, Hrastje, Jarški prod	63	4	2	0	0	0	22	4	0	0	/
Ljubljana	Kleče, Hrastje, Jarški prod, Brest	147	3	4	0	0	0	28	3	0	0	/
Lipoglav	Lipoglav	45	1	0	0	0	0	44	1	0	0	/
Prežganje	Prežganje	55	1	4	0	0	0	54	1	10	0	motnost
Mali Vrh pri Prežganju	Mali Vrh pri Prežganju	27	1	0	0	0	0	28	1	0	0	/
Šmarna gora	Šmarna gora	56	2	3	1	0	0	48	1	0	0	/
SKUPAJ		2418	40	40	3	0	0	669	38	10	0	/

Opombe: parameter – parameter, ki povzroča neskladnost.

¹ Pravilnik o pitni vodi (Ur. l. RS 19/04, 35/04, 26/06, 92/06, 25/09).

Kakovost vode in zraka v Ljubljani

Rezultati notranjega nadzora marca 2011

PARAMETER	enota	mejna vrednost	OSKRBOVALNO OBMOČJE		
			KLEČE, HRASTJE, JARŠKI PROD		KLEČE, HRASTJE, JARŠKI PROD, BREST
			8. 3. 2011	8. 3. 2011	8. 3. 2011
pH		6,5 - 9,5	7,8	7,7	7,7
Elektroprevodnost (pri 20°C)	µS/cm	2500	439	434	448
Celotni organski ogljik (TOC)	mg/l C	brez sprememb	0,7	0,8	0,7
Amonij	mg/l NH ₄	0,5	<0,013	<0,003	<0,013
Nitrat	mg/l NO ₃	50	14	12	13
Nitrit	mg/l NO ₂	0,5	<0,003	<0,003	<0,003
Sulfat	mg/l SO ₄	250	12	12	10
Klorid	mg/l Cl	250	8,6	8,9	8,4
Fluorid	mg/l F	1,5	<0,10	<0,10	<0,10
Bor	mg/l B	1	0,012	0,012	0,016
Krom	µg/l Cr	50	<0,2	0,53	1,0
Svinec	µg/l Pb	25	<0,2	<0,2	<0,2
Atrazin	µg/l	0,1	<0,05	<0,05	<0,05
Desetilatrazin	µg/l	0,1	<0,05	<0,05	0,05
2,6-diklorobenzamid	µg/l	0,1	<0,02	<0,02	<0,02
Pesticidi - vsota	µg/l	0,5	<0,05	<0,05	0,05
Trihaloeten in tetrakloroeten - vsota	µg/l	10	<0,5	<0,5	<0,5
Trihalometani - vsota	µg/l	100	<0,1	<0,1	<0,1
<i>Escherichia coli</i>	v 100 ml	0	0	0	0
Koliformne bakterije	v 100 ml	0	0	0	0
OCENA			SKLADEN	SKLADEN	SKLADEN

Vir: JP Vodovod-Kanalizacija d.o.o., april 2011

Centralni vodovodni sistem mesta Ljubljane in okolice se oskrbuje iz dveh vodnih virov, Ljubljanskega polja in Ljubljanskega barja, kjer se podzemna voda izkorišča v petih vodarnah: Kleče, Hrastje, Jarški prod, Šentvid in Brest.

Notranji nadzor nad skladnostjo pitne vode JP Vodovod-Kanalizacija izvaja na vseh oskrbovalnih območjih skladno z določili Pravilnika o pitni vodi (Ur. l. RS 19/04, 35/04, 26/06, 92/06, 25/09) v okviru mikrobioloških in fizikalno-kemijskih preiskav, katerih obseg je odvisen od ocene tveganja za določeno vzorčno mesto oz. nadzorno točko sistema. Notranji nadzor izvajajo akreditirani laboratoriji.

Druge javno dostopne informacije uporabniki prejmejo:

- po elektronski pošti na naslovu voka@vo-ka.si,
- na spletni strani JP Vodovod-Kanalizacija www.vo-ka.si.

Dodatne informacije o rezultatih notranjega nadzora pitne vode najdete v podmenijih na spletni strani www.jh-lj.si/vo-ka/informacije/kaksno-vodo-pijemo

Zrak v Ljubljani Februarja 2011

Merilno mesto križišče Vošnjakove ul. in Tivolske c.	SO ₂	NO ₂	NO _x	PM ₁₀	Benzen
Veljavnih podatkov *	99 %	99 %	99 %	99 %	99 %
Povprečna mesečna vrednost	6 µg/m ³	63 µg/m ³	131 µg/m ³	70 µg/m ³	5 µg/m ³
Maksimalna urna vrednost	23 µg/m ³	167 µg/m ³	518 µg/m ³	168 µg/m ³	8 µg/m ³
Maksimalna dnevna koncentracija	11 µg/m ³	97 µg/m ³	280 µg/m ³	110 µg/m ³	6 µg/m ³
Število preseganj dovoljenih vrednosti	0	0	-	23	0

* Stopnja pokritosti z meritvami v merilnem obdobju

V tabeli so predstavljeni podatki meritev onesnaženosti zraka na merilnem mestu ob križišču Tivolske ceste in Vošnjakove ulice. Na tem merilnem mestu smo v februarju 2011 zabeležili 23 dni s preseženo vrednostjo delcev PM₁₀. Mejna 24-urna vrednost delcev PM₁₀, ki znaša 50 µg/m³, je bila od začetka januarja do konca meseca februarja presežena 39-krat. Ostale izmerjene vrednosti se gibljejo v okviru dovoljenih meja.

V skladu z Uredbo o ukrepih za ohranjanje in izboljšanje kakovosti zunanega zraka (Ur. l. RS, št. 52/02) in Uredbo o ozonu v zunanem zraku (Ur. l. RS, št. 8/03) veljajo za mesec februar 2011 naslednji normativi:

SO₂ (žveplovi dioksid): Mejna letna koncentracija SO₂ znaša 20 µg/m³ urna mejna koncentracija znaša 350 µg/m³ in je lahko presežena največ 24-krat v koledarskem letu. Dnevna mejna koncentracija SO₂ znaša 125 µg/m³ in je lahko presežena največ 3-krat v koledarskem letu.

NO₂ (dušikov dioksid): Mejna letna koncentracija NO₂ v letu 2010 znaša 40 µg/m³. Urna mejna koncentracija znaša 200 µg/m³ in je lahko presežena največ 18-krat v koledarskem letu.

NO_x (dušikovi oksidi): Skupni dušikovi oksidi (mejne vrednosti za skupne dušikove okside niso določene).

Benzen: Mejna letna koncentracija benzena s sprejemljivim preseganjem za leto 2010 znaša 5 µg/m³.

PM₁₀: Mejna letna vrednost v koledarskem letu znaša 40 µg/m³, mejna 24-urna vrednost delcev PM₁₀ znaša 50 µg/m³ in je lahko presežena 35-krat v koledarskem letu.

Energetski kotiček

Mag. Miha Praznik,
vodja ENSVET

Eden od najbolj aktualnih posamičnih ukrepov energetske prenove obstoječih stanovanjskih stavb je zagotovo zamenjava izrabljenega zunanega stavbnega pohištva. Ukrep je z vidika izvedbe enostaven in je energijsko zelo učinkovit. Še posebej je zanimiv v primeru, ko nadaljnji vzdrževalni ukrepi ali posodobitev na starih lesenih elementih niso več možni, npr. zaradi ukrivljenosti in posedanja.

Tržišče je v minulih letih na račun konkurenčnega nastopanja večjega števila proizvajalcev stavbnega pohištva oblikovalo izredno obsežno ponudbo kakovostnih in energijsko učinkovitih proizvodov ob konkurenčnih cenah teh proizvodov ter pripadajočih storitev montaže. Glede na dotrajano staro stavbno pohištvo, ki je predmet zamenjave, imajo novi elementi bistveno ugodnejše toplotne karakteristike. Toplotna prehodnost profilov se je praktično razpolovila. Pri izboru stekel pa imajo že minimalne rešitve z dvojno zasteklitvijo toplotno prehodnost polovico nižjo od starih zasteklitev. Aktualne in obenem investicijsko ugodne trojne zasteklitve pa imajo toplotno prehodnost na tretjini starih vrednosti.

Nadaljnji komentarji o učinkovitosti novih oken niso več potrebni, pomembno pa je izpostaviti način vgradnje samih oken. Nove tehnologije stavbnega pohištva so izredno učinkovite, obenem pa načrtujemo, da jih bomo uporabljali nadaljnjih nekaj desetletij, zato takšnih novih elementov ni smiselno vgrajevati v stavbni ovoj, kot je bila praksa pred desetletji, npr. s klasično montažo t. j. s purpenom in vijačenjem. Lastna montaža ali samovgradnja prav tako ne pride več v poštev, saj moramo okna vgraditi korektno z več vidikov, s ciljem čim daljšega trajanja in ob nezmanjšanem učinku sistema vgradnje celotno takšno obdobje. V preteklosti teh zahtev nismo izpolnjevali, zato je potrebno opustiti tudi zastarele in stanju tehnike neustrezne sisteme montaže.

Novejši načini vgradnje oken že nekaj let sledijo postopku montaže po smernicah RAL. To v osnovi pomeni trinivojski sistem montaže, kjer osrednji nivo zagotavlja učinkovito toplotno in zvočno zaščito na mestu stika elementa z zidom, notranji nivo zagotavlja zrakotesnost in parozapornost, zunanji nivo pa vodoodbojnost, vetrotesnost in paroprepustnost. Ključni cilji takšne montaže so naslednji: približati toplotno izolativnost stika učinkovitim sosednjim elementom, trajno zagotoviti tesnost vgrajenega elementa ter izpolniti preostale našteje gradbeno fizikalne zahteve. Posebej je potrebno tudi opozoriti, da ni dovolj zgolj vgrajevati elementov v smislu opisane tehnične rešitve, predvsem mora to natančno delo izvajati strokovno usposobljen monter, ki uporablja vrhunske materiale.

Pri izboru novih oken in vrat zato ne varčujemo s stroškom ponujene kakovostne vgradnje, t. j. po smernicah RAL, ter se odločimo le za kompetentne izvajalce. Sodobna vgradnja oken je hitra in nezahtevna za stroko, ki obvladuje svoje storitve.

Številne strokovne dileme in vprašanja vam lahko pomagamo rešiti v Energetsko svetovalni pisarni v Ljubljani (naročanje na MOL, telefon 01/306 11 44). Obiščete pa lahko tudi naše spletne strani (www.ensvet.si), kjer je objavljen pester nabor strokovnih člankov na temo prenove stavb in novogradenj.

Pot ob žici

55. pohod • 5.-7. maj 2011 • Ljubljana

POHOD PO POTI OKOLI LJUBLJANE ZA VRTCE

Kraj prireditve: Ljubljana, trasa po Poti okoli Ljubljane

Datum: četrtek, 5. maj 2011

Startno-ciljna mesta: Na poti je sedem kontrolnih mest, ki so hkrati startna in ciljna mesta: ● **Šiška** - Okrepčevalnica Pri Cvičku ob Koseškem bajerju, ● **Vič** - Agrotehnika Gruda, Tržaška 132, ● **Vič** - Murgle (pri teniških igriščih), ● **Rudnik** - križišče Peruzzijska ulica in Jurčkova pot, ● **Fužine** - Gostilna Babnik pri Fužinskem mostu, ● **Bežigrad** - Gramozna jama, ● **Center** - Hala Tivoli, Muzej novejšje zgodovine.

POHOD PO POTI OKOLI LJUBLJANE ZA OSNOVNE ŠOLE

Kraj prireditve: Ljubljana, trasa po Poti okoli Ljubljane

Datum: petek, 6. maj 2011

Startno-ciljna mesta: Na poti je osem kontrolnih mest, ki so hkrati startna in ciljna mesta: ● **KT-1: Vič** - Agrotehnika Gruda, Tržaška 132, ● **KT-2: Šiška** - Okrepčevalnica Pri Cvičku ob Koseškem bajerju, ● **KT-3: Bežigrad** - AMZ Slovenije, Dunajska 128, ● **KT-4: Jarše** - Žito Ljubljana, križišče Clevelandske in Šmartinske, ● **KT-5: Polje** - Trgovina Mercator, Zaloška 158, ● **KT-5: Fužine** - Gostilna Babnik pri Fužinskem mostu, ● **KT-6: Rudnik** - križišče Dolenjska cesta in Peruzzijska ulica, ● **KT-7: Livada** - Daj-Dam, Hladnikova ul. 15.

POHOD PO POTI OKOLI LJUBLJANE ZA SREDNJE ŠOLE

Kraj prireditve: Ljubljana, trasa po Poti okoli Ljubljane

Datum: petek, 6. maj 2011

Startno-ciljna mesta: Na poti je osem kontrolnih mest, ki so hkrati startna in ciljna mesta: ● **KT-1: Vič** - Agrotehnika Gruda, Tržaška 132, ● **KT-2: Šiška** - Okrepčevalnica Pri Cvičku ob Koseškem bajerju, ● **KT-3: Bežigrad** - AMZ Slovenije, Dunajska 128, ● **KT-4: Jarše** - Žito Ljubljana, križišče Clevelandske in Šmartinske, ● **KT-5: Polje** - Trgovina Mercator, Zaloška 158, ● **KT-5: Fužine** - Gostilna Babnik pri Fužinskem mostu, ● **KT-6: Rudnik** - križišče Dolenjska cesta in Peruzzijska ulica, ● **KT-7: Livada** - Daj-Dam, Hladnikova ul. 15.

REKREATIVNI POHOD NA 35 KM PO POTI OKOLI LJUBLJANE

Kraj prireditve: Ljubljana, trasa po Poti okoli Ljubljane v dolžini 35 km

Datum: sobota, 7. maj 2011

Startno-ciljna mesta: Na poti je osem kontrolnih mest, ki so hkrati startna in ciljna mesta: ● **KT-1: Vič** - Agrotehnika Gruda, Tržaška 132, ● **KT-2: Šiška** - Okrepčevalnica Pri Cvičku ob Koseškem bajerju, ● **KT-3: Bežigrad** - AMZ Slovenije, Dunajska 128, ● **KT-4: Jarše** - Žito Ljubljana, križišče Clevelandske in Šmartinske, ● **KT-5: Polje** - Trgovina Mercator, Zaloška 158, ● **KT-5: Fužine** - Gostilna Babnik pri Fužinskem mostu, ● **KT-6: Rudnik** - križišče Dolenjska cesta in Peruzzijska ulica, ● **KT-7: Livada** - Daj-Dam, Hladnikova ul. 15.

REKREATIVNI POHOD PO POTI OKOLI LJUBLJANE

Kraj prireditve: Ljubljana, celotna trasa Poti okoli Ljubljane

Datum: sobota, 7. maj 2011

Posamezni okvirni odseki pohoda: ● **Vič** - smer jug 5.000 m: Agrotehnika Gruda, Tržaška 132 - Cesta dveh cesarjev - Murgle - Opekarska cesta - Prešernov trg ● **Šiška** - smer jug 5.000 m, Koseški bajer - Rožnik - Prešernov trg ● **Bežigrad** - smer zahod 6.000 m AMZ Slovenije, Dunajska 128 - Vodovodna - Litostroj - Koseški bajer - Rožnik - Prešernov trg ● **Jarše** - smer sever 16.000 m ● **Žito Ljubljana**, križišče Clevelandske in Šmartinske - Gramozna jama - Litostroj - Koseški bajer - Rožnik - Prešernov trg ● **Fužine** - smer jug 12.000 m, Fužinski most - Golovec - Dolenjska cesta - Opekarska cesta - Prešernov trg ● **Hala Tivoli** - smer jug 2.000 m - invalidi ● Hala Tivoli - park Tivoli - Erjavčeva cesta - Prešernov trg.

TEK TROJK ZA ČLANSKE IN VETERANSKE KATEGORIJE NA 12,5 IN 29 KM

Kraj prireditve: Ljubljana, vzhodna trasa Poti okoli Ljubljane

Datum: Sobota, 7. maj 2011, s pričetkom ob 9.00 uri 29 km, in ob 9.30 uri 12,5 km

Tekmovalne kategorije na 12 in 28 km: ● **MA** - člani, rojeni 1992 - 1972, ● **MB** - veterani A, rojeni 1971 - 1961, ● **MC** - veterani B, rojeni 1960 in starejši, ● **ZA** - članice, rojene 1992 - 1976, ● **ZB** - veteranke, rojene 1975 in starejše, ● **MZ** - mešana trojka

TEK TROJK ZA OSNOVNE ŠOLE NA 3000 M

Kraj prireditve: Ljubljana, center mesta

Datum: Sobota, 7. maj 2011, s pričetkom ob 9.30 uri

Tekmovalne kategorije: ● **M1** - učenci, rojeni l. 1996 in mlajši, ● **Z1** - učenke, rojene l. 1996 in mlajše

Urnik startov: ● **M1** - učenci, rojeni l. 1996 in ml. - 9.30, ● **Z1** - učenke, rojene l. 1996 in ml. - 9.30

TEK TROJK ZA SREDNJE ŠOLE NA 3000 M

Kraj prireditve: Ljubljana, center mesta

Termin: Sobota, 7. maj 2011, s pričetkom ob 9.30 uri

Tekmovalne kategorije: ● **M2** - mladinci, rojeni l. 1992 in mlajši, ● **Z2** - mladinke, rojene l. 1992 in mlajše

Ure startov: ● **M2** - mladinci, rojeni l. 1992 in ml. - 9.30, ● **Z2** - mladinke, rojene l. 1992 in ml. - 9.30

